

Üdvözet az olvasónak!

Nyolc esztendő, ha húsz év távlatában nézzük, nagyon sok, sok lehetőség, amelyet ki lehet (ett volna) használni, és amelyet el lehet szalasztani. A józan mérlegkészítéshez kelő perspektívával ugyan még nem rendelkezünk, azt azonban látjuk, tapasztaljuk, hogy változások következtek be ez alatt az időszak alatt. Új NAT, kétszintű érettségi, bolognai rendszer, digitális tábla, szöveges értékelés, kompetenciamérés és kompetencialapú oktatás – csak néhány az utóbbi évek hívószavai közül, amelyek közül nem egy kellő előkészítés nélkül érte az állandóságához, nyugodt munkához szokott, a hirtelen reformoktól idegenkedő pedagógustársadalmat.

Ha a református intézményhálózatra tekintünk, Isten iránt hálás szívvel láthatjuk, hogy az egyenlő feltételeknek esélyt sem adó (sőt nem egyszer ellenséges) környezetben is növekedett, gyarapodott: óvodák, iskolák nyíltak, önkormányzati intézmények kerültek egyházi fenntartásba. Az elkövetkező négy esztendőben reménység szerint az egyenlő bánásmód elve fog érvényesülni, s az anyagi támogatás jogos vagy jogtalan odaítélése helyett az egyházi oktatás minősége kerül a hírek középpontjába. Mert lenne mit tanulni az egyházi intézményektől!

A Magyar Református Nevelés ezévi második számában nagyobb terjedelemben kap helyet az oktatáspolitikai, mint korábban valaha. Márkus Gábor bevezető tanulmánya a magyarországi közoktatás helyzetét a társadalmi változások szemszögéből vizsgálja, találó megállapításai mellett számos továbbgondolásra érdemes kérdést is felvet. Dr. Baranyi Károly, a Nemzeti Pedagógus Műhely elnöke a nevelés céljáról és eszközeiről fejt ki gondolatait, míg a Pécsi Református Kollégium főigazgatója, a Parlament Oktatásügyi Bizottságának tagja, Dr. Hoppál Péter a vele készült interjúban arról beszélt, milyen hibái voltak az előző és milyen lehetőségei vannak az oktatás terén az elkövetkező kormánynak. Az ő gondolatait egészíti ki két szakmai anyag: a Bölcsék Tanácsának ajánlásából (*Szárny és Teher*) azokat az elemeket emeltük ki, amelyek a református oktatási stratégiában is fontos szerepet kaphatnak; a Kereszténydemokrata Néppárt *Iskola – Erkölcs – Tudás* című programja pedig az elkövetkező évek oktatáspolitikai vezérfonala. Ez utóbbihoz kapcsolódóan a Nagykőrösi Református Kollégium igazgatója, Suba Lajos által írt elemzést is közreadjuk.

A Református Pedagógiai Intézet évente rendez konferenciát a kollégiumi nevelők számára. Az idei konferencia szakmai anyagából két előadás is szerepel jelen számunkban (Sümei Péterné és Perjéssy-Horváth Barnabás). Mindkét írás erénye, hogy a kamaszok-ról nem elítélően, oktatóan, hanem szeretettel, problémáikat jól látva beszél. Fodorné Ablonczy Margit írása is ebben a szellemben beszél a fiatalok között munkáról.

Jó gyakorlat alcím alatt Dr. Kis Médea a gyülekezeti énektanítás módszertanáról, Moncz Anikó az udvarias megszólítás protokolljáról, Lévai Dóra a digitális taneszközökről írt rövid tanulmányt olvashatjuk.

Az aktualitások között a Jane Haining-émlékről és a református közoktatási tanévnyitóról számolunk be.

Pompör Zoltán
szerkesztő

Elmúlt nyolc év

Mihez fogjunk? MÁRKUS GÁBOR

Telt-múlt az idő.
Népmesei fordulat.

Amikor ránéztem a Magyar Református Nevelés tematikus címére, az volt a kérdésem: eltelt nyolc év vagy elmúlt nyolc év? Melyik fejezi ki jobban az elvesztett esélyeket?

A csángóknál tanultam, hogy a telt – betelt: egyre közelebb jutott a céljához – egyre inkább elég lett belőle.

Most pedig új esélyekkel jönne a mese vége: és boldogan éltek...

Valójában húsz év telt el. Huszonöt? Három-négy nagy nekifutás volt, hogy a magyar iskolarendszer szerkezeti, szervezeti, tartalmi és módszertani kereteit megújítsuk. Ebben igazi sikertörténetek is vannak: a nyolc-, majd a hatosztályos gimnáziumok újraszerveződése, az egyházi oktatás főnixként történő újraéledése, a tankönyvek megújulása, a nyelvtanítás módszertani átalakulása, a mérési-értékelési kultúra térhódítása, az iskolák és a helyi közösségek egymásra találása. Az iskolai oktatási technológia pedig sok helyütt teljesen megújult – bár kérdés, hogy a fizikai kísérletekben égnek álló haj látványát és a kémia szertár illatát pótolhatja-e a PowerPoint prezentáció?

Hasraesésből is akad bőven. Hogy a NAT ügyetlenség vagy gáncsolás eredményeképpen tart ott, ahol van – talán mindegy. Sajog. Pedig a helyi tantervekbe emberfeletti erőt ölték a pedagógusok. A jól bevált „nem kell komolyan venni, kibekkeljük” technika jogállamhoz méltatlanul került elő a poros pince mélyéről, jó néhány oktatási intézményben – akár a közszolgáltatási minőségirányítás témakörében, akár legutóbb „a nem szakrendszerű oktatás kérdései az 5-6. évfolyamon” (josefinista) programjaiban.

A fájdalmas hasraesés, aminek még a közönség sem örült: a PISA-vizsgálatok lesújtó véleménye. Az új médiavilágban kialakult az a – más országokból már jól ismert – jelenség, hogy a gyermekem iskolája tulajdonképpen egész jó, de hát az ország egész oktatásügye katasztrofális.

És vannak viták jelenségekről, amikben csak abban értünk egyet, hogy nem értünk egyet. Hasznos és eredményes volt-e a kétszintű érettségi vizsgarendszer bevezetése? Integráció és szeparáció – talán még a kérdést sem értjük igazán. Üstökösként suhantak át a közoktatásunk égén az alternatív iskolák, vagy becsapódásuk szakmai innovációt jelentett?

Talán azért nem tudunk ötről a hatra jutni, mert radikálisan megváltoztak a feltételek. A régi, jól bevált, otthonos lakást kinőttük – költözünk – és az új, nagyobb lakásban üresen kong a szoba, szegényesnek tűnik a korábbi bútorzat; sőt, az egyik új szoba fala ívelt fal, nem simul rá a szekréynyor. Több a lehetőségünk, mint reméljük, de kevesebb, mint képzeljük.

A posztmodern világ – szívesebben nevezem a pluralizmus korának – alapjaiban rengeti meg mindazt, amit iskoláról gondolunk.

Az iskolai funkcióvesztés átalakítja az iskola belső hálózati rendszerét. A tanár – diák kapcsolatot súlyosan érinti, hogy a tanár nem tud mindig, mindenben többet, mint a diákok. A tanár nem a tudás egyedüli forrása. Már a tisztességes középiskolai tankönyv is annyi ismeretet ad, ami nem feldolgozható a tanórán, de a média valamennyi impulzusát észlelni sem tudja a szaktanár, nem hogy kezelni. Sőt, a rendkívül sok ingerhatás számtalan interpretáció, akár teljesen más paradigma mentén szerveződik, így nem csak a tanár tudásának mennyisége, hanem tájékozottságának hitelessége is megkérdőjeleződhet.

Esetpéldák (ne egyházi iskolákat keressünk mögötte): egy számítógépes játékon edződött diák kérdezi: igaz-e, hogy Sztálingrádban csak minden második bevetett orosz katona kapott fegyvert, majd hosszasan ecseteli az egyes fegyverek előnyeit. A mikor, kik és hogyan építették a piramisokat? kérdésre a diákok nyolc-tíz gyökeresen eltérő választ képesek adni. Mondhatnánk, hogy ez csak a történelem – de egy természetfilm-csatornán pihenő diák ökológiai ismeretei szintén zavarba ejtik a szaktanárt. Ráadásul a diákok külön valóságának jelentős része nem része az iskola világának. Ha egy neves DJ-műsoráról beszélnek, még csak-csak akad ismerős együttes; ám ha egy osztálytársuk a műsorszolgáltató, akkor legtöbbször a zenei stílusok nevét is most halljuk először. A sport világába még követni tudtuk őket, de a mágia és a fantasy földje már alig belátható világ.

Mondhatnánk, hogy a tanár *emberileg* tud többet, többet tapasztalt, mint a diák. A pedagógus-kiválasztási rendszer kedvez a védett körülmények között, jól teljesítő tanárjelölteknek. Egy jó családból való, szerető környezetben felnövekvő tanár tud-e annyit az életről, mint az a tizenéves lány, akit a saját szülőanyja ajánl fel férfiak játékszerének? Egy jó nevű gimnázium tanára, akinek versenyre készülve a ma esti problémája az, hogy az örökvaltság számításánál hány százalékos kamatlábat vettek figyelembe, biztosan képes beleélni magát azoknak a diákoknak az élethelyzetébe, akik halálra késelték a társukat? Ha megértjük is azokat a diákokat, akiknek szülei évek óta munkanélküliek, átérezzük-e, meg tudjuk-e élni a félelmeiket, a szorongásaikat? Tudjuk-e, mit jelent egy szenvedély rabjaként élőhalottként érdeklődést mutatni bármi iránt? (Remélem, nem.)

Mert nincs ez rendben így. Nincs rendben, hogy olyan társadalmi problémákkal szembesül az iskola, amilyennel története során gyakorlatilag nem (vagy csak egészen kivételes helyzetekben) találkozott.

Mert igenis, a tanár többet tud, mint a diák. Lehet, hogy egyes részletekben nem tájékozott. De látja az ismeretek rendszerét és ismeri az igazolhatóság módszertanát. Lehet, hogy nincsenek olyan brutális tapasztalatai az életről – de tud arról, hogy a problémákat meg lehet oldani. Ráadásul része egy olyan társadalmi struktúrának, egy segítő hálózatnak, amelyik még a megoldás módjában is képes támogatást adni. (Megoldani helyette – azt nem. Segíteni megtalálni – azt igen.)

Megkockáztatom azt a kijelentést, hogy a mai iskolából nem hiányzik az ismeret. Irdatlan mennyiségű, rendkívül sok léthelyzetből (és rafinált bűncsapdákából) eredő információ kóvályog a folyosókon és a tantermekben – lebeg a levegőben, csapódik a falakon, és igen: azt várja, hogy valaki rendezze őket. Rendbe tegye őket.

Mi hiányzik akkor? A hely. A polc és a szekrény, ahol el lehet rendezni a dolgokat. Az a struktúra, amire ezek az élethelyzetek, ezek az ötletszerű tudások elhelyezhetőek, ami hordozni tudja őket.

Erre kézenfekvő válasz, hogy hiszen még kiforratlanok, még fejlődnek, hogyan lennének készen erre az elrendezésre? Úgy vélem, hogy egy tizenkét éves éppen jó tizenkét éves. Persze, ha levesszük róla a felelősséget, és hétévesként kezeljük, akkor úgy is fog viselkedni; ha pedig nyelvvizsgát tesz – egy felnőttekre méretezett valóság idegen nyelven történő modellezése! – akkor megtanulja, amit kell, de az alatt az idő alatt valószínűleg éppen azt nem csinálja, amit egy tizenkét éves embernek tennie (megélnie, gyakorolnia) kell.

Mi hiányzik az iskolából? A rendbetévő erő hosszú ideig a család volt. Egy iskolai kudarc után a diák hazament a családba, édesanya ott volt – ránézett – tudta, mit mondjon, vagy éppen nem szólt semmit, csak megsimogatta. Most otthon sincs, ha van egyáltalán (...jelen a gyermek aktuális családjában).

Igen, kifordított világ. Most az iskolának kell rendbe tennie a családi kudarcokat. Kéne. Ehhez a személyiség azon vázát kell megerősíteni, amit eddig adottnak véltünk, és most végzetesen meggyengült. A kognitív készségeket a mozgási készségek, az affektív (érzékelési), a konatív (cselekvésre mozdító) és a szociális készségek hordozzák. Ha pedig ezek a család saját működése során nem alakulnak ki természetes módon, az iskola kvázicsaládként nem működhet. De működhet iskolaként. Egy egészen másik helyzetben, egy másik közösségi helyzetben, más módon (talán) aktiválhatja ezeket a készségeket.

IQ helyett EQ? Inkább: IQ-ért előbb EQ.

Ha így fogjuk fel az iskolát, akkor mihez fogjunk?

Az iskola megújítása a legjobban mindig a pedagógus-képzésnél (és továbbképzésnél) indítható. Lehet, hogy az eddigi megújítási törekvések kudarcra a képzés kritikája is?

Vonzó pedagóguspálya, életpálya. Megbecsültség. A pálya sokszínűségének felcsillanása. Új felvételi szisztéma: az alkalmassági kritériumokat személyiségteszteken mérik fel, nem a szaktárgyi tudáson.

Ha a tanár az az ember, aki segít az utamon, tanácsot ad, hogyan fogjak hozzá – akkor erre kell felkészíteni a tanárt. (Ha valaki magatehetetlenül fekszik az utcán, a mentőorvos megvizsgálja – igen, akár műszerekkel is – aztán elsősegély után speciálisan felkészült szakemberhez kerül.)

A modern pedagógia nagyon sok diagnosztikus eszközt ismer – és nem sokat használ. Azokat is főleg a kognitív funkciók feltárása területén. (Több tucat tehetséget ismer a kutatás, az iskola pedig csak néhányat ismer fel és ismer el). Az iskola mögött álló segítő hálózatok ma már jóval nagyobbak, mint azt a pedagógusok tanulják – de az együttműködési rendszerek még nem kiforrottak. Nem tudom, erről melyik tantárgy keretében vizsgáznak a pedagógusjelöltek?

A teljesítmény titka a nem-teljesítés bátorsága. Emlékszem, egy édesanyának kicsordult a könnye, amikor elmondtam neki, hogy kiváló zenész kislánya kettessel biztosan leérettségizik majd – és mi elégedjünk meg ezzel a kettessel. Energiáit ne a történelem tanulásába fektesse, mert van egy szint, amivel elégedettek lehetünk: zenéljen ehelyett. A diák ennyire képes, ne görcsölgjön. Eredmény? A kislány szerette a történelemórákat, végig kettes volt, és az érettségin hármast szerzett, most pedig szimfonikus zenekarban zenél. Pedagógus-hallgatóként az zavart a leginkább, hogy nem kaptam segítséget ahhoz, mit csináljak a közepesekkel. A tehetséggondozás nem jelenti azt, hogy lemondunk arról, aki

nem zseni – de nem is kényszerítjük őt emberfeletti teljesítményre. Viszont minden tanulóknak joga van ahhoz, hogy vonzó életperspektívát mutasson neki legalább egy tanára.

Ugyanakkor az iskola minden módon védelmezze a tehetségeket. Az egész közösségnek szüksége van rájuk, ha nem önmagukat akarják imádni, hanem a közösséget szolgálni.

Új tudás. Világszerte kínlódik a pedagógia azzal, hogy leírja azt a jelenséget, hogy mit jelent az, hogy valaki tudja, akarja és képes is megcsinálni a feladatát. A tengerentúl a sokoldalú intelligencia kifejezést próbálja meghonosítani, Európában a kompetencia szó lett divatos.

A kompetencia kifejezés nem pusztán képességet jelent. Sokkal inkább hozzáértésen vagy érintettségen alapuló illetékeséget. A kompetencia azt jelenti, hogy egy adott probléma megoldásához aktuálisan rendelkezem a szükséges tudással, jártasságokkal, begyakorlottsággal, eszközökkel, akár még idővel is, és meg akarom oldani a problémát. Sőt: a probléma megoldása valamiért rám vár, vagy rám bízott. Ha valamelyik feltétel nincs meg, a problémát valószínűleg nem én fogom megoldani.

Az az új tudás, amit az iskola adhat ezért ismeretekből, gyakorlatokból és olyan helyzetekből áll, amiknek a megoldásához mozgósítani kell ezeket a képességeket (még az is megtörténhet, hogy erre jó kifejezés a kompetencia-alapú oktatás). Az iskola világában olyan friss levegő szükséges, hogy a diákok akarjanak valamit szépen és jól megcsinálni. Ha a tanár kedvéért kamaszos daczból éppen nem, akkor egymásért. A csapatért. (Ezért nagy és kihasználatlan nevelőerő a sport.)

Mert a nevelés közösségi élethelyzet. Az elmúlt időszak oktatáspolitikájának esetleg jóvátehetetlen hibája az individualista nevelés mindenek fölé emelése. Mintha mindenki Robinson lenne, alkalmazkodási kényszer nélkül. A nevelés mindig nevelődés, a közösségekben való létezés mindig közösségteremtés is.

A közösségteremtés színtereit pedig jól ismeri minden pedagógus.

Ám ha közösségi nevelődésről van szó, azt is ki kell mondanunk, hogy a közösségnek joga van ahhoz, hogy azzal szemben, aki sorozatosan és szándékosan megsérti a közösség normarendszerét, megvédje önmagát. És ha ez egy gyermekközösség, akkor a tanárok segítsenek nekik. Ez pedig azt is jelenti, hogy hiányzik egy elem a hazai közoktatási rendszerből: a második esély iskolája.

A beilleszkedés értelmi szinten magyarázható. Csak hát meg kell élni. Ezért nem mondhatunk le a (mellérendelt) társas helyzeteket előtérbe hozó módszerekről: játék, élmény, kaland, dráma, katarzis, autonómia. *Rendben lenni* pedig nem csak horizontálisan kell, hanem ég és föld között is: a transzcendens felé utat nyitó tudást jobb híján nevezzük hittannak.

Mert hiába közösségi lény az ember, hiába közösségben nő fel: a teljesítmény mögött mindig egy felkészítő csapat áll, de egyénileg kell elérni. Ehhez pedig a teljesítés bátorsága kell.

Ahhoz, hogy a bevezetőben idézett mesének szép vége legyen, az oktatáspolitikának felelnie kell a mesebeli bölcs öreg találós kérdéseire. E cikkünkben most csak néhányat érintsünk ezek közül.

- Biztosítható-e a támogatás a közösségi neveléshez úgy, hogy az élményként épüljön be a következő generáció emlékeibe?

- Tudjuk-e, mi a közösségi nevelés értékrendje és módszertana, hogy ne bábok, hanem önaktualizáló személyiségek érjenek az ifjúkor küszöbére?
- Melyek a mai magyar oktatási valóság működő szabályozó elemei? (Miközben nem volt kényszerként előírt műveltségtartalom az alapfokú oktatásban, mennyire volt az iskolák gyakorlata egységes? A középiskolában pedig most is vannak tartalmi követelmények. Mennyit lehet megtanulni 4-5 év alatt 130-as, 110-es illetve 100-as IQ-val?)
- Komolyan gondoljuk, hogy azt a kultúrát, amit az emberiség az elmúlt nyolcezer évben felhalmozott, tizenkét-tizennyolc év alatt átadjuk egy egyénnek? (A tudás-szelekciója pedig eleve csak értékválasztás mentén lehetséges? Nem lehet hát értéksemleges iskola? Minden oktatás azonnal nevelés?)
- A leszakadó társadalmi csoportok integrációja elképzelhető inkulturalizáció nélkül? Az iskolának kell ezt megtennie?
- Segíti-e az oktatáspolitikai döntéseket az, ha elnagyolt (talán marxista örökség) társadalom-modellekkel dolgozunk? Pl.: a horvát, szerb, szlovén, vend nem délszláv, hanem horvát, szerb, szlovén, vend. Hát hogyan lehetne egységesen kezelni a hazai roma, cigány, beás, romungro és más csoportokat?
- Sikeres lesz-e az integráció, ha az integráció első pillanatában a közösség összefár valaki ellen, mert olyan mértékben tér el egy viselkedésének egy eleme a többiek számára normálisként szocializált mintáktól?
- Ha valaki 10 évesen nem tud értő módon olvasni, akkor mit akarunk tanítani neki például történelemből? Tudjuk-e, miért hosszabbodik meg az alapkészségek kialakításának ideje?
- Hiszünk-e az állam mindenhatóságában az oktatás területén vagy az autonóm közösségek belső tartását tartjuk érvényesnek és erősebbnek?
- Tudjuk-e kezelni azt a helyzetet, hogy nem lehet örökké még többet tanulni – néha muszáj másképpen?

... Mi pedig itt állunk, töprengünk a bölcs öreg kérdésein.
Az idő pedig telik.

Gondolatok a nevelés céljáról és eszközeiről

DR. BARANYI KÁROLY

A nevelés és az oktatás válságban van hazánkban. Válságban van azonban az egész nyugati világban, és – könnyen rá lehet mutatni – szerte a világon, még a távol-keleti országokban is. Ez a jelenség összefügg az értékválsággal, és nem választható el a gazdaság és a kultúra, sőt a vallásos magatartás válságától. A gazdaság és oktatás viszonyát meg kell világítani, mert antropológiai szempontból szoros kapcsolatban vannak egymással, továbbá mert az oktatási rendszer átalakítását, az egység iskola bevezetését gazdasági kényszerrel általában indokolják.

Gyakran halljuk, hogy a gazdaság és a kultúra, – a kultúrán belül az oktatás – ellentétben áll egymással. Ezzel szemben filozófiai tény, hogy a gazdaság és a kultúra ugyanazt a fogalmat jelöli, ezért nem is állhatnak egymással szemben, (de nem érthetünk egyet azzal a felfogással sem, hogy az oktatás a kultúra fejezete lenne, amint nagyon súlyos tévedés a vallást kulturális jelenségnek tekinteni). A gazdaság és kultúra azonos gyökérből ered, hiszen a gazdaság először agrikultúra volt, és azóta is beszélünk a termelés kultúrájáról.

A görög hagyományokra épülő keresztény filozófia az embert az anyagi világban megjelenő szellemi lényként értelmezi. A szellemi lény meghatározó vonása a szabadság, az a tulajdonság, hogy aktivitásának forrása maga az alany. A szellemi lény szabad döntéseket hozhat, ezt senki más nem teszi meg helyette, és a döntésért felelősséggel tartozik. Isten szabadnak teremtette az embert. A szabadság azonban viszonylagos és korlátozott. Az ember Isten felől teljesen szabad, hiszen a hit döntését nem hozhatja meg kényszerből, az anyagi világ felől pedig a szabadság inkább lehetőség és megvalósítandó program. A szabadsággal együtt tehát feladatot is kapott az ember. Uralma alá kell hajtania – ahogyan a Teremtés könyve írja – a természetet és uralkodni a saját természetén. A feladat első része – uralkodni a világon, ápolni és gondozni – a kultúra megteremtése, a gazdaság felépítése. A feladat második része – uralkodni a saját természetén, ösztöneim, hajlamaim – ez az erkölcsös magatartás megvalósítása. Ezt a feladatot – még a bűnbeesés előtt – az ember Istentől kapta, a teljesítéséért felelős még a bűnbeesés után is, de nehezebb feltételekkel. A feladat két részből áll, egymástól azonban nem választhatók el. Következésképp, a gazdaság és kultúra, valamint a személyes erkölcs szorosan összefüggnek.

Mindebből következik, hogy a gazdaság és a kultúra nem lehet ellentétben egymással. (El kell ismerni, hogy a művészeti, tudományos, közvetlenül profitot nem hozó kulturális tevékenységek ellen hozott intézkedéseket gazdasági szempontokkal indokolják. Ez azonban a fogalmakkal való manipulálás.) A gazdasággal ellentétben az önálló életre kelt pénz áll. A pénzt elszakították a fedezetétől, a munkától és az aranytól. A pénz már nem a gazdaságot (nem az embert) szolgálja, hanem az irracionális hatalom megszerzésének és megőrzésének eszközévé vált.

A gyermekek tanítása – a nemzet jövője szempontjából – a legfontosabb feladat. Ezért az alapelveket illetően nagyon világosan kell látni. Különösen fontos annak pontos megfogalmazása, hogy ki az ember, és mi a dolga a világban.

Az ember szellem, a szellem meghatározó vonása a szabadság. Az ember azonban – semmilyen szempontból – nincs készen. Meg kell vívnia szabadságharcát, meg kell teremteni a szabadság személyes, egzisztenciális és közösségi feltételeit. Ezért mindannak, amit a gyermekkel teszünk a családban, a templomban és az iskolában, a legfőbb – immanens – célja a szabadság.

Gyakran hallani azt a felszínes kérdést, hogy nevelünk vagy oktatunk? Mi az előbbre való, a nevelés vagy az oktatás? Minden fórumon hangsúlyozni kell, hogy az iskola célja a gyermekek és az ifjúság nevelése, egészen pontosan: szabadságra nevelése. Ez érvényes minden iskolatípusban és minden korosztályban.

Fontos, hogy különbséget tegyünk a különböző iskolatípusok között a másodlagos célokat illetően. (Elemzésünk ideális – ám megvalósítható – helyzetre vonatkozik, és nem a jelenleg vakon tévelygő iskolarendszerünkre.)

Mielőtt megvizsgálánk azt a kérdést, hogy mit tanítsunk, vagyis mi legyen az oktatás tartalma, előbb azt a másik kérdést kell jól tisztázni, hogy miért *tanítunk*. Az iskolai oktatás feladata – minden iskolatípusban –, hogy a tanulót bevezesse az emberi kultúrába, megismertesse annak eredményeivel.

Az iskolák számára megjelölt feladat megoldása nehézségekkel jár. Az emberi kultúra ugyanis olyan terjedelmű, eredményei olyan nagyok, hogy elsajátítani az emberiség tudását egy embernek már nem lehetséges. Senki sem sajátíthatja el az emberi tudást, ám magáévá teheti két vonatkozásban is. Az első az, hogy egész tudáshoz erős vonzalmat alakít ki, a második pedig az, hogy teljes mélységében elsajátíthatja ennek a tudásnak egy szeletét. Ezért az (óvodától az egyetemig terjedő) iskolarendszerünknek két feladatot kell megoldani.

Első feladat az, hogy ki kell alakítani a kultúrához, a tudáshoz való helyes viszonyt, az alázatot, a csodálkozás képességét, az érdeklődést. Ezzel kialakítható az a beállítódás, amelynek birtokában az önálló ismeretszerzés az ember egész életében természetes magatartás lesz. A tanuló szabadsága így növekszik. Ez a közoktatás feladata. A közoktatás az oktatás első szakasza. Ebben a szakaszban a tanulókat az általános műveltség elemeire tanítják meg. Megtanítják beszélni, olvasni, írni, számolni, majd az irodalom, történelem, anyanyelv és idegen nyelvek, matematika, természettudományok, a művészetek különböző ágaira, tanítják énekre és zenére, képzőművészetek elemeire, technikai ismeretekre, az informatika elemeire. Mindenekelőtt az emberi együttélés normáira, az etikára.

Az oktatás második feladata a szakmai ismeretek tanítása. Ez a feladat a közoktatást követő szakaszban a felsőoktatásra (a főiskolákra és egyetemekre) és a szakképzésre hárul. Belátható, hogy miért kell világos különbséget tenni a közoktatás és az azt követő két rendszer – a szakképzés és a felsőoktatás – között, másrészt, hogy e két rendszer között valójában miért nem szabad különbséget tenni. A nevelés azonban minden iskolatípusban fontos. Karl Jaspers *Az egyetem eszméje* című alapvető művében amellettt érvel, hogy az egyetemi oktatás nem lehet nagyon speciális, azonban az oktatók és a tanulók alkotó baráti közösségének kell lennie. A második feladat lényege az, hogy a tanuló egy vagy két területen sajátítsa el mindazt, amit az emberiség abban a pillanatban tud, vagyis szakemberré kell válnia. Minden egyes embernek el kell sajátítania az emberiség tudásának mostani teljes mértékét egy bizonyos területen, tehát a legjobb ácsnak, parasztnak, szakácsnak, orvosnak, pedagógusnak kell lennie. Ezzel aktívan részt vehet a kultúra (a gazdaság) tovább építésében, és egyúttal saját (és családja) életének feltételeit is biztosítani tudja, és így esélyei lesznek a munkaerőpiacon. Az oktatási rendszerben így teljesedik ki a felnőtté váló fiatal szabadsága. Ez a szakképzésre és felsőoktatásra tartozó feladat. Ezért a szakképzés és a felsőoktatás közel áll egymáshoz, az oktatás rokon területei, szemben a szűkebb értelemben vett közoktatással. A közoktatás feladata csak nagyon elvontan és általános értelemben lehet az „életre felkészíteni” a tanulókat, a szakképzés és a felsőoktatás feladatai között – nem kizárólagos értelemben – már szerepelhet a növendékek felkészítése a „munkaerőpiac kihívásaira”. Amint a szűkebb értelemben vett közoktatás, a szakképzés és a felsőoktatás is közfeladat, a közjóért felelős állam feladata, ezért a három együtt alkotja a köz oktatásának, a tágabb értelemben vett közoktatásnak három részrendszerét. Ezért az iskolát az óvodától az egyetemig ingyenes közszolgáltatásnak kell tekinteni.

Az iskolában nevelni kell. Az a kérdésfeltevés eleve helytelen, hogy „neveljünk vagy oktassunk”. Mindannak, ami az iskolában történik, a fiatalok szabadságát kell, hogy növelje, vagyis a tanulókat nevelni¹ kell. Szabaddá azonban az igazság ismerete tesz. A nevelés nem érheti el a célját, csak az ismeretek elsajátításával, a tények megismerésével, és biztos tájékozódással az összefüggések között. A tudás nélkülözhetetlen a szabad, autonóm felnőtt személyiség kialakulásához. Elgondolkodtató, hogy mi lehetett a korábbi oktatási miniszter célja, amikor azt nyilatkozta az MTI-nek, hogy „mostantól kezdve az iskolában nem a tudás a cél”. Ehhez fogható a másik miniszter megnyilatkozása arról, hogy földdel kell egyenlővé tenni minden olyan akadémiai intézetet, amely nem hoz azonnal profitot. Majd később az előbb említett oktatási miniszter – hazánk szellemi életét kézben tartó politikai erő képviselője – a nyolc osztályos gimnáziumok átalakítását, azaz megszüntetését vette célba, a határidőt is megjelölve. Tudnivaló, hogy egyrészt ezek a középiskolák iskolarendszerünk leghatékonyabb intézményei, ahol még eredményes a tanítás és a fegyelem is elfogadható, másrészt a történelmi egyházak oktatási szolgálatának ezek a gimnáziumok igen fontos intézményei. Jogosan fogalmazódik meg a gyanúnk, hogy ezek a lépések nemzetellenesek, mert széttroncsolják a leendő magyar szellemi vezetőket képezni hivatott iskolákat. Ezek a lépések hasonlóképpen kereszténységellenesek is, mert a történelmi keresztény egyházakat akadályozzák abban, hogy nevelési feladatait ellássa, és eleget tegyen az Üdvözítő hit terjesztését előíró parancsának. Ezek az irracionális szándékok korrelálnak ugyanezen szellemi irányzat által meghirdetett – egy új embertípus megalkotására irányuló – céllal. A legújabb „divat” a *gender mainstreaming*. Ez a fogalom azt sugallja, hogy minden szexuális beállítódás – homoszexualitás, lesbikusság, transzszexualitást, a promiszkuitás, nőközösség (és a heteroszexualitás²) – egyenértékű magatartás, és ezt a társadalomnak el kell fogadni. A gender-ideológia célja túllépni a „kényszer-heteroszexualitáson”, és az új ember megalkotása. Az új szellemi szubkultúra ma az Európai Unió politikai vezérelvévé vált, és tagadása ugyanúgy büntetendő, mint a rasszizmus.³ Ez bizony összefügg a neveléssel, nem csak úgy általában, hanem az iskolai nevelés szinte végleges kudarca is borítékolva van. Mihelyst megjelenik az ifjúság körében valamely deviancia, az el is terjed, mert (10- 12 éves kor fölött) a gyermekek értékválasztására a kortárs csoport nyomása sokkal inkább érvényesül, mint szüleik és tanáraik befolyása. Elég, ha a fiatalok néhány százalékát érinti egy szexuális természetű rossz szokás, az már komoly akadályt támaszt a legjobb nevelők jó erkölcsöt célzó befolyásának.

Az iskolai munka eredményességét nagymértékben korlátozza az integráció két évtizede tartó ideológiai háttérű erőltetése. Az iskolarendszer átjárhatósága és az esélyegyenlőség jegyében erőszakolják rá az iskolákra és az iskolafenntartókra az integrációt. Ott tartunk, hogy az egyházi iskolák tantestületei nem rendelkeznek megfelelő lehetőségekkel és eszközökkel ahhoz, hogy a fenntartó egyház által vállalt szellemiségű gyermeket vegyenek fel az iskoláikba. A megalapozatlan integráció szükségképpen a tanítás hatékonyságának

1 Érdemes felfigyelni a nevelés és a növelés szavak hasonló értelmére.

2 Figyeljünk a szóhasználatra. Kerüljük a heteroszexuális szó használatát – használjuk helyette a szexuális szót –, a heteroszexuális a homoszexuális szóval együtt azt a benyomást keltheti, hogy két egyenértékű megoldás közül választhatunk.

3 Gabriele Kuby, *A nemek forradalma*. Kairosz, Budapest, 2008.

csökkenését eredményezi. Szívesen élek a következő hasonlatommal. Az iskolai integráció olyan, mint amikor egy futóversenyen előírják, hogy a csapat együtt fusson. Ám a tempót ekkor a leglassúbb diktálja, együtt futni csak a leglassúbbal lehet. Az esélyegyenlőség ostoba jelszavával együtt akarnak tanítani mindenkit: az érdeklődő diákokat és a tanulásban egyáltalán nem motivált gyermeket, egy osztályba terelve a különböző természetű fogyatékosokkal élőket és az egészségeseket. Két szempont találkozik itt: a szocialista szempont, hogy legyünk egyenlők, és a liberális szempont, hogy az iskola legyen olcsó, vagyis takarítsuk meg az oktatás költségeit. Pénzügyi szempontok sejtethők a „reformok” mögött, egyebek között az, hogy az egységes iskola sokkal olcsóbb, mint a gyermekek adottságainak, ambícióinak, érdeklődésének megfelelő sokszínű iskolarendszer.

Egy pillanatra sem gondolhatjuk azt, hogy egy tucatnyi hazai értelmiségi rendelkezik azzal a szellemi kapacitással, hogy az oktatási rendszer két évtizedes átalakításában felvilágított ötletekre mind maguktól rájöjjenek. Megalapozottnak tűnik az a hipotézis, hogy ez a szellemi kör⁴ az ötleteket és az instrukciókat mind külföldről kapja, olyan országokból, ahol az oktatásügy egyébként már minden elképzelhető, de ki nem mondható szint alatt van.

Az iskolai integráció oda vezetett, hogy lényegében megszűnt hazánkban a szakképzés. Mindenki nagyon örült, amikor bevezették a 18 éves korig terjedő tankötelezettséget, és mindenki nagyon büszke volt, hogy a magyar diákoknak mintegy háromnegyede érettségizik. (Csak úgy csendesen jegyezzük meg, hogy Svájcban ez a szám nagyjából a korosztály egy ötöde. Ott azonban nagy presztízse van a szakképzésnek, és értéke van az érettségi vizsgának is.) Az egész magyar oktatási rendszert egy mederbe kívánták terelni, a közoktatás minden évfolyamán ugyanazt kell tanulnia minden diáknak, a felsőoktatást pedig a Bologna-folyamatban egységesítették. A közoktatásnak két éve van, az érettségi vizsgát megelőző két év, amikor kettéhasadnak az évfolyamok, de nem csak ketté, hanem tantárgyanként ketté. Azokban az osztályokban, ahol a 10. évfolyamig együtt tanultak a diákok, a 11-dik évfolyamon lesznek olyanok, akik úgy döntenek, hogy irodalomból emelt szinten érettségiznek, ám matematikából alacsonyabb szinten, történelemből ismét magasabb szinten. És így tovább. Könnyen be lehet látni, hogy ennyiféle tantervet, órarendet egyetlen iskola sem tud biztosítani, a feladat megoldhatatlan. Az egyetemek, főiskolák belépőnek elfogadják az alacsonyabb szintű érettségi vizsga eredményét. Ezért ma már irodalomból csak a tanulók néhány százaléka érettségizik emelt szinten. A túlnyomó többség alacsonyabb szinten teszi le a vizsgát, és old meg a sikeres vizsgáért komolytalan feladatokat. A szövegértés csak az elmúlt években lett az érettségi vizsga követelménye. Korábban, évtizedekkel ezelőtt, ha valamely diáknak a szövegértéssel nehézségei voltak, azt már eltanácsolták az első évfolyamról. Nagyobb baj is történik. A tavalyi évben Spiró György szerepelt az érettségi feladatok között. A maturálónak véleményt kellett mondania Spiró egy gondolatával kapcsolatban. Néhány megértő és jó szándékú tanár megvédte a tételt – különben az ismeretlenségbe burkolózó, és ezért felelősséggel sem tartozó – kitűzőit, mondván, az érettségiző kifejthette Spiró György véleményétől különböző álláspontját. Én nem is itt látom a bajt, még csak nem is elsősorban ott, bár némileg

---

4 Bogár László professzor kifejezésével élve, ők a Wall Street Pártja.

zavart, hogy Spiró még élő író, és nem helyes le nem zárt, kellően nem értékelt életművet szerepeltetni ilyen társadalmilag rangos vizsgán. Az is zavart, hogy Spiró György egy igen bántó, ellenséges, ízléstelen verset írt, amely érzékenyen érintheti a magyar embert, a versből áradó gyűlölet pedig félelmet kelthet. Ezeket a kifogásokat én készséggel félreteszem, mert ki kell fejteni, hogy van ezeknél sokkal súlyosabb kifogás ennek a tételnek az a vizsgára kitűzésével kapcsolatban. Az tudniillik, hogy ha idén nyáron ezt a tételt tűzik ki az érettségi vizsgán, akkor szeptembertől kezdve igen sok irodalom tanár majd hasonló szellemiségű kortárs írók és költők műveit fogja tanítani. És bizony nagyon könnyen lehetséges, hogy – különben virtuóz tehetségű – író munkásságában hasonló hangvételű, a magyar embereket bántó, engem is sértő művek találhatók. A tanárok nem teszik majd meg, nem is tehetik meg, hogy ezeket az írásokat különös igyekezettel elkerüljék, a diákok pedig lenyelik a nemzeti önazonosságukat vagy vallási identitásukat sértő gondolatokat. A kognitív diszonzancia szabálya szerint vagy láznak ellene, vagy elfogadják. Valószínűbb, hogy az utóbbit választják. Ezért aggódom én például a hazafias nevelésért és a keresztény erkölcs tanításáért. Amit tanítunk, alapvetően meghatározza a tanulók valóságról alkotott képét, és lehetséges, hogy az igazság helyét tévedések, téveszmék foglalják el elméjükben. Ebben az esetben esély sincs arra, hogy szabad embereket neveljünk, akik majd autonóm döntéseket tudnak hozni, ellent tudnak állni az alkohol, a dohányzás és drogok csábításának, a különböző szexuális természetű devianciáknak, átlátanak a tömegtájékoztató szitáján és a politikai manipulációktól függetlenül képesek választani.

Az érettségi színvonalát illetően más tárgyakkal kapcsolatban, például matematikából, történelemből is hasonló jelenségekkel találkozunk. Nem szeretném egyetlen feladatot sem felidézni az elmúlt néhány év terméséből. Inkább mutassunk rá, hogy azt, hogy mit tanítanak az iskolában, azt elsősorban az előző évek érettségi vizsgáin kitűzött tételek szabályozzák.

A neveléssel (és eszközével, az oktatással) kapcsolatban a problémák hosszú sorát lehetne még felsorolni. Ezt az írás terjedelme nem teszi lehetővé. Két megjegyzést kell tennünk az elmondottakhoz. Az egyik az, hogy sokszor átgondoltuk és számba vettük a nevelés válságtüneteit. Az a meggyőződésünk alakult ki, hogy ezek a problémák mind ugyanabból az irracionális hatalomvágyból származnak és ugyanarra a kulcsra járnak. A másik megjegyzés egy sajnálatos tényről állapít meg. Azt tapasztaljuk, hogy az elmúlt évek oktatáspolitikája nem maradt nyom nélkül a tanítók tanárok tudatában. Igen sokan miközben úgy látják, hogy a folyamatok rossz irányba mentek, a kialakult helyzettel és a diktált értékrenddel elégedetlenek, elképzelni sem tudnak már mást, és nem hisznek abban, hogy az oktatás szakmai és anyagi feltétele javulhatnak. Ezért nagyon fontos azoknak a szakembereknek, akik átlátják az iskolarendszer mai működésének hiányosságait és látják a megoldások lehetőségeit, meg kell ragadniuk az alkalmat arra, hogy a felelős politikusokhoz, nevelőkhöz, tanárokhoz és szülőkhöz eljusson a remény.

Nyilvánvaló, hogy ez az írás nem tartalmazhat részletes tervet az oktatásirányítás remélt útjairól. Azt szeretnénk csak megmutatni, hogy konzervatív szellemi műhelyekben (mint a Nemzeti Pedagógus Műhely) komoly elemző és építőmunka folyik. A következő pontokban vázlatosan leírom az iskolaszervezet, tanterv, vizsga, iskola és gazdaság, szabályozás, szakfelügyelet, demokrácia kérdések körében a kibontakozás legfontosabb irányait.

A legfontosabb tennivalónk, hogy döntést hozzunk a sokszínű iskolarendszerről, a különben kívánatos iskolai integrációt meg kell szabadítani a szélsőségesen individualista és az egyenlőséget abszolutizáló marxista ideológia abszolút befolyásától. Ennek az iskolarendszernek a legfontosabb (esetleg nem egyetlen) része az a „jobbra szelektív” iskolarendszer lenne. Ez a magyar közélet szerves fejlődésének eredményeként kialakult 8 + 4-es, a 6 + 6-os és a 4 + 8-as szerkezet is megengedi, olyan átmenetekkel, amelyekben a tanuló módosíthatja az útját, dönthet az iskolarendszeren belüli utak között, mindig előnyére. Ezzel összefüggésben: ki kell dolgozni a cigányok és más csoportok oktatásának feltételeit és módszereit.

Új közoktatási törvénnyel együtt meg kell alkotni új alaptantervet, azzal a céllal, hogy szabályozza a tantervkészítést. Ez a dokumentum a tantervkészítés, -jóváhagyás tartalmi előírásait és rendjét tartalmazná, és a közoktatásban a közös lényegét és nem a közös minimumot tartalmazza. Ez a dokumentum hivatott azt szabályozni, hogy mit tanítunk, miért tanítunk, és hogyan tanítunk, legalábbis azon a szinten és mértékben, ahol ez szükséges.

Át kellene alakítani az érettségi rendszert. A kétszintű érettségi rendszeréből kiindulva is jelentős elmozdulás történhet az egységes érettségi irányába. Elő kell írni, hogy a diák bármely szinten érettségizik, ugyanazt a tananyagot kell tanulnia. Az érettségi követelményeket fölül kell vizsgálni, háttérbe kell szorítani a feleletválasztós teszteket, a vizsgákon nagyobb súlyt kell adni a szóbeli vizsgáknak.

Az oktatás szabályozását meg kell szabadítani a közvetlen piaci hatásoktól. A gazdaság elvileg és közvetve érvényesülhetne. Ez azt jelenti, hogy csökkenteni kell a tankönyvlobbyk, tesztkönyv-írók ellenőrizhetetlen befolyását.

Az iskolának gazdaságosabban kell működnie. Ezért nagyobb szabadságot kell adni az iskoláknak. A legfontosabb, hogy olyan finanszírozási rendszert kell kidolgozni és bevezetni, amelynek csak egy eleme az ún. fejkvóta. (Világos, hogy egy ilyen megoldás önmagában is forradalmi változásokat eredményezne, és jelentős gazdasági megtakarítást is.)

Meg kell szervezni a szakfelügyelet korszerű módját, és szakmailag és anyagilag is érdekeltté kell tenni a tanárok többségét ennek működésében. Hasonlóképpen: a Bologna-folyamathoz kapcsolódva át kell gondolni és hatékonyabbá tenni a felsőoktatási akkreditációs kérdéseket és felügyeleti kérdéseket.

Demokratizálni kell az oktatásügyet. Ez az a Nemzeti Pedagógus Műhely elképzeléseink legjobban kidolgozott része. Ezzel a ponttal függ össze a tanári lét anyagi feltételeinek javítása, a tanárok erkölcsi és szakmai védelme, a velük szemben támasztott erkölcsi követelmények érvényesítése, a tanári szabadság kereteinek meghatározása. A tanároknak egzisztenciális biztonságot kell nyújtani, agyagi megbecsülést, erkölcsi és szakmai védelmet.

Ki kell dolgozni és meg kell valósítani olyan – jogi és gazdasági – szabályozást, amely a pedagógiai munka alapfeltétele: az, hogy sokkal több gyermek szülessen. Abban reménykedünk, hogy a református olvasók tudják, hogy van jó megoldás, hiszen a Nemzeti Pedagógus Műhely már 10 éve nyilvánosságra került társadalompolitikai javaslatának megvalósítása a népesedési irányt emelkedőre fordítaná.⁵

---

5 http://www.n-p-m.hu/szak_demo.html

A Nemzeti Pedagógus Műhely sok energiát fordít ezeknek a kérdéseknek a megoldására. Több pontot részletesen érintettem, más pontokról más alkalmakkor fogok írni. Vannak olyan pontok, amelyeket lényegében megoldottunk, de nem szeretnék ezekről beszélni, nehogy elkopjanak, és vannak olyan pontok is, amelyeket itt nem érintettem, és csak Magyarország – leendő – miniszterelnökének beszélnek róla.

Nem reménytelen a helyzet, azonban látható, hogy van egy súlyos feltétel. Ez az, hogy új kormánya legyen Magyarországnak, amely olyan fontosnak tekintse a maga részéről az oktatásügyet, mint a liberális pártok és a marxisták. Nekik tudniuk kell, hogy minden olyan megoldást gyanakodva kell fogadni, amelyet már más országokban kipróbáltak és már meg is bukott. A másik feltétel: hogy ha ilyen kormánya lesz Magyarországnak, akkor legyen ennek füle a szakmai műhelyek javaslatait meghallani, és nem gondolni, hogy a túlhajszolt politikus minden szakmai kérdésben tévedhetetlen.

Ezt ígérték...

RÉSZLET GYURCSÁNY FERENC MINISZTERELNÖK PROGRAMJÁNAK BESZÉDÉBŐL (2006)

„Magyarországon nem elég arról beszélni, hogy össze kell illeszteni a versenyképes gazdaságot a szociális programokkal. Nem elég ebből pusztán politikai jelszót csinálni. Az összeillesztés ugyanis voltaképpen azt jelenti, hogy az országnak világos gazdasági jövőképe van. Tudja, hogy mitől lesz erős az ország, és ehhez az elképzeléshez illeszti a szociális programot. És ha így van, akkor hozzá kell nyúlni az oktatáshoz. Akkor mindez azt jelenti, hogy Magyarországon a közoktatásban az eddigieknél újra nagyobb hangsúlyt kell fektetni a matematika-, a fizika-, a kémia tudásra, az informatikai és a nyelvtudásra. Ez azt jelenti, hogy a szakképzésben és a felsőoktatásban az élettudományoknak és a műszaki tudományoknak kiemelt szerepet kell adni. Az oktatásfejlesztés ugyanis nem azt jelenti, hogy általában mindent fejlesztek. A következő évek szakképzési és felsőoktatási fejlesztésének középpontjában a műszaki tudományoknak, a mérnöki tudományoknak és az élettudományoknak kell lenniük. [...] Azt akarjuk, hogy a következő években az e tudományágakban tanuló hallgatók száma 50 százalékkal emelkedjen a magyar felsőoktatásban. Mert akkor lesz miért idejönni Magyarországra. Hiszen csak a tehetségünk az, amiért ide fognak jönni, Hölgyeim és Uraim. Márpedig ez a tehetség ebben a felsőoktatásban kell, hogy megmutassa magát. Ez bizony szakítás azzal a felsőoktatási politikával, amely a >>mindent fejlesztés<< elvére épült. És bizony ehhez kell bátorság, hogy azt mondjuk: nem. Hogy a következő évek már nem azokról, hanem ezekről a fejlesztési irányokról szólnak. Mindez azt jelenti, hogy mi újra olyan mérnököt fogunk képezni, aki lepipálja a britet, a franciát, meg a németet. Hogy ezért legyen majd érdemes Magyarországra jönni.

[...] ezer általános iskolát fogunk felújítani a következő 10 évben – ezer általános iskolát! Háromszáz iskolát pedig nem egyszerűen felújítunk, hanem teljes egészében a pincétől a padlásig az informatikai rendszertől a fűtési rendszerig teljesen át fogunk építeni. Tízegynéhány szakképzési központunk van jelenleg, mi építünk még harmincat. [...]

Újra vissza kell adni a becsületét a szakmunkásnak, a szakmunkának, a technikusoknak. Igen, újra ilyen szakembereket kell képeznünk Magyarországon. És igen, mindehhez technopoliszra van szükség Miskolcon, biopoliszra Szegeden és felsőoktatási-kutatási centrumra Debrecenben, Pécsen és Győrben, és természetesen Budapesten.”

Az MSZP 2006-os kiadványából

„ÁLTALÁNOS ÉS KÖZÉPISKOLAI OKTATÁS

- Az általános és középiskolákban kiemelten fejlesztjük a matematika-, fizika-, kémia-, informatika- és nyelvoktatást.
- Elismerjük a 48 leghátrányosabb helyzetű kistérségben dolgozó pedagógusok többletteljesítményét.
- Lehetővé tesszük, hogy minden gyerek óvodába járhasson a saját lakóhelyén.
- Megőrizzük az alsó tagozatos iskolákat a kistélepüléseken. Kollégiumok felújításával és új kollégiumok építésével növeljük a hátrányos helyzetű középiskolai diákok kollégiumi férőhelyeinek a számát.
- Elérjük, hogy minden 5 gyermekre jusson egy személyi számítógép az általános iskolákban, és minden 3 gyermekre a középiskolákban.
- Elérjük, hogy kistérségenként legalább 1 tanuszoda legyen, illetve tornaterem minden általános iskolában.
- Normatív támogatást nyújtunk évente egy belföldi tanulmányi kiránduláshoz, egy fővárosi tanulmányi kiránduláshoz és egy határon túli tanulmányi kiránduláshoz az általános iskoláknak.
- 1000 iskolaépületet újítunk fel, míg 300 iskola esetében korszerűsítjük az oktatási eszközöket is, például számítógépes és nyelvi laborokat adunk át.
- Fontosnak tartjuk a pedagógusok folyamatos továbbképzését, ehhez tanulmányi szünetet biztosítunk, továbbképzésüket pedig államilag finanszírozzuk.
- Általánossá tesszük az idegennyelv-oktatást nyújtó ún. nulladik évfolyam választhatóságát minden középiskolai diák számára, hogy képessé váljanak arra, hogy középiskolában egy tantárgyat idegen nyelven tanuljanak.

SZAKKÉPZÉS

- Olyan szakképzési intézményrendszert alakítunk ki, amely képes rugalmasan alkalmazkodni a munkaerő-piaci igényekhez.
- 30 új, integrált szakképzési központot létesítünk, ahol korszerű intézményekben korszerű módszerekkel történik a szakemberek képzése, az intézmények képzési struktúrája biztosítja a versenyképes szaktudás megszerzését, a húzóágazatok szakemberigényének kielégítését.

- A szakképzésben nagyon hangsúlyt kap az idegen szaknyelvi képességek és az informatikai ismeretek elsajátítása.
- Erősítjük az oktatás-képzés gazdasággal való kapcsolatát, intézményes kapcsolatot alakítunk ki a szakképző intézmények és a gazdasági kamarák, a szociális partnerek között.
- A szakképzési rendszer átalakításával a hátrányos helyzetű régiókban is nő a foglalkoztatottság, javul a munkaerő-megtartó erejük, javul az ott élők életminősége.
- A *Lépj egyet előre* programmal megteremtjük a versenyképes tudáshoz való ingyenes hozzáférés lehetőségét a fiatal és idősebb felnőttek számára.

FELSŐOKTATÁS

- Kiemelt fejlesztési programokat indítunk a természettudományos és a műszaki tudományos képzések terén, hogy Magyarország egy évtizeden belül ezeken a területeken visszakerüljön a világ 10 legjobb oktatási rendszerű országa közé.
- Célzott hallgatói és mentori ösztöndíjprogrammal érjük el, hogy 25 %-ra emeljük a műszaki és természettudományos hallgatók arányát (Pályatárs Nemzeti Tehetség-gondozó Rendszer).
- Összehangoljuk a meglévő ösztöndíjprogramokat, létrehozuk az 500 legígérete-sebb tehetség szakkollégiumát.
- Regionális Egyetemi Tudásközpontokat hozunk létre. Ilyen központ alakul Szege-den, Miskolcon, Debrecenben, Győrött és Pécsen is.”

Visszatérés a közösséghez INTERJÚ DR. HOPPÁL PÉTERREL

Mindenek előtt gratulálni szeretnék az Imre Sándor-díjhoz. Mit jelent ez a kitüntetés az Ön számára?

Én mindeddig egyházkerületi illetve egyházmegyei közgyűlési képviselőként inkább a méltatások, díjak előterjesztői pozíciójában voltam. A nyolcéves intézményvezetői munkám során összesen két-három alkalommal került sor arra, hogy valakit felterjesszünk országos kitüntetésre Pécsről, nagyon komolyan vesszük ezeket a díjakat. Ezért is volt nagy meglepetés számomra, hogy gondoltak rám a baranyaiak, merthogy az esperes úr, egyházkerületi főjegyzőnk, Peterdi Dániel jelezte azon az igazgatótanácsi ülésen, amelyen egyéves fizetés nélküli szabadságomat kértem, hogy az eddigi, nyolcéves főigazgatói munkámat egyfelől az egyházmegye, másfelől a Pécsi Református Kollégium is szeretné így elismerni. Az előterjesztő végül is a Református Pedagógiai Intézet és a Zsinati Oktatásügyi Iroda volt, akikkel az elmúlt évtized során számos zsinati törvénymódosításon, illetve az egyházi közoktatás vonatkozásában rengeteg szabályozáson, tanterviráson, továbbképzési programon, könyvkiadáson dolgoztam együtt. Nagy öröm, hogy arra gondoltak az atyák,

hogy egy pillanatra álljunk meg, és a sok-sok munka után legyen egy ünnepi pillanat is. Én mindig másokról szoktam így gondolkodni. Ha mások így gondolkodnak rólam, az a megtiszteltetésen túl jóleső érzés, de a munkámat ezzel együtt és ettől függetlenül is végeztem és végezni is fogom.

Mesélne arról, miért döntött úgy, hogy egy évre felfüggeszti a főigazgatói munkakörét?

Jogilag a második ötéves intézményvezetői ciklusomat töltöm, február elsejétől azonban egy évre kijöttem az intézmény hatóköréből, jövő februárban derül majd ki, hogy ezt hogyan folytathatjuk. A február elsejei időpontot azért gondoltuk ki az egyházmegye elnökségével közösen, mert előbb a parlamenti kampány és a választások, ősszel pedig az önkormányzati választások számos feladatot rónak rám. Ha az általunk képviselt értékrendet komolyan szeretnénk a politikai életben is képviselni, akkor azt nem lehet félgőzzel, félszívvel csinálni, ugyanez érvényes a főigazgatói feladatkörre. Hónapokon keresztül dolgoztam főigazgatóként és parlamenti képviselőként egyszerre, de rá kellett jönnöm, hogy nagyon nehéz ezt a két szerepet egyszerre betölteni. Én ezt beláttam, és a családom támogatásával meghoztam azt a nehéz döntést, hogy tizenöt évvel a pécsi refiben megkezdett munkám után a fenntartó egy kis időre mentesítsen ez alól. Közben pedig a szívem-lelkem ott van, mivel anyanyelvem, éltető közegem a református templom és iskola.

A szavaiból érződik, mennyire fog hiányozni a mindennapi iskolai munka. Ugyanakkor új feladatokat is kapott, amelyek legalább olyan fontosak, mint egy Kollégium irányítása – a Parlament Oktatásügyi Bizottságának tagjaként, kérem, értékelje röviden az utóbbi nyolc esztendő oktatáspolitikai döntéseit.

Az elmúlt nyolc év, különösen Magyar Bálint liberális oktatáspolitikája, olyan gátakat épített be a nevelés szempontjából a közoktatás rendszerébe, amelyeket le kell küzdeni, és le kell bontani az új kormánynak, és az a helyes, ha minél hamarabb és gyorsabban teszi ezt meg, mert sok kérdésben az ezeréves magyar oktatás hagyományai állnak szemben egy nyolc éves oktatási törekvéssel. Véleményem szerint, míg a közoktatás egésze egy tudatos liberalizáción ment keresztül, egy értéktelenítésen, értékfosztáson, amelynek során az individualizmus mint liberális alapelv került a középpontba, addig a közösségek egyre jobban szétzilálódtak, éppen azok a közösségek, amelyek a mi politikai, szociológiai megítélésünkben a legfontosabb alkotóelemek. A közösségek szétverése az utóbbi száz évben egyszer már megtörtént, méghozzá az 1948-as államosítás során, amikor az egyházi intézményeket kiragadták a történelmi egyházak kebeléből. Az államosításkor 1060 református oktatási intézmény működött az ország területén, és ebből a rendszerváltás óta mindössze 180-190 iskola indult újra, vagy alakult református fenntartásúvá. Tehát nincs keresztény kurzus, amit a szocialista és szabad demokrata képviselők az elmúlt húsz évben kiabáltak, nincs egyházi restauráció, ami a teljes egykori egyházi közoktatás visszaállításáról szólna. Viszont meggyőződésem, hogy azon szülők közül, akik alkotmányos jogukkal élve szeretnék egyházi iskolába íratni a gyerekeiket, csupán minden harmadik-negyedik teheti

ezt meg, ami nagyon kevés, mert az előző kormányok gátakat építettek a lelkiismereti és vallásszabadság útjába.

Mindeközben a teljes közoktatás sérült. A környező országokban teljesen természetes, magától értetődő, hogy azokat az európai normákat, amelyek a közös keresztyén értékrendben gyökereznek, normális, délelőtti időkeretben vagy etika vagy hit- és erkölcsstan formájában tanítják. Talán egyedül Magyarország az, amely húsz évvel a rendszerváltás után is csak valamiféle ideológia-semleges oktatást hajszol és majmol, ami gyakorlatilag folytatja a diktatórikus nevelés intézményét, miszerint a gyermek nem ismerkedhet meg az iskolarendszerben az ezeréves európai államiság és a kétezer éves keresztyénség alapvetését jelentő biblikus normákkal, ha pedig nem ismerkedik meg, akkor az életét 18 éves kora után nehezebben tudja ebbe az irányba terelni. Nekem az az álláspontom, hogy ha ezekkel a normákkal mindenféle iskolatípusban és fenntartói szerkezetben meg tudjuk ismertetni a tanulókat, akkor majd tudnak dönteni 18 éves koruk után, hogy e szerint vagy nem e szerint akarnak élni. Ez véleményem szerint alapvető szabadságjog, amit az iskolákban vissza kellene adni a gyerekeknek, ezzel a joggal már 1948 óta nem tudnak élni alanyi jogon a diákok.

Van-e erre lehetősége az új kormányzatnak?

A keresztyéndemokrata vezetésű oktatási tárca Hoffman Rózsa vezetésével nyilván minél hamarabb megpróbálná ennek az értékrendnek a rehabilitációjával, de számos akadálya van a tervnek. Az egyik legnyilvánvalóbb probléma, hogy nincs megfelelő számú képzett kolléga az iskolarendszerben ahhoz, hogy a megfelelő színvonalú etika illetve hit- és erkölcsstanoktatás elinduljon az állami szférában. Hogyha most kapkodnánk, és azt mondanánk: szeptember elsejétől minden iskolában kötelező jelleggel a délelőtti időkeretben bevezetjük a hittanoktatást, vagy választhatóan az etikaoktatást, akkor nagy hibát követnénk el, mert nincsen megfelelően szakképzett munkaerő ennek a feladatnak az ellátására. Ehhez idő kell, de reméljük, hogy a jelenlegi kormányzati ciklus elég lesz arra, hogy a terv megvalósuljon, mert ez a társadalom számára feltétlenül hasznos lehet.

1948-ban az iskolákból, még az állami iskolákból is – mivel még az állami intézményekben is igeolvasással vagy imádsággal kezdték a reggeli munkát – Rákosi Mátyás kidobta az ablakon a Szentírást, és sajnos az elmúlt hatvan évben senki nem hozta vissza ezt a keresztyén hitünk alapjai mellett az európai kultúra alapjait is képező könyvet az osztálytermekbe. Itt az idő, hogy ezt a hiányosságot kellő körültekintéssel megpróbálja helyrehozni az új politika.

Milyen stratégiai lépéseket tart kiemelten fontosnak a református oktatásügyben?

Két ponton tartom fontosnak a fejlődést a következő 10-15 évben. Az első: a református közoktatás rendszerében ideje lenne egy modern, a jelenkori jogi környezetnek és társadalmi viszonyoknak megfelelő, ugyanakkor a református iskolarendszer történetében évszázadokon át meglévő hagyományokra is építő modell újra felfedezésének, ez pedig nem más, mint a partikula rendszer. Ezt a rendszert nagyon hatékonynak gondolom,

Baranyában el is indítottuk ezt a kezdeményezést úgy, hogy a Pécsi Református Kollégium „kiterjesztette a csápjait” bezárásra ítélt iskolák illetve tagiskolák felé. Az Ormánságban Drávafokon megmentettünk a bezárástól egy általános iskolát, ami egyébként hatvan évvel ezelőtt református iskola volt. Az iskola tanulói túlnyomórészt halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek. A programnak köszönhetően nagyon hatékony munkát sikerült kifejtenuünk, 2-3 évvel az átvétel után csodájára járnak, hogy mennyit változott a gyerekek élete, sorsa. Ugyanilyen lépést tervezünk most ősztől a nagyharsányi általános iskola átvételével. Tehát a partikula rendszer kiépítését kicsiben már elindítottuk Baranyában. Úgy vélem, hogy a több intézményegységet magukba foglaló nagy kollégiumi központok (Debrecen, Sárospatak, Pápa), de említhetném akár Kaposvárt, Csurgót, a Baár Madast, vagy az Alföldön például Kecskemétet, Nagykörröst, Mezőtúrt, Hódmezővásárhelyt, mint iskolacentrumok köré alakulhatnak kistéleplülési iskolák, amelyeknek a pedagógiai programját a központi Kollégium adhatná, és emellett szakmai felügyeletet is biztosíthatna ezeknek az intézményeknek. Ez azt jelentené, hogy a vidék Magyarországról be lehetne vinni a tehetséges diákokat az infrastrukturálisan jól felszerelt iskolacentrumokba, ahogy ez régen is működött.

A másik törekvésem, hogy a felsőoktatási centrumokban jöjjenek létre protestáns szakkollégiumok. Budapesten van már egy ilyen, de vidéken még nincs. A felsőoktatásba bekerülő, gyülekezeti kötelekkel rendelkező fiatalok számára valamilyen módon a nagy egyetemi centrumokban (Pécs, Szeged, Debrecen, Miskolc) létre kell hozni szakkollégiumokat, amelyek összetartanak, közösségben tartanak őket. Nagyon sok egyetemistát látunk kallódni és elkallódni, mert vidékről bekerülve egy nagy egyetemi városba nem kapnak kollégiumi férőhelyet, így aztán vagy albérletbe kényszerülnek, vagy olyan társaságba keverednek, amelynek hatására az értékrendjüktől eltávolodnak. Fontos lenne, hogy a magyar közoktatásban felnövelt, kiművelt emberfőket, akiket végigkísérünk az óvodától az érettségig, a református oktatási intézményből kikerülve se veszítsük szem elől. Az eltávolodás egyik következménye, hogy az ilyen fiatalok a gyülekezetekbe is nehezen kerülnek később vissza. Viszont ha egyetemi tanulmányaik ideje alatt olyan közegben élnének, amely képes ezt a normarendszert felmutatni számukra, akkor fiatal felnőttként könnyebben integrálódhatnak újra a gyülekezeti életbe.

A TEKIOE felhívása

Tisztelt Intézményvezető Kollégának és Kollégák!

Istentől ismét kaptunk egy lehetőséget arra, hogy helyesebb irányban haladjunk. A nagyobb lehetőség nagyobb felelősséggel is jár.

A jelenlegi helyzetben csodát nem várhatunk, de minden tőlünk telhetőt el kell követnünk azért, hogy bölcsen cselekedjünk a remélhetőleg megnövekedő mozgásterünkben.

Természetesen a pártpolitikai csatározásokban nem kívánunk közvetlenül részt venni, de kívánatosnak tartjuk, hogy az egyházi intézményeink munkatársai minél alaposabban

ismerjék a kormány oktatáspolitikai elképzeléseit, valamint az azt ért bírálatokat és egyéb elképzeléseket. Mindezek birtokában célszerűnek látnánk szakmai nyilatkozatokkal, javaslatokkal, észrevételekkel támogatni a szaktárcát a minél helyesebb döntések meghozatalában.

Javasoljuk, hogy minden történelmi egyház oktatási intézményének dolgozói még e tanév vége előtt kapják kézbe a KDNP oktatáspolitikai programját, amely (ha nem is egyezik meg szó szerint a kormányprogram oktatáspolitikai részével) szakmai részletekre is kitér, tehát gondolatébresztőnek jó. A tanévzáró értekezleten célszerű felhívni a figyelmet, a program intézményünket leginkább érintő részleteire, s augusztus végén (az új tanév előkészítésekor), a parlamenti és média-vita ismeretében, rászánni egy-két órát a téma megvitatására.

Kérjük, hogy a felmerült észrevételeket, kérdéseket, javaslatokat legkésőbb szeptember 10-ig (péntekig) megérkezően szíveskedjenek eljuttatni a TEKIOE ügyvezető elnökhelyettesének, Barcsák Mariannának az e-mail címére: barcsak@kpszt.hu

Az időben megkapott anyagot azonnal továbbítjuk Dr. Hoffmann Rózsa államtitkárnak, akit szeptember 17-én vagy 24-én, pénteken 10 órától várunk a Budapest-Fasori Evangélikus Gimnázium nagytermébe, intézményvezetőink fórumára.

Örülnénk, ha az intézményeinktől kapnánk javaslatot a tavaszi nagy konferenciánk témájára és előadóira is. Pl. pedagógusképzés, továbbképzés, ellenőrzés, segítség, értékelés, pályakép. NAT, kerettanterv, tankönyv-engedélyezés, „tankönyvpiac”; erkölcsi nevelés, keresztény/keresztyén és nemzeti identitás, kötelező 6-8 tanéves etika és emberismeret oktatás, amely kiváltható hit-és erkölcstannal; mérés, visszacsatolás, alkalmassági, felvételi és érettségi vizsgák.

Áldást kérve nemes szolgálatukra, tisztelettel küldjük üdvözetünket, a TEKIOE választmánya:

Barcsák Marianna, Csermely Irén, dr. Kálmán Attila,
Kovács István, dr. Roncz Béla, Sommer László és Tyukász Tamás.
Történelmi Egyházak Közoktatási Intézményvezetőinek Országos Egyesülete

Iskola – erkölcs – tudás

A KÖZNEVELÉSI, SZAKKÉPZÉSI, FELSŐOKTATÁSI ÉS FELNŐTTKÉPZÉSI RENDSZER ÚJJÁÉPÍTÉSE

BEVEZETÉS

A magyar iskola 996-os Szent Márton hegyi megnyitása óta az embernevelést tűzte maga elé célul. A nevelést a teljes személyiség és általa a közösség (család, nemzet, egyház, emberiség) fejlődésének szolgálatába állította. Pedagógiai kultúrájának köszönhetően volt sikeres és vívta ki magának Európa és a világ elismerését.

A rendszerváltoztatást követően a tradíciókkal szemben megjelent, majd megerősödött az az oktatásirányítási filozófia, amely szolgáltatásnak tekinti az iskolai működést, és a humán szférától idegen közgazdasági, minőségirányítási, mérési-értékelési-elszámoltatási mechanizmusokat érvényesít és kényszeríti rá. E felfogás szerint mindig a szolgáltatást igénybe vevőknek (a gyerekeknek és a szülőknek, illetőleg a fogyasztói társadalmat megtestesítő multinacionális cégeknek) van igazuk, minden tevékenységet az ő elvárásaikhoz kell igazítani, a partneri elégedettséget mindenáron megszolgálni, engedve a könnyebb ellenállásnak, az igénytelenségnek.

Ilyen kártevést tapasztalhattunk meg az utóbbi évek oktatásirányításában. A fogyasztók (a választók) kegyeit kereső, gyakran szakmailag hibás intézkedések sorozatát szenvedték el az iskolák. A kötelességteljesítést, az élhető rend és fegyelem megkövetelését száműzték a „reformintézkedések”. Eközben évről évre kevesebb pénz jutott a költségvetésből az oktatási rendszerre. Az eredmények mára a köz- és a felsőoktatásban egyaránt annyira leromlottak, hogy az már legnagyobb nemzeti kincsünket, a szellemi értékeink fennmaradását és erősödését veszélyezteti.

A társadalmi és értékrendbeli változásokkal szemben az iskola is felkészületlen volt. Azonban képes lett volna megőrizni eredményeit, ha a politikától megkapta volna a szükséges segítséget. Mint ahogyan gróf Klebelsberg Kuno kultuszminiszter idején, amikor Trianon után Magyarország a többség támogatását élvező nemzeti oktatás- és kultúrpolitika eredményeképpen volt képes talpra állni.

A kormányváltás után ezt az utat kell követnünk. Késlekedés nélkül visszafordítani a kártékony folyamatokat, és megkezdeni az oktatásügy újraépítését a közmegegyezésen nyugvó európai humanista értékek, a természetjog, a kereszténységben gyökerező erkölcsiség talapzatán.

A Kereszténydemokrata Néppárt az oktatásügyben ránk váró feladatokat az alábbiak szerint foglalja össze.

ALAPELVEK

Az oktatási rendszer

- kiemelt értékei az erkölcs, a rend, a tudás, az igazságosság, a szabadság, a szektorsemlegesség, minden hátrányos megkülönböztetés elvetése, a „mindenkinék igényei, képességei és törekvései szerint” elv és az ellenőrzött minőség teljes körű érvényesülése;
- megőrzendő értéke az intézmények szakmai autonómiája ésszerű szabályozottság és korszerű ellenőrzés mellett;
- értékteremtő, kiemelt ágazat, a társadalom megújító- és hajtóereje, nemzeti és egyetemes kultúránk alkotó eleme, amely sok más terület előtt elsőbbséget élvez;
- a közjót és az egyéni célokat egyaránt szolgálja, tiszteletben tartva mások jogait;
- egyensúlyt teremt a hagyományok és a folytonos megújulás között;
- igénybe vétele ingyenes és a gyermekek részére legalább 16 éves korig kötelesség;
- fenntartása az állam elsődleges kötelezettsége és felelőssége, amelyből jogok is következnek.

- Az ember áll a középpontjában: a gyermek és a pedagógus, továbbá a szülő, akiknek kötelességeik és jogaik egységet alkotnak.
- A köz-, a szak- és a felsőoktatás, valamint a felnőttképzés az oktatási rendszer egymásra épülő szerves része.

A közoktatási intézmény

- tudás-, érték- és kultúráközvetítő nevelő intézmény, amely a gyermekek érdekeit szem előtt tartva pedagógiaiilag szükséges szolgáltató funkciókat is betölt;
- feladata az értékelvű nevelés a családdal együttműködve és azt segítve, valamint a műveltség alapjainak elsajátíttatása;
- célja a test, a lélek és a szellem arányos fejlesztésével a személyiség és a közösségek harmóniájának elősegítése.

A szakképzés

- az oktatási rendszer szerves része, amelyben érvényesül valamennyi alapelv;
- kitüntetett feladata a munka becsületének helyreállítása, az újítások serkentése, a társadalom szakmai munkaerőigényének biztosítása.

A felsőoktatás

- az ország szellemi, morális és kulturális építésének kiemelt terepe;
- kitüntetett feladata a szellemi tőke gyarapítása, a tudományok művelése, az oktatás, a kutatás és az innováció egységén a fejlődés előmozdítása, a közjóért cselekedni kész értelmiség képzése és az ország felsőfokú szakemberigényének biztosítása;
- az oktatási rendszer szerves része, és a pedagógusképzés révén a közoktatás minőségének megalapozója.

A pedagógus, oktató

- példamutató személyiséggel az oktatási rendszer első számú működtetője, a gyermekek (diákok) mellett legfontosabb szereplője, akit megilletnek az ehhez szükséges anyagi és morális társadalmi létfeltételek;
- az alapelvek csak akkor érvényesülhetnek, ha azokkal a többségük azonosul;
- a célokat csak akkor érhetjük el, ha azokat a többségük magáévá teszi és munkájával elősegíti.

CÉLOK

- Az intézményekben valósuljon meg az ismeretek, a kompetenciák és az erkölcsi rend harmóniája, ezen értékek elsődlegessége.

- Az oktatási rendszer sikeres működésének eredményeképpen a végzettek legyenek képesek és készek személyiségük és közösségeik gazdagítására, tudásuk megújítására egész életükön át. Ismerjék meg önmagukat, és legyenek képesek megóvni-megerősíteni személyiségük harmóniáját.
- Minél több tehetség bontakozzék ki, minél több területen, hogy alkotómunkával javakat tudjanak teremteni. Senki se kallódhasson el.
- Minden egyes fiatal végezhesse el a képességeinek megfelelő sikerességgel az iskoláit.
- A korosztályok egyre növekvő hányada fejezze be eredményesen a középiskolát.
- Minden korosztály közel felének legyen lehetősége felsőfokú tanulmányokat folytatni államilag finanszírozott formában.
- A felső-, a köz- és a szakoktatás mérhető teljesítménye emelkedjék a világranglista élvonalába;
- A felső- és a közoktatás, különösen a szakképzés társadalmi presztízse emelkedjék ismét a leginkább megbecsült kategóriák közé.
- Minden intézmény rendelkezék rendeletben szabályozott infrastruktúrával, eszközökkel, sportlétesítményekkel.
- Az oktatási rendszer finanszírozásának GDP-arányos százaléka haladja meg az EU legfejlettebb országaiét.
- A pedagógus pálya váljék vonzóvá és keresetté, mert a célokat csak így érhetjük el.

PRIORITÁSOK

1. Teljes ember nevelése erkölcsre, tudásra, egészségre.
2. A szakképzés eredményes és funkcionális működésének lehetővé tétele.
3. Tehetségek felkutatása és fejlesztése.
4. A leszakadás megakadályozása.
5. A pedagógusok, oktatók megbecsülésének és tekintélyének helyreállítása.

VÁLLALÁS

A magyar közoktatás javától szerkezetileg és tartalmilag idegen, ideológiai alapon erőltetett, hatalmi szóval elrendelt átalakítások helyett a neveléstörténetünkben bevált, régóta sikeres hagyományos értékeket őrizzük és fejlesztjük, visszaállítjuk az „esélyegyenlőség” jegyében újabban lefelé nivellált magyar közoktatás egykori „felemelő” szerepét a széles és igényes szakmai közvéleménynek és az értelmiségnek a döntések előkészítésébe történő bevonásával.

A leszakadt vagy leszakadóban levő rétegek gyermekeinek eredményes tanulásához, fejlődéséhez új esélyt teremtünk.

A nevelést-oktatást nem közgazdasági értelemben vett szolgáltatásként kezeljük, hanem mint a társadalom megbízásából és felhatalmazásával, szakmai felkészültségük és emberi kvalitásaik alapján a köz bizalmát és tekintélyét élvező, szolgálatot teljesítő szakemberek által végzett és irányított közfeladatot.

AZ OKTATÁSI RENDSZER TERÜLETEI

I. KÖZOKTATÁS

1. Az iskolarendszer szereplői

- *Gyermekek, tanulók, diákok*, akik kötelességeiket teljesítik és jogukat élvezik. Emberi méltóságukból eredően sem lelki, sem fizikai értelemben nem alázhatók meg. Jogi nagykorúságuk eléréséig vezethetők és vezetendők.
- *Pedagógusok, oktatók*, akik a rendszerben kiemelt szerepet játszanak, hogy teljes személyiségükkel és munkájukkal a gyermekek, ifjak egészséges fejlődését szolgálhassák. Szakmai érdekvédelmükről regionális és országos szinten szervezett szakmai köztestület (Pedagóguskamara) gondoskodik. A pedagógusok kötelező továbbképzését legalább 80 százalékban a központi költségvetés fedezi. A közoktatási rendszer céljainak szolgálatába állított pedagógus-politika (kiválasztás, képzés, bérezés, továbbképzés, életpálya) a programunk egyik sarkköve.
- *Szülők*, akik a nevelés eredményességéért első helyen viselik a felelősséget, és akik a közoktatási intézmények kiemelt partnereiként véleményező és javaslattevő szerepben kapcsolódnak be az iskolák tevékenységébe.
- *Egyéb dolgozók*, akiknek munkáját az oktatási rendszer céljai, alapelvei és prioritásai határozzák meg.
- A szereplők érdekeit össze kell egyeztetni úgy, hogy a gyermekek, tanulók közös érdekei mindig elsőbbséget élvezzenek.

2. Iskolaszervezet

Óvoda és bölcsőde

- Minden településen, ahol legalább 8 ilyen korú gyermek szülei igénylik, működni kell legalább egy csoportnak.
- A bölcsődéskor kezdete az 5 hónapos életkor, vége a 3. életév.
- A bölcsőde alapfeladata a gondozás és az életkornak megfelelő szokások kialakítása.
- Az óvodáskor kezdete a 3. életév, vége a 7. életév.
- Az óvoda legfontosabb feladata az anyanyelvi készségek fejlesztése és a játékos tanulás.
- Szükség esetén óvoda és bölcsőde összevontan is működtethető.

Általános iskola

- Négyéves alsó és négyéves felső tagozata, összesen 8 évfolyama van. Kilencedik (továbbképző) évfolyam területi szervezésben működhet a középfokú oktatásra történő felkészítés céljából.

- Az alsó tagozat kiemelt célja és feladata az alapvető kompetenciák életkornak megfelelő fejlesztése.
- A második évfolyam végétől ismét lehet osztályozni, és megszűnik az évismétlés tilalma.
- A felső tagozat kiemelt célja a kompetenciák fejlesztésének folytatása a szaktárgyi tanulmányokba történő fokozatos bevezetéssel.
- Az általános iskola együttesen (integráltan) nevel minden gyermeket, de a sajátos vagy speciális nevelési igényűekkel való foglalkozást – akiknek létszáma nem haladhatja meg a 10 százalékot – külön szakemberek segítik.
- A 10 százaléknál magasabb arányszám illetve súlyos fogyatékos esetén a sajátos nevelési igényű gyerekeket 5, legfeljebb 8 fős csoportokban lehet nevelni. Emellett fenn kell tartani és szükség szerint fejleszteni a speciális intézményhálózatot.
- A hátrányos helyzetű zónák iskolái az államtól kiemelt szakmai és anyagi segítséget kapnak.
- Minden településen, ahol legalább 8 gyermek szülei igénylik, működni kell alsó tagozatnak.
- Alacsony létszám esetén az alsó tagozat összevont osztállyal is működhet.
- Alsó tagozatos osztálylétszámok: 8 és 24 között.
- Felső tagozatos osztálylétszámok (kivéve a kistelepüléseket): 16 és 32 között.
- A 4. évfolyam után szükség esetén továbbképző évfolyam szervezhető.

Gimnázium

- Funkciója a széles alapműveltség megszerzésének elősegítése, az értelmiségi pályákra, felsőfokú továbbtanulásra történő előkészítés. Felkészít az érettségi vizsgára. Többféle (például humán, reál) gimnázium szervezhető.
- Csak megfelelő tanulmányi eredmény birtokában nyerhető felvétel.
- Össze kell vonni a gimnáziumi felvételi vizsgákat és az általános iskolában folytatott méréseket.
- A gimnáziumnak általában négy évfolyama van.
- Osztálylétszámok: általában 18 és 36 között.
- A hat és a nyolc évfolyamos gimnáziumok mélyebb tudást közvetítenek és magasabb követelményeket támasztanak a diákokkal és a tanárokkal szemben. A kritériumokat az érdekeltek bevonásával szakemberek dolgozzák ki, és ezeket jogszabály rögzíti.
- Az általános iskola és a hat vagy nyolc évfolyamos gimnázium megfelelő évfolyamain az átjárás rugalmas.
- Az esetleges lemaradást a tanulónak külön munkával kell pótolnia, amiben a fogadó iskola tanárai egyéni foglalkozások keretében és türelmi idővel segítik.

Szakközépiskola

- Funkciója az alapműveltség megszerzésének elősegítése, a munkavállalásra és elsősorban szakirányú felsőfokú továbbtanulásra történő előkészítés. Felkészít az érettségi vizsgára.

- Biztosítja az általános műveltség alapjainak megszerzését és felkészít a szakmai specializáció megkezdésére.
- Az általános iskolát eredményesen elvégzett tanulók felvételi vizsga nélkül, esetenként sikeres alkalmassági vizsga után kezdenek meg tanulmányaikat a szakközépiskolában.
- Osztálylétszámok: általában 18 és 36 között.
- A szakközépiskola és a gimnázium megfelelő évfolyamain az átjárás szabad. Az esetleges lemaradást a tanulónak külön munkával kell pótolnia, amiben a fogadó iskola tanárai egyéni foglalkozások keretében és türelmi idővel segítik.

Szakiskola

- Funkciója a középfokú szakképesítés megszerzésének elősegítése az alpműveltség szélesítése mellett.
- Az általános iskolát eredményesen elvégzett tanulók felvételi vizsga nélkül, esetenként sikeres alkalmassági vizsga után, szükség szerint felzárkóztató év után kezdenek meg szakiskolai tanulmányaikat.
- A szakiskolának legfeljebb öt, kivételesen minimum 2,5 évfolyama van, belső szerkezete változó.
- Osztálylétszámok: általában 18 és 32 között.
- A szakmai gyakorlatot a tanulók az alapozás időszakában általában iskolai tanműhelyben, a specializáció szakaszában döntően cégeknél, vállalkozóknál végzik.
- A térségi integrált szakképző központok helyét és feladatait szervesen be kell illeszteni a közoktatás, a szakképzés és a munkaerő-piaci képzés rendszerébe.
- A szakképzésben részt vevő valamennyi diák tanulmányi eredményétől függő mértékben ösztöndíjat kap.
- A hiányszakmákban az ösztöndíj mértéke jelentősen meghaladja az átlagot.
- A vállalkozásokat jelentős adó- és egyéb kedvezményekkel kell ösztönözni a gyakorlatok befogadására és a pályakezdők alkalmazására.
- Az ösztöndíjakat és az egyéb támogatási formákat az ösztöndíjrendszer és a munkaerő-piaci alap aktív eszközeiből integrált új rendszerben kell biztosítani.
- A szakiskola és a középiskolák megfelelő évfolyamain az átjárás szabad. Az esetleges lemaradást a tanulónak külön munkával kell pótolnia, amiben a fogadó iskola tanárai egyéni foglalkozások keretében és türelmi idővel segítik.
- A szakiskolában és szakközépiskolában folyó szakképzés a közoktatás kiemelt feladata.

Kollégium

- Önálló nevelőintézmény, amely iskolával összevontan is működhet.
- Funkciója a lakóhelyétől távolabb tanuló vagy szociális okok miatt a családtól elszakadt fiatalok nevelésének, alpműveltségük megszerzésének, egyéni és közösségi céljaik elérésének segítése a családdal és az iskolával együttműködve.

- A kollégiumok jellemzően országos beiskolázással, átlagban heti hat napon keresztül működnek, aminek fedezetét a központi költségvetés biztosítja.
- A férőhelyek számát növelni, az épületek állagát és a felszerelések színvonalát gyors ütemben javítani kell.

Alapfokú művészetoktatási intézmény

- A művészeti nevelés elengedhetetlen a harmonikus személyiségfejlesztésben, kitüntetett eszköz a leszakadás megakadályozásában. Mindkettő a közoktatás kiemelt feladatai között szerepel.
- Az alapfokú művészetoktatási intézmény funkciója a művészeti nevelés kiegészítése minden azt igénylőnek, továbbá a művészetek terén tehetséges gyerekek, fiatalok felkutatása és fejlesztése.
- A szülők csekély mértékű térítéssel járulnak hozzá az alapfokú művészetoktatási intézményben folyó művészeti neveléshez.
- A művészetoktatási intézmények alkotó- és előadóművész tevékenységét külön pályázati rendszer segíti.

Pedagógiai szakmai szolgáltató

- A pedagógiai szolgáltatásokat (szaktanácsadást, tájékoztatást, tantárgygondozást, információs szolgáltatásokat, továbbképzéseket, versenyek szervezését stb.) döntő mértékben a megyei közgyűlések és országos szakmai intézet irányításával működő pedagógiai intézetek látják el. Az intézetek szolgáltatásai az igénybe vevő iskolák és pedagógusok részére ingyenesek. A nem kötelező keretbe vont továbbképzéseket üzleti alapon egyéb szervezetek is végezhetik.

Pedagógiai szakszolgálat

- A regionális, megyei vagy kistérségi szinten szervezett szakszolgálat funkciója mindazoknak a kiegészítő feladatoknak a szakszerű ellátása, amelyek meghaladják a képzett pedagógusok kompetenciáit. Kiemelt feladatai: nevelési és pályaválasztási tanácsadás gyerekeknek és szülőknek, logopédiai szakszolgálat, fejlesztő pedagógusi szakszolgálat, gyógypedagógiai tanácsadás, gyógytestnevelés, gyógytorna, szakértői és rehabilitációs bizottságok működtetése az eltérő képességű gyerekek diagnosztizálására, krízistanácsadás.
- A pedagógiai intézet és a pedagógiai szakszolgálat egy intézmény keretében is működhet kétféle profillal.

Többcélú intézmény

- A közoktatási rendszer intézményei alapesetben önállóak és egyprofilúak, a gyermekek, tanulók létszáma átlátható az intézmény vezetősége és pedagógusai számára.

- A kölcsönös megelégedésre működő többcélú intézmények létszámuktól függetlenül továbbra is folytatják tevékenységüket. További nagy intézmények létrehozása, szervezése lehetséges, de nem cél.

3. Tartalmi szabályozás

Nemzeti alaptanterv (NAT)

- Funkciója minden magyar iskolába járó gyermek és fiatal számára az egységes nemzeti alpműveltség legfontosabb elemeinek neveléstudományi megalapozása és rendeleti úton történő biztosítása.
- A kerettantervek készítőinek szóló szakmai-irányítási dokumentum.
- A NAT ismét kiegészül a mindenki számára kötelező minimális tananyaggal.
- A tantervek újrafogalmazásakor egyensúlyt kell teremteni az értékhordozó hagyományos és a mai kor által megkövetelt új tartalmak között, s azt öt-tízévenkénti korrekcióval fenn kell tartani.

Kerettantervek

- A NAT alapján készülő, kötelező érvénnyel bíró, többfunkciójú szakmai-irányítási dokumentumok.
- Az általános iskolára két-háromféle, a gimnáziumra ugyanennyi, a szakközép- és szakiskolára négy-ötféle kerettanterv készítése indokolt.
- A kerettantervek kijelölik a tankönyvek meghatározó tartalmát.
- Legalább 10 százaléknyi időkeretben szabadságot biztosítanak az iskolának a tananyag kiválasztásában.
- Az iskolák egyedi engedéllyel eltérhetnek a kötelező kerettantervtől.
- A kerettanterveket a szakmai köztestület javaslatára az oktatási miniszter adja ki.

Helyi tantervek

- A helyi tantervek alapesetben csak a mintegy 10 százalékos szabad keretről rendelkeznek. Azok az iskolák, amelyek önálló kísérletbe kezdenek vagy egyik kerettantervet sem tudják elfogadni, helyi tantervet alkothatnak, és szakmai akkreditáció (egyedi engedély) esetén jogosultak a szerint tanítani.

Érettségi vizsga

- Az érettségi egységes állami záróvizsga, amely alapfeltétele a legtöbb munkakör betöltésének.
- Felsőfokú tanulmányok megkezdéséhez emelt szintű érettségi szükséges.
- Az emelt szint minden tantárgyból magában foglalja az alapszintet: a felkészülés és maga a vizsga nem válik időben és térben ketté.

- A vizsga objektivitását és összemérhetőségét megőrizzük.
- Megszűnik az előre hozott, megmarad a javító-, pótló- és a szintemelő vizsga.
- Az érettségi követelmények a közismereti és szakképzési tárgyak szabályozott konvertálhatóságával biztosítják a közoktatási és a szakképzési rendszer rugalmas átjárhatóságát.
- Az érettségi tárgyak összetétele és száma szakmai vita eredményeképpen változhat.
- A választható vizsgatárgyak száma jelentősen csökkenni fog.
- Egyszerűbbé válik a vizsga adminisztrációja.
- A változások két év türelmi idő után léphetnek érvénybe.

Tankönyvek és taneszközök

- Megmarad, de egyszerűsödik a tankönyvjóváhagyás rendszere. Az engedély általában öt évre szólhat.
- Egy tantárgyhoz egy-egy évfolyamon alapesetben legfeljebb három tankönyvet lehet engedélyezni.
- Támogatás a szerzőnek jár, nem a kiadónak.
- A szakképzési tankönyvek zömének helyét fokozatosan a digitális tananyag veszi át.
- A nemzetiségi és a gyógypedagógiai tankönyvek ingyenessé válnak 2011-től.
- Minden jóváhagyott tankönyv ingyenes lesz.

Mérési, értékelési és vizsgarendszer

- A gazdasági válság éveiben átmenetileg csökkenteni kell a nemzetközi méréseken való részvételünket.
- Az általános iskolai mérések rendszerét össze kell kapcsolni a középiskolai felvétellekkel.
- Az iskolai helyi vizsgarendszerek fejlődését pályázatokkal kell ösztönözni.
- Az emelt szintű érettségi mellett az egyetemek szóbeli felvételi vizsgát is tarthatnak.

4. A közoktatási rendszer intézményeinek működése

Nevelés

- A teljes ember nevelése erkölcsre, tudásra, egészségre a közoktatás első számú feladata.
- Kiemelt figyelmet és támogatást élveznek a közelmúltban elhanyagolt nevelési feladatok: az erkölcsi, a közösségi, az egészségnevelés, valamint a hazaszeretetre nevelés.
- Az intézmény működési szabályai a rendnek, a fegyelemnek és a kötelességteljesítésnek kedveznek.
- Meg kell teremteni a normaszegő tanulók büntetésének lehetőségét: a közösségre bizonyítottan veszélyes fiatalokat kis létszámú osztályokban kell nevelni, képezni.
- Meg kell teremteni a fiatalok bünelkövetők intézményes nevelésének kereteit.

Tanítás–tanulás

- A tanítás célja a tanulás elősegítése, amelyhez a pedagógus saját szakmai döntése szerint választ az iskola pedagógiai programjához illeszkedő eszközöket és módszereket.
- A házi feladat módszertani kérdés, azt törvény útján nem kell szabályozni.
- A tanítás-tanulás folyamatának szakszerű megtervezése, a tanmenetek írása és folyamatos felülvizsgálata a tanár alapvető szakmai kötelessége.
- Az értékelés, osztályozás kérdésében a neveléstudomány eredményeinek mérlegelésével intézményi szinten kell dönteni az osztályozás általános érvénye mellett.
- A nem szakrendszerű oktatás szakmailag hibás bevezetése és kiterjesztése helyett valamennyi tanítási órán hangsúlyos szerepet kell kapnia a képességek és készségek fejlesztésének, amire a külső szakmai ellenőrzés mellett az új, kötelező kerettantervek és jóváhagyott tankönyvek jelentik a biztosítékot.
- A digitális taneszközök használata kívánatos, arról a tanár szakmai mérlegelés alapján szabadon dönthet az iskola pedagógiai programjában foglaltak szerint.
- Döntéshozatal
- A közoktatás működési alapelve a demokrácia érvényesülése minden szinten, amit az előkészítésben zajló széles körű konzultáció, a testületi döntések prioritása és a megfelelő kontroll biztosít.
- Az érintettek véleményét mind az intézményekben, mind az oktatáspolitikai döntések esetében már az előkészítés folyamatában ki kell kérni, s azt mérlegelve kell az intézkedéseket meghozni.
- A közoktatási intézmények döntés-előkészítés folyamatába a nevelőtestület minden tagját be kell vonni.
- Országos szakmai ügyekben kitüntetetten a szakmai köztestületé, a Közoktatás-politikai Tanácsé, a felsőoktatásban a professzorok választott testületeié és a parlamenti pártoké a javaslattevés, majd a véleményezés joga.
- A döntéshozatali mechanizmusokat és szinteket törvénynek kell rögzítenie.

Tehetség gondozás

- A tehetségek felkutatása és fejlesztése a közoktatás kiemelt feladata. Az iskolák minden tanévben regisztrálják az e körbe tartozó tanulóikat és egyéni fejlesztésükre tervet készítenek. Az eredményekről évente meghatározott rend szerint számot adnak.
- A tehetségfejlesztésben együttműködnek a Nemzeti Tehetségsegítő Tanáccsal.
- A tehetség gondozásban szükséges egyéni bánásmód pénzügyi kereteit a költségvetés biztosítja.
- A nyolc és hat évfolyamos gimnáziumok a kognitív tehetség fejlesztésének szolgálatába állított intézmények, működésüket ez a feladat határozza meg.
- Egyéb tehetség gondozó intézmények létrejöttét a kormányzat segíti.

Felzárkóztatás

- A leszakadás megakadályozása a közoktatás kiemelt feladata.
- A hátrányos helyzetű térségek közoktatási intézményeinek eredményesebb működésére, a gyerekek leszakadásának megakadályozására szakmailag megalapozott és ellenőrzött programokat és forrásokat biztosítunk. Előnyt élvez e téren a hagyományörzés, a művészeti és az egészségnevelés, valamint a szakképzés kiemelt támogatása.
- Az iskolák minden tanévben regisztrálják az e körbe tartozó tanulóikat és egyéni fejlesztésükre tervet készítenek. Az eredményekről évente meghatározott rend szerint számot adnak.
- Cél, hogy a legtöbb gyermek integráltan nevelhető-képezhető legyen, mire középiskolába kerül.
- Cél, hogy a hátrányos helyzetű fiatalok legalább 90 százaléka megszerezze első szakmáját 18-20 éves korára, vagy tovább tudjon tanulni.
- A tehetséges cigány gyermekek értelmiségi pályákra irányítását külön ösztöndíj-programmal kell segíteni és annak hasznosulását évente ellenőrizni.

5. A közoktatási rendszer irányítása

Miniszter

- Az ágazatot irányító és felügyelő miniszter egyetemleges felelőséggel tartozik a köz-, a szak- és a felsőoktatás, valamint a felnőttképzés törvényes, eredményes, a fenti alapelveknek és céloknak megfelelő működéséért. E felelőségéből adódó vezetési funkcióit, kötelezettségeit és jogait a minisztérium és más szervezetek útján, valamint egyénileg gyakorolja.

Fenntartók

- Intézményfenntartó lehet az állam, az önkormányzatok, az egyházak, alapítványok, és más jogi vagy magánszemélyek.
- Feladataik, jogaik és kötelezettségeik elsősorban a szabályos működés biztosítására, a fejlődés előmozdítására, az igazgatók kinevezésére és az intézmények helyi vagy egyéb sajátosságainak megjelenítésére vonatkoznak.

Oktatási Hivatal

- Feladatai: a törvényességi (hatósági) ellenőrzés, az akkreditációs (engedélyeztetési) eljárások szervezése, a külső szakmai ellenőrzés és a vizsgarendszer működtetése.
- A külső szakmai ellenőrzést a szakértői hálózaton és az országos mérési-értékelési mechanizmusokon keresztül végzi.

Országos szakmai intézetek

- Feladatuk az oktatási rendszer szakmai munkájának tudományos megalapozása, segítése.

Szakmai testületek és szervezetek

- Az eredményesen működő szakmai szervezetek mellett a Pedagóguskamara kitüntetett feladatává kell tenni a szakmai érdekképviseletet a döntés-előkészítésben és döntéshozatalban.

6. A közoktatási rendszer finanszírozása

- A finanszírozás alapja a tanulói létszám, a csoportszám és a feladatok együttesen.
- A pedagógusbéretet a központi költségvetés biztosítja közvetlenül, szektorsemlegesen.
- Az önkormányzati intézmények működési és fejlesztési költségein az állami költségvetés és a fenntartó arányosan osztozik.
- Az egyházi oktatási intézmények működési és fejlesztési költségeit a központi költségvetés fedezi az állami, önkormányzati intézményekkel azonos mértékben.
- Az alapítványi és egyéb iskolák működési és fejlesztési költségeiről a térítési díjak, önkormányzati támogatások és pályázati források mellett a fenntartók gondoskodnak.
- A nem kötelező feladatok ellátásának fedezetére pályázatok nyújtanak részben vagy egészben anyagi támogatást.
- Felül kell vizsgálni és a prioritások szolgálatába kell állítani az EU-forrásokat.

7. Az összmagyarság szolgálata és nemzetközi kapcsolatok

- Az állam a központi költségvetésen keresztül ösztöndíjakkal, továbbképzésekkel, kollégiumi férőhelyek biztosításával és pályázati rendszerrel segíti az összmagyarság nyelvi és nemzeti identitásának őrzését és erősödését az országhatáron kívüli területeken is.
- Minden tanulónak legalább egy alkalommal támogatott tanulmányi kirándulás keretében el kell jutnia határon túli magyarlakta területekre.
- A nemzetközi kapcsolatokat ösztöndíjakkal és pályázatokkal, a testvérintézményrendszer támogatásával, itthon szervezendő nemzetközi rendezvények ösztönzésével és a nemzetközi szervezetek munkájában való intenzívebb részvétellel erősítjük.
- Kiemelt szerepet kapnak a szomszédos országokkal ápolt szakmai kapcsolatok.

II. FELSŐOKTATÁS

- Az egyetemek feladata az új értelmiségi nemzedék oktatása, képzése, továbbá a tudományos kutatás. Az oktatók munkaterhelése és díjazása e szempontok szerint történik.

- A főiskolák alapfeladata a gyakorlatorientált három- vagy négyéves alapképzés.
- Az ún. bolognai rendszer felülvizsgálatát az első végzett évfolyam tapasztalatai alapján 2011-ben meg kell kezdeni.
- A felülvizsgálat hangsúlyos területe a tanárképzés és a szakoktató-képzés. Az esetleges átalakítás célja, hogy az az alapelveket és a prioritásainkat szolgálja.
- Rövidtávon az adott korosztály több mint fele államilag finanszírozott helyen végezzen felsőfokú tanulmányokat, s nagyobb hányaduk szerezzen mesterfokú diplomát.
- A bekerülés az emelt szintű érettségi mellett – szakoktól függően – a szóbeli felvételi vizsga eredményétől függ. A munka világából jelentkezők eltérő felvételi szabályok alapján is bekerülhetnek a felsőoktatásba.
- Az állami finanszírozás jelenlegi – fejkvótára alapított – szabályozása felülvizsgálatra szorul, amelynek alapját több más elem mellett az adott képzés költségei, az adott szakma munkaerő-igénye és a felsőoktatási intézmény kutató-fejlesztő tevékenysége képezik.
- A költségvetésen kívül és az EU-források mellett érdekeltté kell tenni a gazdasági szférát a felsőoktatás finanszírozásában. Meg kell szüntetni a PPP programokat azok hosszú távon előnytelen feltételei miatt.
- Az egyetemi, főiskolai vezetők vezetői megbízásának időtartama három év, a megbízás egy alkalommal (egy újabb ciklusra) meghosszabbítható.
- Az egyetemi autonómia a szenátus, illetve a kari, egyetemi tanácsok szuverenitásában, önálló szakmai döntéshozatalában testesül meg tantervi, tartalmi, személyi és költségvetési kérdésekben.
- A MAB működését egyszerűbbé kell tenni, felépítését racionalizálni kell.
- Felül kell vizsgálni az intézményi integrációt, és lehetővé kell tenni az esetleges módosításokat.

III. FELNŐTTKÉPZÉS

- Célja a társadalom haladásának, mobilitásának, az egyéni életutak segítésének, a fejlődő gazdaság igényei kielégítésének biztosítása az egész életen át tartó tanulás útján.
- A felnőttképzés a közoktatás alapelveit, céljait és prioritásait követi.
- Irányítása és koordinálása az oktatásért felelős miniszter feladata.
- Az iskolarendszerű felnőttképzésben az első szakma megszerzése ingyenes.
- Az át- és továbbképzések forráshelyei szükség szerint megoszlanak a képző helyek, a munkáltatók, a munkavállalók és a költségvetés között.

ZÁRSÓ

Az oktatási rendszer gyors átalakulásához és ezen elveknek megfelelő működéséhez nem csak törvénymódosításokra, hanem új, keretjellegű törvényekre is szükség van.

Budapest, 2009. október

A KDNP Oktatási Munkacsoportja

Késlekedésre nincs idő

SUBA LAJOS

Örömmel vettem részt a KDNP által rendezett Iskola – erkölcs – tudás konferencián. Külön köszönöm a felszólalási lehetőséget.

1. A konferencián is elhangzott, hogy nevelésünk-oktatásunk eredményességének legfontosabb szereplője a pedagógus. Már évekkkel ezelőtt látszott, hogy néhány tantárgy esetében hiány lép fel a nyugdíjba vonulások után. A fizikát, kémiát, matematikát, biológiát, valamint a szakmai elméletet tanítók körében már évek óta betöltetlen álláshelyek vannak, vagy visszahívott nyugdíjasok végzik a tanítást. A természettudományos tantárgyak tanítása ellehetetlenül néhány éven belül. A személyi feltétel mellett a gyakorlati bemutatáshoz szükséges eszközök hiánya még tovább növeli a gondokat. Jelenleg nem tudjuk megszerettetni a diákok körében a természettudományos tantárgyakat.

Az egységes tanárképzésben látom a megoldást, ami kétszakos. Ösztöndíjjal és egyéb támogatásokkal kell vonzóvá tenni a tanári munkát a legfelkészültebb fiatalok számára. A pályán maradást elengedhetetlen követelménynek tartom, ha ezt nem sikerül elérni, az egész elképzelés megbukik.

A nők száma lassan 100 százalékos lesz egy-egy tantestületben. A negatív hatások pedig a férfiak számának csökkenésével egyre jobban elősegítik az agresszív viselkedés előretörését.

2. A pedagógusok jövedelme a családok megélhetéséhez, gyermekeik felneveléséhez nem elegendő. Az elhivatottak a délelőtti munkájuk után egyéb kereseti lehetőséget keresnek. A túlterhelés jelei figyelhetők meg a másnapi munkájuk során.

Nem lehet több területtel terhelni a tanárokat. Nem oldhat meg minden társadalmi problémát az iskola. A tanárok egyre fásultabbak, elkeseredettebbek. Amennyiben nem kerülnek felkészült pedagógusok az iskolákba, a minősítés felesleges. Azzal kell ellátni a feladatot, aki vállalja és még a pályán dolgozik.

3. A szakképzésben – az elkészített dokumentum szerint is – elkerülhetetlen az azonnali cselekvés. Egyre kevesebb diák választja a szakiskolai képzést, aki érkezik, az pedig szociálisan a leghátrányosabb környezetből jön. Felkészültségük rendkívül alacsony szintű. Az alternatív képzés nem megoldás, mert a felkészületlen diákokat jutalmazza a 3 éves képzéssel. A vizsgára történő felkészítésük nehezen elképzelhető ennyi idő alatt, amikor a legnagyobb hiányosságokkal érkeznek a képzésbe. Részképzettség megszerzését esetleg elképzelhetőnek látom, de nem ez a megoldás.

A moduláris képzéshez nincsenek tankönyvek. Jó elképzelés a digitális anyag, de valami jegyzetnyi írásos anyag szerencsés lenne.

A jelenlegi bizonyítványokba és anyakönyvekbe beírhatatlanok a tantárgyi nevek. Az ellenőrzőktől kezdve az iskolai dokumentumok sokfélesége nehezíti a pedagógusok munkáját. A TISZK nagy pénzen létrejött korszerű objektum lett a jelentősebb városokban,

de mi lesz a kis települések szakképző iskoláival? A TISZK működtetése, oktatói létszáma biztosított-e? Hogyan jutnak el ide a kis települések diákjai?

A vidéki, egy-egy szakmai tanárral működő iskolák előbb-utóbb nem maradnak működőképesekek, mert nem rendelkeznek jól felszerelt gyakorlati hellyel. A vállalkozók nem a moduláris vizsgákra készítik fel a diákokat, hanem ingyen munkásként alkalmazzák őket. Az iskolák nem felügyelik, csak szakmai segítséget nyújtanak az oktatóknak. A vizsgák szervezéséért azonban az iskolák igazgatói felelnek. A jó kapcsolat fenntartása kényes is, mert a diákok csak az adott helyen tudnak – helyben – gyakorlati foglalkozáson részt venni. A gyakorlati képzés szerencsésebb lenne az iskolában, de ehhez jól felszerelt tanműhelyre lenne szükség. Kisebb vagy az ipari üzemekből kiadott oktatógépekkel és biztosított oktatóval is el tudom képzelni a felkészítést.

A szakképzésben tanuló diákok 10 százaléka nem jár iskolába! A jegyzők tehetetlenek, nem alkalmazzák a törvényi előírásokat. Miért nem? Több összetevője van ennek is. Egy-egy szülői értekezleten 3-5 szülő jelenik meg a szakiskolai osztályokban. Elérhetetlenek, az iskola postai költségei az egekben járnak.

Az RFKB meghatározhat szakmákat, de a tanulók nem maradnak azokon a területeken. (Ösztönzéssel talán, de nem mernék mérget venni rá.)

A cigányság integrációs tanítása sok esetben kudarcokkal jár és károsan hat a közösségek életére. Sok tanuló sérül az agresszív ráhatások során. A magántanulói jogviszonyt sok esetben a szolgálatok is kényszerből javasolják. A követelményeket így pláne nem teljesítik az iskolakerülő tanulók.

4. A gimnáziumi képzésről: Az előrehozott érettségi vizsgát az adott tantárgy befejezését követően lehetségesnek tartom (kémiából, földrajzból, NYEK-es osztályok esetén idegen nyelvből és informatikából). Ez kevesebb vizsgatárgyat eredményezhet a rendes érettségikor. Egységes érettségire van szükség, amit helyben kell lebonyolítani. Jelentős költségcsökkentést lehet vele elérni. A feladatlapok (csökkenteni kell a feladatszámot és az oldalszámot) megírása külön-külön teremben biztosítható. A kérdező tanárok képzettsége a tanításhoz, felkészítéshez megfelelő, a vizsgáztatáshoz nem? A bizalmatlanságot és leminősítést jelentő magatartás rendkívül sértő – a még hivatástudattal – a pályán szolgáló pedagógusokkal szemben.

Az emelt szintű vizsga többletpontjait nagyobb mértékben kellene elismerni. A kiemelkedő tudást honorálni illik. Talán nagyobb ösztönzést is jelentene ez a diákok körében. Az írásbeli és szóbeli pontarányán el kellene gondolkodni, hogy ne következzen be a felkészületlen megjelenés a szóbeli alkalmával. A követelmény minimumát emelni szükséges, mert így az érettségi leértékelődése megállíthatatlan.

5. Az iskolai dokumentumok sokfélesége már követhetetlen. Vezetésük, megírásuk sok gondot jelent az osztályfőnököknek. Nincs elég hely pl. az iskolák hosszú nevének a beírásához. A tantárgyak sorrendje és neve változatos, téveszthető a beírásakor stb. A bizonyítvány alsó és középfokon különböző színű lehetne, de egységes alkalmazását – mint állami okmány – el lehetne érni. Borítója, minősége jelenleg nem méltó és igényes egy állami okmányhoz.

Az elkeseredés mellett – én hiszem – azért mindenhol és minden évben sok örömük is van a tanároknak. A folyamatok negatív irányát meg kell változtatni, mert ha ez nem történik meg, beláthatatlan következményei lesznek. Az „Újjáépítés” összeállítás jó kiinduló anyagnak ítélem. A lebontása és a tartalommal történő megtöltése az adott szakmai csoportok dolga. Késlekedésre nincs idő.

Isten áldja meg a munka folytatását és megvalósítását vállaló szolgatársakat.

„Szárnyra kelnek, mint a sasmadarak...”

DR. POMPOR ZOLTÁN

Sólyom László köztársasági elnök úr 2008 novemberében jelentette be a Bölcsék Tanácsa megalakulását, amely közel másfél év munkája után ez év januárjában *Szárny és Teher* címmel publikálta elemzéseinek összefoglalóját az oktatás-nevelés és a korrupció témakörében. Jelen esszében csupán a kötet első részében, a magyarországi oktatással kapcsolatban megfogalmazott észrevételekből szemezgetek, azok közül is inkább a Tanács javaslataira fókuszálva keresem azokat az előremutató javaslatokat, amelyek a református oktatás stratégiájára és ezzel együtt a református intézményrendszer egészére élénkítő hatással lehetnek. Mivel a Bölcsék Tanácsa által publikált elemzés is csupán ajánlás, ennél többre ezen írás szerzője sem vállalkozik: olyan fókuszpontokat próbálok kiragadni a szövegből, amelyek további gondolkodásra ösztönözhetik a református oktatásügyben tevékenykedő, áldozatkész munkatársakat.

BEZZEG AZ EGYHÁZI ISKOLÁK...

A jelenlegi oktatási rendszerünk alapvető problémáit a társadalmi környezet megváltozásában kell keresnünk. A családok, kis közösségek meggyengülése, felbomlása, az alapvető értékek erodálódása, bizonyosságok nélkül, csupán pillanatokig érvényes értékrendek kialakulása az iskolai nevelő munkát is megnehezíti, sokszor lehetetlenné teszi. A diáknak már-már több joga van, mint kötelessége, a családok (gyermeknevelési) problémáiknak megoldását is az iskolától várják, az iskola ugyanakkor pontosan a korábbi évtizedekben hangsúlyozott értéksemlegesség miatt képtelen biztos fogódzókat nyújtani számukra. Ez alól az egyházi oktatási intézmények kivételek, az ő esetükben nem beszélhetünk ideológiamentességről, s bár a környezet hatását nem tudják teljesen semlegesíteni, határozott értékrendjük mégis nagyobb súllyal bír az iskolaválasztáskor. „Ebben a helyzetben különösen fontosak az olyan iskolák (így például az egyházi iskolák), amelyekben az értékrend tradicionálisan szilárd, és amelyek hozzászoktak az iskolai belső hagyományok őrzéséhez egy ezzel ellentétes társadalmi környezetben is.”¹

---

1 Szárny és Teher. Bölcsék Tanácsa Alapítvány, 2009. 36.

Nem túlzás, hogy a magyar oktatási rendszer évtizedes lemaradásban van a fejlett nyugati rendszerekhez képest. A szakmai anyag szerzői közel ötven oldalon keresztül sorolják azokat a területeket (az óvodai neveléstől az általános iskolán át a szakképzésig és a felsőoktatásig), amelyek komoly fejlesztésre szorulnak. A fejlesztést azonban átfogó, hosszú távú koncepcióként képzelik el, amely az oktatás-nevelés egészére hatással van. Szükséges az oktatási rendszer minőség alapú újjáépítése, melyhez nemcsak politikai szándék, hanem társadalmi egyetértés is szükséges. Mindennek előfeltétele, hogy az oktatás színvonalának fejlesztésével párhuzamosan a nevelés erkölcsi minimumáról is konszenzusos elképzelés alakuljon ki.

„A jelenleg érvényes, 150 oldalas Nemzeti Alaptanterv (NAT) rendkívül terjengős, és – hosszából is következően – nem ad kellő hangsúlyt az értékörzésnek, az erkölcsi nevelésnek és a rendszerezett alaptudás minimálisan megkövetelt nemzeti szintjének.”² – olvasható az ajánlásban. A NAT hiányosságait helyi szinten képesek az iskolák tanterveikkel, egyéni pedagógiai programjaikkal kompenzálni, ez „a korábbinál sokkal nagyobb teret nyitott a kivételes pedagógusegyéniségek értékörző és egyben innovatív munkájának. Ilyen példaadó, alkotó pedagógusokkal és pedagógusközösségekkel az önkormányzati iskolák is szép számban büszkélkedhetnek, de e jó példák az alternatív, alapítványi és magániskolák mellett az egyházi és felekezeti iskolákban is az országos átlagnál nagyobb mértékben vannak jelen.”³

Az (erkölcsi) nevelés és a pedagógusegyéniségek példamutató munkája mellett a harmadik pont, amelyben a szakmai anyag szerint az egyházi intézmények munkája követendő, az a kollégiumi rendszer. „Különösen a középfokú kollégiumok esetében meg kell újítani a kollégiumok nevelési programját úgy, hogy abban a változatos gazdagítási lehetőségek tág teret kapjanak. Ebben igen fontos a közép- és felsőfokú kollégiumok (az egyházi és a szakkollégiumok modellértékű minőségigényű nevelési tapasztalatait is hasznosító) hálózatos együttműködése a jó nevelési példák terjesztése érdekében.”⁴

„MEGBECSÜLT, MOTIVÁLT, KIVÁLÓ PEDAGÓGUSOK...”

Az ajánlás több pontján hangsúlyosan megjelenik a pedagógusképzés kérdése. A Magyarországi Református Egyháznak két olyan felsőoktatási intézménye van (Debrecenben és Nagykőrösön), ahol óvodapedagógusokat és tanítókat is képeznek. Az oktatási rendszer legalsó elemei (így alapkövei) a jól képezett óvodapedagógusok, tanítók, ők ismertetik meg a gyerekeket a nyelvi normák alapjaival, ők kezdik el fejleszteni a kulcskompetenciákat, nekik köszönhetően kapnak biztos alaptudást a gyerekek. Mindez persze csak abban az esetben igaz, ha ők maguk is alapos elméleti és gyakorlati tudás birtokában állnak. Az utóbbi évtizedek tapasztalata, hogy a pedagógusképzésbe vagy azok felvételiznek, akik számára az összes többi felsőoktatási szak leküzdhetetlen akadályt jelent, vagy azok, akik a szerény bérezés és az embertelen körülmények ellenére is, hivatástudatból vállalják ezt

2 Uo. 37.

3 Uo. 32.

4 Uo. 103.

a pályát. Sajnos ezen utóbbiakból vannak kevesebben, ugyanakkor tapasztalatból mondhatom, hogy az egyházi háttérrel rendelkező felvételizők között többen vannak azok, akik bár intelligenciájuk alapján más területre is könnyedén bekerülhetnének, mégis úgy gondolják, hogy ők ezen a pályán szeretnének dolgozni. A normatív támogatás abszurd rendszerének köszönhetően a pedagógusképző intézmények a fennmaradás érdekében rákényszerülnek arra, hogy különösebb szelekció nélkül, a ponthatárokat a minimumon megállapítva szinte mindenkit felvegyenek, aki hozzájuk jelentkezik. A pedagógusképzésben az érettségi pontszámok mellett egy szóbeli alkalmassági vizsgával is mérhetik a felvételiztetők a jelölt pályaalakalmasságát, sokakat, túl sokakat azonban ezen a szűrőn is átengednek azzal az indokkal, hogy majd az első éven pótoltatják velük a hiányzó ismereteket. Az ismeretek egy részét kellő szorgalommal valóban lehetséges megtanulni, azonban a pedagógiai rátermettség, a pályához szükséges személyiségvonások nem tanulhatóak, ennek alapjaival vagy rendelkezik 18 évesen valaki vagy nem. A szakok képzési kimeneti követelményei között szerepel az államilag elismert nyelvvizsga megszerzése, a református pedagógusképzőkbe jelentkezők alig tizede rendelkezik nyelvvizsgával, ami újabb beszédes adat.

„A pedagógusképzés legyen a magyar felsőoktatás legnívósabb képzése!”⁵ – amennyiben tényleg sikerül a pedagóguspálya presztízsének (fizetés, társadalmi elismertség), a pedagógusok motiváltságának visszaállítása, abból a református felsőoktatás is profitálhat, hiszen megnövekedhet azon jelentkezők száma, akik hivatástudatból választják ezt a pályát. Nyertesei lehet ennek a folyamatnak a református óvodák és általános iskolák is, hiszen olyan pedagógusok kerülnek hozzájuk gyakorlatra, s később státuszba, akik kellő mélységű elméleti és gyakorlati tudással rendelkeznek. A református iskolarendszer alapja a felsőfokú intézményrendszerének összekapcsolása elengedhetetlenül fontos.

Addig is, amíg ez az elképzelés kormányzati szinten megvalósul, érdemes lenne elgondolkodni, hogy egyházunk misszióját és lehetőségeit figyelembe véve miként is tudnánk ezeknek a folyamatoknak elébe menni, segítői lenni.

- Mindenképpen ösztönző lehetne, ha az egyházon belül a legelkötelezettebb és legtehetségesebb tanulók számára *életpályamodell*t kínálnánk, amelynek egyik eleme lenne, hogy tapasztalt mentorok segítenék a pedagógusjelöltet a felvételitől a munkába állásig.
- Lehetne a képzés során specializálódni a későbbi munkahely igényeinek megfelelően (például halmozottan hátrányos helyzetű tanulók).
- Gyakornoki program lehetőséget adhatna a képzést befejező hallgatónak arra, hogy fokozatosan integrálódjon munkahelyére, több területen is tapasztalatot szerezve gyakornokoskodása során.

Mi lesz veled matematika, fizika, kémia, biológia? Mi lesz velünk, ha gyermekeink számára nem tudunk ezeken a területeken példamutató pedagógusegyéniségeket felmutatni? Vajon jobban állnak-e egyházi közoktatási intézményeink, mint az állami iskolák? Van utánpótlás, mit teszünk, tehetünk azért, hogy legyen? Néhány ötlet:

---

5 Uo. 86.

- a természettudományos szakkörök újjáélesztése (akár nyugalmazott oktatók bevonásával);
- magas presztízsű, országos természettudományos versenyek szervezése, a győztesek előnyben részesítése, tehetséggondozása;
- szertárak, kísérleti eszközök fejlesztése, regionális módszertani központok kialakítása;
- együttműködések egyetemi tanszékekkel, kutatódiák mozgalom gyakorlattá tétele;
- a Tudomány Napja – diákelőadásokkal, diákok tanítsák a diákokat.

JÖVŐKÉP: A MAGYAR ISKOLA 2020-BAN ÉS 2030-BAN

Végezetül az ajánlás egyik legizgalmasabb részét szeretném idézni kicsit hosszabb terjedelemben. Az utóbbi évek egyik eredménye volt, hogy létrejött a Református Oktatási Stratégia tervezete, amelynek elemzései, háttéranyagai segítséget nyújthatnak a református oktatás középtávú céljainak megalkotásában. A Szárny és Teher szerzői a feladatok meghatározásán túl egyfajta vízióit is megfogalmaztak, amennyiben az ajánlásban kitűzött célok megvalósulnak, a magyar iskolarendszerben az alábbi pozitív változások következnek be.

„Ha a nevelés és oktatás átalakítására kellő összefogást, erőforrást és mindennapos aprómunkát tudunk mozgósítani, akkor **2020-ra** a magyar iskolák:

- Sok olyan pedagógus egyéniséget alkalmaznak, akiknek a pedagógiai és szakmai tudása példa a tanulóknak és a társadalom számára; akik ismerik és segítik egymást; akik a Kárpát-medence egészére átnyúló hálózatokban átadják tudásukat az iskolai környezetüknek;
- pedagógusaiban az oktatásirányítás megbízik; a pedagógusokat szolgálja, és nem tereli;
- belső életében és külső kapcsolataiban a pedagógusok, a tanulók, a szülők együtt működési formái és közösségei megerősödnek; sok iskolában olyan értékrend alakul ki, amelyet az iskola egyik legfontosabb kincseként őriz, fejleszt és terjeszt; visszaszorul az agresszivitás, erősödik a tolerancia; sikeresen kezelik a konfliktushelyzeteket;
- a magas szintű kultúra és tudomány előkészítő-műhelyei;
- döntő többségében kialakul az ismeretek átadása mellett azok sokoldalú alkalmazására, az önálló tanulásra is képessé tévő pedagógiai kultúra;
- tolerálják a tanulók különbözőségét, igazodnak eltérő fejlődési ütemükhöz;
- a magyarországi oktatási és tehetséggondozási tevékenységeket, mint „hungaricum”-okat követendő példaként mutatják be az EU-ban;
- az olvasási, szövegértési, matematikai, természettudományi, idegen nyelvi és más készségek szintjében előrébb kerülnek a nemzetközi rangsorokban;
- a kisgyermekkorú nevelést kiemelten kezelik;
- általánossá válik a digitális és kommunikációs technológiák alkalmazása a nevelés és oktatás egész folyamatában;
- széles körében tudatosan a művészeti oktatásnak és a mindennapos mozgásnak a más területeken is megmutatkozó fejlesztő szerepe;
- érdekeltté válnak a magasabb minőségű nevelés és oktatás elérésében; csökken az oktatás minőségében megmutatkozó hatalmas különbség az iskolák között; a

rendszeresen elvégzett, független értékelés az intézményi önértékelés biztos támpontja lesz; a vezetők felkészültsége nő; a kiemelkedő iskolák önállósága nő, a lemaradó iskolákat pedig változatos eszközök segítik a felzárkózásban; az iskolai közösségek egyre nagyobb része válik tanuló közösséggé;

- kialakul egy ellenőrzött és megbízhatóan magas színvonalú továbbképzési rendszer;
- kollégiumaik többsége a szakmai továbbfejlődés és a közösségi nevelés változatos eszközeit nyújtja lakóinak;
- a szakképzés területén a legtöbb helyen a szakmailag felkészült, sokoldalú és továbbfejlődni képes tanulók képzésének helyes és korszerű módszereit alkalmazzák;
- a felsőoktatásban nő az intézmények közötti egészséges verseny, a kutatóegyetemek ekkorra már számottevően növelték az oktatói kar és a képzés színvonalát; minőséget ösztönző finanszírozási rendszert használnak, egyre fokozódó követelmények érvényesülnek valamennyi felsőoktatási intézmény működésében;
- a határon túli magyar oktatási intézményekkel, tanulókkal és pedagógusokkal széles körű kapcsolati hálózatot építenek ki.

Az oktatási intézmények legtöbbszörében lehetővé válik, hogy az új nemzedék felkészültebben, felszabadultabban, sokoldalú képességek és készségek birtokában kezdje meg az életét egy változó és fokozott helytállást igénylő világban.

2030-RA A MAGYAR ISKOLÁK

- olyan pedagógusokat alkalmaznak, akik a társadalom kiemelten megbecsült polgárai, a pedagógusok számottevő része emberi tartása és szakmai tudása miatt egyaránt példa a környezetében; egyre jobban elszigetelődnek és egyre inkább kikerülnek a rendszerből azok a pedagógusok, akik nem felelnek meg a magas követelményeknek;
- túlnyomó többségében megszilárdul, és általánosan jellemzővé válik a korábban körvonalazott magas szintű, közösen vállalt értékrend;
- általánosan alkalmazzák az egyénre szabott tanítási módszereket és a differenciált csoportképzés technikáit; tanulói körében általánossá válik az önálló tanulás képessége és igénye;
- döntő többségére jellemző a pedagógiai innováció; a pedagógusainak van kedvük, idejük és lehetőségük sikeres módszereket fejleszteni vagy adaptálni; ön- és továbbképzésük feltételrendszere optimálisan biztosított;
- a magas szintű kultúra és tudomány megbecsült, sikeres előkészítő-műhelyei;
- a magyar oktatási és tehetséggondozási tevékenység ismert a világban, eredményeit széles körben alkalmazzák;
- alacsony színvonalon teljesítő része egyre jobban felzárkózik a magas szintű oktatást és nevelést végző intézményekhez; emelkedik az általános teljesítmény: az ország az első tíz közé kerül a nemzetközi oktatási felmérésekben;
- széles körben alapvető módszerré válik a fenntarthatóság pedagógiája;
- túlnyomó többsége mindennapos programjában szerepelteti a művészeti alkotómunka és a mozgásformák változatos formáit;

- a szakképzésben a legtöbb helyen olyan tanulókat bocsátanak ki, akik a választott, piacképes szakmájukra magas szinten felkészültek, képességeikre büszkék, és akiket a társadalom elismer;
- a felsőoktatási intézményeik kutatóegyetemei révén elérték a nemzetközileg is kiemelkedő színvonalat; vannak olyan magyar egyetemek, amelyeket kiemelkedő oktatóik és teljesítményük miatt magasra értékelnek a világon; valamennyi felsőoktatási intézmény megtalálta azt a profilt, amelyet elfogadhatóan magas színvonalon képes művelni; a legkiválóbb egyetemeinkre való bejutásért kiváló képességű külföldi diákok sokasága versenyez;
- döntő többségükben olyan helyekké válnak, ahová a tanulók és a pedagógusok örömmel járnak be, ahol kölcsönös fejlődésük mindennapos és közös öröm forrása lesz;
- lehetővé teszik, hogy az új nemzedék testi, lelki és kognitív képességeiben jobban felkészülve, az iskolai közösség támogatásával és az iskolai sikerekkel feltöltekezve, bátran és magabiztosan induljon az új, ma még kiszámíthatatlan és megjósolhatatlan világba.”⁶

Juventus ventus?

Hogyan közelítsünk a tizenévesekhez? FODORNÉ ABLONCZY MARGIT

„Úgy gyönyörködj a fiatalokban, mint akik téged folytatnak majd, de ne a magad vágyát, emlékeit álmodd újra bennük, ne kényeztesd, ne ünnepeld, ne szidd, inkább szeresd, s érdemük szerint becsüld meg őket. Légy okos ellenállás, jó gát, tiszta meder, hogy növekedjenek, mint súly alatt a pálma, hogy önerejükkel törhessenek utat maguknak, s ne nyelje el őket lápok iszapja, sivataghomok...”

Keresztury Dezső

BEMUTATKOZÁS

A fenti idézetet éppen Kecskemétre kerülésem idejében olvastam. Ifjúsági lelkesnek hívtak meg a hírös városba, s nagy volt bennem a lelkesedés, mert életem nagy vágya teljesülhetett: teljes időben gyerekekkel, fiatalokkal foglalkozhattam. Egy év után újraindult a Kecskeméti Református Gimnázium, s akkor beálltam a vallástanárok közé – sőt az ELTE BTK pedagógia szakát is elvégeztem. A középiskola kezdetben, hasonlóam a gyülekezeti helyzethez, családias légkörű volt, később azonban egyre több olyan fiataalt íratnak be, akik

⁶ Uo. 78-81.

nem érdeklődtek a hitbéli kérdések iránt. Ami bennük tiltakozást ébresztett, az engem megállított – hiszen én a legértékesebbet akartam nekik adni, s ők nem fogadták el! Ekkor hallottam ezt a rövid történetet, amely jól példázta a tizenévesek közötti forgolódásomat:

A berlini fal építése közben történt: a kelet-berlini részből egy hajnalon kukásautó érkezett a másik oldalra, s kiöntötte a szemetet az utca közepére. Másnap a nyugat-berlini oldalról nagy kamion érkezett – mintegy válaszként – tele ajándékkal, s oldalán felirattal: MINDENKI AZT ADJA, AMIJE VAN!

KIK ŐK, MI JELLEMZI ŐKET?

Mert a tizenévesek éppen falat építenek, s bizony könnyen borítják érzelmi terheiket környezetükre. De mit is tehetnének? Akkoriban haragudtam rájuk emiatt, s a magam bizonytalansága is megriasztott. Később hálás lettem értük, megszerettem őket, s ma már tudom, hogy ez az életidőszak legalább annyi áldást rejt, mint bármelyik másik. Hiszen, ha nem lenne „beprogramozva” a lázadás az előző nemzedékekkel szemben, akkor sosem tudnának leválni, s újat kezdeni, sosem próbálnák ki magukat, s nem fedeznék fel saját életük gazdagságát. Nekik is, nekünk is szükségünk van arra, hogy a saját útjukra indulhassanak. S bár ez nem kellemes „búcsúzással” történik, mi könnyebben megérthetjük őket, mint ők saját magukat.

Egy lelkipogozói beszélgetés közben jutott eszembe a kép, s azóta egyre inkább megerősödöm benne, hogy valami ilyesmi történik velük, közöttük: *a gyermekkor boldog szigetéről a felnőttkor hívogató kontinensére induló, csónakba szálló vándorok ők, akik már nem gyerekek, de még nem is felnőttek.* A csónak elég bizonytalan jármű, könnyen dobálja a tenger minden hulláma, ráadásul nem is célegyenesen mennek, mert nem tudják eldönteni, hogy vajon meg akarnak-e érkezni? Ezért csaponganak a két part között, s bizony elég nagy veszélyben vannak. Nem fogadják el a régi támaszokat, maguk akarnak boldogulni, de még nincs meg a belső védőrendszer, nincs alattuk szilárd talaj – minden mozgásban van, mint a hullámzó tengeren. Saját korcsoportjuk iránti érdeklődésük megnő, s kezdik kritizálni a felnőttek világát, de nincs még kialakult véleményük, sokszor csak vagdalkoznak – s ilyenkor nem arra figyelnek, amit ők mondanak, hanem azt jegyzik meg, ahogyan valaki reagál rájuk.

Képzeljük magunk elé őket, milyen tulajdonságok jutnak eszünkbe?

- igazságérzet,
- érzékenység,
- szabadságvágy,
- kiszolgáltatottság,
- pattanások, csontfájdalom, fáradékonyság,
- állandó hullámzás, végletek,
- végletes (fekete/fehér) gondolkodás stb.

De kérdezem én, szeretnél újból 13 éves lenni? James Dobson, amerikai pszichológus így ír róluk: „*Kultúránkban mindenki szeretne fiatal maradni, de nem ennyire fiatal... Nem felejtettük el az önbizalomhiányt és a kisebbségi érzéseket, melyek néha már elviselhetetlennek tűntek. És természetesen eszünkbe jut, milyen érzékenyek voltunk érzelmileg – érzékenyek a kudarcra, gúnyra, a szegényre...*”

MILYEN PROBLÉMÁKAT HOZ ELŐ VISELKEDÉSÜNK?

A felnőttek világa úgy tesz, mintha sosem élte volna át ezeket az éveket. Mélyen eltemetjük magunkban, s majd lázadunk az élet közepén – s lesznek a válások sokaságában magukat kereső, helyüket nem találó, éretlen, felelőtlen felnőttek, akik nem tudtak jól leválni a gondoskodó szülői nemzedékről, s viszik magukkal bizonytalanságukat.

Jobb ez a késői kamaszkor? Nem kellene engedni őket lázadni idejében? Felvértezni magunkat, s úgy válaszolni, mint a berlini történetben a város „másik oldala”? Hiszen a „köztes állapot” sodorja őket, sehova sem tartoznak, csak saját korosztályukhoz. Képtelenek elviselni érzelmileg ezt a bizonytalanságot, azért lefelé és felfelé is utálatosak; és ha nem engedjük el őket, amikor a maguk útját akarják járni, bizony ki is törhetnek.

Mert milyen legyen egy tizenéves, ha a szülei is úgy viselkednek, mint a tizenévesek? Ha a szülő ugyanolyan ruhákat hord, ugyanúgy lázad – vajon mi ellen? –, s ugyanúgy csak keresi magát új kalandokba bocsátkozva, szerelmi tüzekkel palástolva saját úttalanságát, s felborítva mindent, ami segíthetne, megy a tömeg után. Fogyasztói szemlélettel, s a nagyszülők nemzedékének túlvédésével veszélybe sodorja az egész társadalmat. A „carpe diem” szemlélete még illik a tizenévesekhez, mert nekik ennyi a távlat, amit be tudnak látni, de a felnőtt „tizenévesek” a jövőt veszíthetik el.

A divat világa erre a korosztályra céloz, őket befolyásolja leginkább, hiszen nem lehet lemaradni, „mert én megérdemlem a 8 féle joghurt-választékot”, de hogy ez mibe kerül a következő nemzedéknek, az már nem érdekli őket.

Ha egy tizenévesvel bajlódok, s szülői értekezleten megjelenik az édesanyja, sokszor kezdem sajnálni... a fiatait. Vajon ki figyel rá? Hiszen ez a „felnőtt” még teljes érdeklődéssel magát figyeli, s csak a barátnője akar lenni saját gyermekének. Micsoda „pozitív” jelző találtak erre az abszurdításra! A szülő az szülő, a barát az barát. Ezek szerepek – a másikéért. S ha összekeverjük őket, mindkettőt elveszíthetjük. Mert a felnőttek világán így felnövekedettek – nem találva „jó gátat, tiszta medret” elfolyhatnak, s „elláposodik” körülöttük az élet. Óriási a felelősségünk!

MILYEN FÜGGÉSEKBEK ÉLNEK, MIRE VÁGYNÁNAK?

Önállóság, függetlenség, saját út, saját cél hangsúlyozása, s közben vissza-visszatérés a régihez, vajon megállja-e még a helyét?

A gimnázium első évfolyamok egyikében volt egy nagyon nehéz osztályom, akik szinte minden órán annyira lázadtak, s csak vitatkozni voltak hajlandók, hogy mire az érettségéhez elértünk, már nem sok kedvem volt nekik áhítatot tartani. Aztán mégis

megtettem, mert nem engedhettem el őket üres batyuval a nagy betűs életbe... S az áhítat után odajött hozzám az egyik legnagyobb hangú „kritikusom”, s azt mondta: „*Mitka néni, ne keseredjen el, mi mindnyájan ide akarjuk íratni a gyermekünket, s azt szeretnénk, ha Mitka néni tanítaná őket.*”

Akkor értettem meg, hogy ahhoz, hogy újat kezdhessenek, sokszor ki kell próbálniuk a „járatlan utat”. Miért is lennének hívők, ha csak hitetlen emberek veszik őket körül? Ha azok a felnőttek „megéltek”, miért kellene nekik „másként élni”? De az is igaz, hogy akik közülük sokszor „léptek bele felnőttek ingoványába” – csak a biztos talajra akartak már kilépni. S ekkor már örültem a kérdéseiknek, a vitatkozásuknak, mert tudtam – nem valami ellen, hanem valamiért harcolnak valójában.

Ellentmondásosak maguknak, s másoknak is, de így akarnak újat kezdeni. Isten különös kegyelme rejlik ebben a korosztályban – mert bátrak és erősek, nem félnek semmi újtól. Nem félnek nemet mondani és bármilyen véleményt kimondani. Ebben a „csapatszellem” csak erősíti őket. Közösséget keresnek, akikkel azonosulhatnak, akik megerősítik őket.

Ezért a következő kérdés, hogy vannak-e jó közösségeink, vagy engedjük, hogy ők szervezzenek maguknak? Akkor megnézhetjük őket – mert megteszik, hiszen a saját szavuk semmi, a többieké mindenné lesz – s jönnek a szélsőségek: a kemény, agresszív irányzatok, s akár maguk ellen is fordulnak. De a mai fiatalok túlzott agresszivitása is lehet visszahatása annak, hogy nincs mi ellen lázadni, mert nincsenek biztos életkeretek. Nincsenek világos határok, és nincsenek deklarált értékek. Így ők már nem valami ellen láznak, hanem kiáltanak az életükért. A hangos ember bizonytalan. A fegyelmetlen gyerek világos határokat szeretne...

Hány és hány fiatal van, aki nem akar házasodni, nem akar gyermeket – halljuk a felmérésekben, de gondolkodtunk azon, hogy ők kinek a példáját látva kedvetlenedtek el? Kiktől is látták ezek értéktelenségét?

Nyers vesszők ők, akiket levágott az élet a saját tőkéjükről...

MIT TEHETÜNK, HOGYAN KÖZELÍTSÜNK?

Hiszem, hogy Isten könyörült a magyar népen, amikor visszaadta egyházi iskoláinkat 1989-től. Ha ez nem történt volna meg, ez a nemzet végképpen eladta volna magát. Utolsó nemzedékek vagyunk, akik még képviselnek valamit, hát ne adjuk fel! Szükség van ránk, hogy legyen a sötétben világosság – még ha az csak egy pislogó mécses is!

Iskoláinkban így újra van „mi ellen lázadni” – s ettől nem megijedni kell, hanem örülni neki! Végre van alap, amin el lehet indulni egy útra. Reméljük, közös útra.

Valamikor egy nagy pedagógusunk mondta nekem, amikor elkeseredtem azon, hogy milyen állapotokba jutva mennek el ifjaink: „*Hogy egy iskola milyen hatékonyságú, az csak 20 év múlva derül ki.*” Kecskeméten már vannak 15 éve érettségizettek. Az 5 éves találkozón még továbbra is lázadók, a füsttől alig lehet levegőt kapni... A 10 éves találkozón komoly, szakmában is elől járó értelmiségiek, nagy tervekkel, felnőtt gerinccel. S a 15 évesen már családdal, s az első csalódások után. Milyen csodálatos ez a folyamat!

De hogyan is induljunk? Hogyan közelíthetünk a tizenévesek világához? Néhány gondolat az elmúlt évek „terméséből”, csak így kifejtés nélkül, tanulságként:

- Kevés beszéd, de azt a helyén.
- Mindig a jót feltételezni, s azt megerősíteni! Senkit sem lehet jóvá szidni!
- Sokat tenni, de nem pusztán értük, hanem velük együtt, hogy közben megismerjük, s saját útjukon segítsük őket – igazi „pedagogoszként”!
- A bizalmat meghálálják, bár nem nagyon mutatják – csak ragaszkodásban.
- Nem szabad „abnormálisnak” tartani viselkedésüket – semmin sem szabad fennakadni. Faarccal hallgatni akár az öngyilkossági szándékokat is (mert ha megjeddünk, még komolyan fogják venni!), s mélyet, igazat mondani, őszintén vallani a kudarcokról, s az élet érelméről.
- Szeretet, szeretet, szeretet!

S két fontos bibliai mondat. Több ezer évesek. Amikor felfedeztem őket meglepődtem: hiszen ez azt jelenti, hogy a fiatalok mindig ilyenek voltak!? De miért is?

Mindenekelőtt a korosztályról: „*Nyilak a hős kezében...*” – mondja róluk a 128. zsoltár. Ehhez kell tehát egy „hős”, aki vállalja az íj megfeszítését, a célzás felelősségét. A nyíl nem repül magától, csak azoktól, akik kilövik. Akarunk-e „hősök” lenni?

Majd a fiú-lány kérdésekről, hiszen ma már a „genderek” korában minden eredeti rend összekeveredett: „*Fiaitok, mint palánták, leányaitok, mint faragott oszlopok...*” – figyelmeztet a 144. zsoltár. Pont fordítva, mint emlegetni szoktuk. A fiúk a gyengébb nem! Amikor a hatosztályos gimnázium elindult, járt nálunk egy akkori államtitkár asszony, s azt mondta: „Mentsék meg a fiúkat!” Nem értettem, de azután rácsodálkoztam, hogy a négyosztályos gimnáziumokban szinte lányosztályok voltak (27-6, 30-3 a lányok javára), s milyen kevés fiú jutott be a középiskolák ilyen formájába! A hatosztályos osztályokban viszont fele-fele volt az arány!

Mit jelent a fiúk megmentése? Hogy a „palántákat” megfelelő helyre tesszük. Védjük, óvjuk, nevelgetjük. Mert a fiúk sokkal érzékenyebbek, könnyebben törnek. S ha a 7-8. osztályban nincs megfelelő élettér, nincs biztos támasz nekik – saját útjukon indulva kezdenek jární. S mi lesz egy idő előtt kiültetett palántával?

S a lányok? Őket faragni kell – hogy „faragatlanok” ne maradjanak! Mert az ő veszélyük az akaratosságuk, a női eszközök bevetése, mellyel ugyan érvényesülnek – sokszor a férfiakat is megszegyenítve – de milyen áron? S ahelyett, hogy egy közösség: család, társadalom oszlopaivá válhatnának, végigyalognak a körülöttük élők életén „oszloplábakkal”, s mi marad utánuk? Magyarországon a két világháború után a hatalmas földeket meg kellett művelni, a gyerekeket felnevelni – kire maradt másra, mint az asszonyokra. Azután jött a „traktoros lányok” nemzedéke – újra a nőknek szóló kihívásokkal. Mi lett a nőiességből hazánkban? Szükség és szükségszerűség, s ez már a harmadik nemzedék. Csodáljuk, hogy a nők nehezen találják helyüket? Mondják, hogy a naggyá lett férfiak mellett mindig ott volt egy erős nő. S ez így igaz is. De sajnos a tönkrement férfiak mellett is van egy erős nő... Gondolkodjunk együtt a zsoltárral, s keressük meg a jó nevelés lehetőségeit!

Sosem felejttem az első hatosztályos évfolyam érettségijét. Amikor megérkeztek hozzánk a fiúk még gyerekek voltak. Kicsi, szelíd, aranyos gyerekek. A lányok már akkor is anyányi lányok. S hat év után, amikor bevonultak az érettségi terembe, szinte megállt a lélegzetünk: a nagyra nőtt ifjak, s a szépen faragott lányok – méltóságteljesek, komolyak. Jó volt látni, hogy mi is részt vehettünk nevelésükben!

„KEDVCSINÁLO” TÖRTÉNETEK

Jó, hogy mindig vannak, akiktől tanulhatunk, s akik megerősíthetnek minket saját meggyőződésünkben. Két példát hadd mondjak, amelyek a megfelelő helyen igen nagy értéket képviselnek, s kedvet adnak ahhoz, hogy ne adjuk fel!

Az első legyen egy kecskeméti pedagógus, Homoki Nagy Katalin példája. Általános iskola 7. osztályában tanított, s volt egy gyerek, aki sokszor leköpte társait, de minden mást is, bevetettek ellene minden eszközt, de nem változott a helyzet. Beszéltek a szülőikkel, gyerekekkel, fegyelmezték, beírásokat adtak stb. Azután egy hirtelen ötlettel – egy precedens után – a tanítónő elvitte az osztályt az iskolaudvar egyik sarkába, s köpő versenyt rendezett nekik. Ki tud messzebb köpni. Természetesen ez a fiatalember győzött. Soha többet nem köpött le senkit. Megkapta a figyelmet, sikeres lehetett – s már nem a többiek lebecsülése volt egyetlen öröme.

Egy másik példa: Bójte Csaba meséli egy róla szóló könyvben, hogy új otthonot akart alapítani, s ehhez szüksége volt ilyen korú fiúk segítségére, hogy az új otthonban ők adják az alapot a többieknek, ők legyenek a mércé. De a három fiú még gyerek akart maradni, s egy adódó alkalommal – amikor Csaba atya egy lelkészértekezleten volt – meglógtak, s gyalog indultak vissza az eredeti otthonba. Telefonon kapta a hírt, s persze paptársai ki is nevettek – így megfelelő haraggal szállt autójába, s azt tervezgette, hogyan bünteti meg őket. De messzebb voltak, így az első harag után még volt más gondolatokra is ideje, mert eszébe jutottak a jézusi szeretet nagy parancsai: szeresd... S megszegyenült, mert azt, amit tenni készült, nem épp a szeretet vezérelte. S amikor meglátta a fiúkat bandukolni az úton végképp elpárolgott a haragja. Mire melléjük ért már csak lassított, s megkérdezte őket, hogy akarnak-e stoppolni. A fiúk megrémültek, amikor meglátták, s nem értették a helyzetet. De nem volt mit tenni, hát beszálltak. De Csaba atya abban az irányban ment velük tovább, amerre elindultak. S elkezdtek beszélgetni arról, hogy mit is akartak ők most valójában, s mi is a bajuk? S ők elmondhatták, mert meghallgatta őket – majd felajánlotta, hogy válaszszenak: ha tényleg tovább akarnak menni, akkor vegyenek magukhoz ételmet és ruhát, mert elég messze van, de vissza is fordulhatnak. Ettől a fiúk elszégyellték magukat, s bocsánatot kértek. S valóban ők lettek annak az új háznak a „mércéi” – már kellő élettapasztalattal.

József Attila szavaival búcsúozom:

*„Az én vezérem bensőmből vezérel!
Emberek, nem vadak –
elmék vagyunk! Szívünk, míg vágyat érlel,
nem kartoték-adat.
Jöjj el, szabadság!
Te szülj nekem rendet,
jó szóval oktasd, játszani is engedd
szép, komoly fiadat!”*

(Levegőt!)

Rendezetlen családi háttérből érkező gyerekek nevelése és problémáiknak kezelése az internátusban

SÜMEGI PÉTERNÉ

KÖRNYEZET ÉS KÖRÜLMÉNYEK

Baranya megye az ország több részéhez hasonlóan település szerkezetét illetően aprófalvas megye. Sok falu lakossága nem éri el az 500 fős lélekszámot. Ez különösen jellemző a megye déli részén húzódó Ormánságra. Baranya megye területének jelentős része az Ormánság, ami halmozottan hátrányos helyzetű. Ezzel a területtel kapcsolatban elsőként megemlíthetjük a már 1945 előtti kedvezőtlen demográfiai alakulását. Ezek a falvak túlnyomó részben református települések. A kákicson szolgáló Kiss Géza lelkész már a '30-as években felhívja az egyházra a figyelmet, amely rendkívüli méreteket öltött. Ennek elsősorban anyagi okát látjuk (a föld a földhöz házasodik vastörvényét). Ez azonban a lelkeket is megfertőzte, amely abban a szóhasználatban érte el tetőfokát, hogy: azt szégyelled, hogy kistestvéred van.

Másodiknak említhető erre a területre nézve, de egész Baranyára is kiterjedően, hogy a hidegháborús években politikai okokból a Tito-féle Jugoszlávia miatt a térségben nem települt ipar. Kevesen tudják, hogy először Mohácsra tervezték a vasmű építését, ami azonban a fenti okok miatt Dunaújvárosban épült meg.

1945 után a mezőgazdaságból élők életében radikális változás állt be a mezőgazdaság „átalakítása” miatt. Mindeközben az egyéni paraszti gazdálkodás s a vele együtt járó egzisztencia, életforma megszűnt. Ez magával hozta az infrastruktúra elmaradottságát is (pl. az úthálózat). Érthető, hogy erős migráció sújtotta ezt a területet (kb. Baranya 1/3-áról van szó), de máshol is hasonló sorsra jutottak a kislefak. Pécs (lásd. Kertváros építését) valamint a kisvárosok magukhoz vonzották elsősorban a munkalehetőség miatt először az ambiciózusabb családfenntartókat, azután pedig egész családokat. Mindez a falvak további sorvadásához vezetett, sorra szűntek meg az iskolák. Baranyában nem ritka, hogy 6-8 faluból ingáznak a gyerekek a körzeti iskolába. Évtizedekkel később a lelkészi státuszok is megszűntek, a hitélet azonban még megmaradt, hiszen a rendszerváltásig még élt az a nemzedék, aki ezt igényelte. A nemzedékváltás tovább erősítette a kislefakban az elnéptelenedést. A magára hagyott házak elértéktelenedve, sok helyen roma családoknak adtak otthont. Mára már sok baranyai falu jelentős százalékát roma lakosság képezi: Rózsafa 40%, Gilvánfa 99%. Ezekre a falvakra nagymértékben jellemző a munkanélküliség, alacsony iskolázottság, alkoholizmus, szociális hátrányosság, az ún. megélhetési bűnözés.

Ezeknek a társadalmi problémáknak a leképeződése, családokra gyakorolt hatása jelenik meg általában az iskolarendszerben, így az internátusban is.

TÍPUSOK ÉS OKOK

Problématípusok, amelyekkel találkozunk (a teljesség igénye nélkül)

- Elvált szülők gyermekei/vagy még nem váltak el, de a családi konfliktusok miatt terhelt családi élet.

- Ép család hiánya, gyermekét egyedül nevelő anya/apa, elvált, vagy külön élő szülők.
- Szülőhiány, mert az egyik szülő elhunyt.
- Szociokulturális háttér.
- Család deviáns életvitele.
- Család hiánya – a gyermeket nem nevelik a szülők (sajnos egyre gyakoribb).
- Eltartottak száma esetleg meghaladja a család kapacitását és ezt a problémát rosszul, vagy nem kezelik egyáltalán.
- Szülők munkanélkülisége.
- Alkoholizmus, vagy egyéb szenvedélybetegségek.
- A perspektíva hiánya.
- Esetleg pont ezek következményeként ki kell emelni a gyermeket a családi közegből részlegesen, vagy teljesen.

Ezekből a háttérproblémákból számos további probléma következik: személyiség-, magatartás- és viselkedészavarok, önértékelési zavarok, beilleszkedési zavarok, iskolai kudarcok stb.

Szociológiai vizsgálatok is igazolják, de saját tapasztalatunk is az, hogy a hátrányos helyzet a veszélyeztetettséget előidéző tényezők főként a vidéken élőket érintik. Ez különösen is igaz a kistelepüléseken élő családokra illetve az onnan érkező tanulókra.

Ilyen és hasonló problémákkal találkozunk mi is intézményünkben. Az internátus feladata – különösen is az egyháziaké – a hátránykompenzáció, amely természetesen kiterjed minden olyan gyermekre, akit környezete (különös tekintettel a családra) valamilyen módon hátrányos helyzetbe hoz, és amely hátrányból a gyermek önerőből nem képes továbblépni, illetve a hátrányokból adódóan manifeszt, vagy látens módon jelentkeznek lelki, de nem ritkán testi jelző tünetek.

Internátusunk a Pécsi Református Kollégium Internátusa, ahol gimnáziumunk tanulóinak laknak. A gimnázium kb. 25% kollégista. Többségük baranyai, lakóhelyük 45-50 km-re van Pécstől, vannak diákjaink Somogy és Tolna megyéből, Pest megyéből és Horvátországból is. Minden tanévben van néhány pécsi család, akik – szinte minden esetben családi okokra hivatkozva – kérik gyermekük internátusba való felvételét. Az is előfordul, hogy nevelési tanácsadó, vagy gyermekjóléti szolgálat keres fel bennünket azzal, hogy az internátusba való felvétellel segítsük a (gimnáziumunkba járó) gyermek és így a család helyzetét. Az internátusban lakó diákok nagy része sajnos rendezetlen családból érkezik.

PROBLÉMÁK ÉS KEZELÉSÜK

Kollégáim és esetenként iskolán kívüli szakemberek bevonásával igyekszünk a rászoruló tanulóknak segítséget nyújtani. Nagyon jó és rendszeres szakmai kapcsolatunk van a gimnáziumi tanárokkal, osztályfőnökökkel, gyermekjóléti szolgálattal, a nevelési tanácsadóval, szakorvosokkal és természetesen az intézményi lelkész mellett a gyülekezeti lelkészekkel is. A szülőkkel is igyekszünk rendszeres, jó kapcsolatot ápolni, a hivatalos lehetőségeken túl keressük a szülőkkel való kommunikáció lehetőségét és biztatjuk is erre a családokat.

Internátusunk kis közösség: jelenleg 61 fő lakik a kollégiumban. Általában jellemző a közvetlenség, nyitottság, a pedagógusok és a gyermekek részéről is. Különös gondot fordítunk az egyéni foglalkozásokra, személyes beszélgetésekre, de csoportfoglalkozások, hitéleti alkalmak, vagy más programok is kínálnak számos lehetőséget a diákokkal való kapcsolat ápolására.

Tanulóink gyakran keresik a beszélgetés lehetőségét, van, hogy egyéni törődést igényelnek, gyakran csoportosan is megkeresnek bennünket beszélgetésre, nem mindig problémákkal. A nevelők és diákok közötti jó kapcsolatból adódóan problémáikkal is nyíltan fordulnak hozzánk tanulóink. Természetesen nem mindig és nem egyformán mindenki ez függ a családi szocializáció fokától.

A fent említett problémátípusok szinte mindegyikével találkozunk. A problémák többféleképpen kerülnek felszínre:

- vannak olyanok, amelyeket már beiratkozaskor megosztanak velünk a szülők, ezeket természetesen folyamatosan kezeljük, rendszeresen konzultálva a szülőkkel, esetenként szakemberrel.
- Vannak olyan problémák, amelyeket a szaktanár kollégák, osztályfőnökök az iskolai eredmények, illetve események kapcsán jeleznek nekünk. Ezeket az érintett kollégák bevonásával próbáljuk kezelni.
- Előfordul, hogy internátusi fegyelmi problémák kapcsán a szülőkkel való megbeszélés alkalmával jutunk birtokába háttérproblémáknak, de sajnos éppen a szülőkkel való beszélgetés során derül ki olykor a szülő gyermekével kapcsolatos alapvető dolgokra vonatkozó tájékozatlansága, figyelmetlensége, érdektelensége. Példának okáért nincs tisztában a szülő gyermeke tartós betegségével, azzal, hogy rendszeres gyógykezelés alatt áll, vagy azzal, hogy több alaklommal kimarad az iskolából – sajnos lehetne még a sort folytatni.
- Természetesen a nevelő kollégák saját maguk is tapasztalnak, tapasztalunk problémákat, amelyek legkülönbözőbb tünetekben jelentkeznek. Ezek a problémák az internátusi élet számos területén jelennek meg: szabad foglalkozásokon, vagy kötelező csoportfoglalkozásokon, szilenciumokon (tanulási szokásokban), szobaközöségben, feladatokhoz való viszonyulásban stb.

A nevelők nagy figyelemmel kísérik az internátusban lakó diákok életét, tanulmányi eredményét. Ezért gyakran előfordul, hogy a probléma belülről észlelhető. Ezeket természetükhöz alkalmazkodva kezeljük. A személyes beszélgetés a legelső pontja a problémafeltárásnak. Van, hogy a csoportvezetővel, internátusvezetővel, való személyes beszélgetés – a probléma mértékétől függően – elegendő. Sajnos azonban akadnak olyan esetek, amikor szükség van más szakemberek bevonására is. Minden esetben tájékoztatjuk a problémáról az intézeti lelkészt, aki lelkigondozói szolgálatával támogatja munkánkat. Könnyebben kezelhető és tartós, komolyabb, problémák kezelésénél egyaránt konzultálunk az osztályfőnökökkel és bevonjuk őket a problémamegoldásba. Minden esetben felvesszük a kapcsolatot a szülőkkel és egyeztetünk a kialakult helyzetről, tájékozódunk a probléma hátteréről.

Nagyon fontosnak tarjuk a csoportos esetmegbeszéléseket – a legkisebb problémák esetében is –, ezekre komoly gondot fordítunk. Ahol lehetőség nyílik – szükség esetén külső szakemberek bevonásával (gyermekjóléti szolgálat, nevelési tanácsadó, szakorvos) – a háttérben meghúzódó problémák, a gyermek szocializációs hátterének, személyiségének, egyéni tulajdonságainak, helyzetét előidéző okok feltárására, jobb megismerésére. Az esetmegbeszélések természetesen nem csupán diagnosztizáló jellegűek, hanem, ha szakmai kompetenciánk engedi a megoldási lehetőségeket is meghatározzuk és a folyamatot figyelemmel kísérjük, ami azt is jelenti, hogy az esetmegbeszélések nem alkalmi elemzést jelentenek, hanem egy-egy probléma többszöri értelmezését, elemzését. Abban az esetben azonban, amikor azt tapasztaljuk, hogy a probléma megoldása túlmutat a pedagógiai kompetenciánkon, feladatokon, azaz speciális szakmai felkészültséget igényelnek és nem elég a konzultáció, abban az esetben a megfelelő szakemberhez irányítjuk a gyermeket. (Jelenleg is folyamatban van egy ilyen terápia.)

Azért, hogy a legkisebb problémára is elég érzékenyen reagáljunk, nagy figyelmet fordítunk a diákokkal való személyes kapcsolat kialakítására és fenntartására, fontosnak tartjuk az állandó jelenlétet, (nem csupán fizikai értelemben) a gyerekek és szülők felé való empátiás odafordulást, törekszünk a bizalmi kapcsolat kialakítására és fenntartására.

Sajnos van példa arra is, hogy az adott probléma esetében sem a nevelők, sem pedig külső szakemberek bevonásával nem sikerül pozitív eredményt elérni, és minden igyekezetünk ellenére sem tudunk segíteni.

Hála Istennek van számos pozitív példa, arra is, hogy az internátusi nevelés – a gyermek befogadása, (van, hogy egyetlen lehetőség) elfogadása, az imádság, a nevelői munka, természetesen a már említett együttműködésben – a gyermek személyiségének fejlődését segíti, internátusba és iskolai közösségbe való beilleszkedését támogatja. Jelenleg is folyamatban van egy hasonló esetünk, amiben javulást tapasztalunk. Reményeink szerint a következő tanévekben folytathatjuk elkezdett munkánkat és az érintett gyermekek lelki és szellemi fejlődését támogathatjuk.

Kollégáink szakmai felkészültsége, személyisége, problémaérzékenysége, empátikus készsége, valamint az iskolavezetés és a kollégák nyitottsága, együttműködő készsége és nem utolsó sorban a külső szakemberek támogatása nagyban hozzájárul ahhoz, hogy jó eséllyel tudjunk a felmerülő problémákkal szembenézni és azokat megfelelően kezelni, megnyugtatóan mind a szülők, mind a tanulók számára.

Ebben a szolgálatban nem feledkezünk el arról, amit az Igében is olvasunk: „... *a mi alkalmasságunk Istentől van*” (2Kor 3, 5). Nevelői munkánk során, amikor alkalmatlanságunkat érezzük, ebből merítünk erőt és útmutatást.

Természetesen tisztában vagyunk azzal, hogy a családok problémáit nem tudjuk megoldani, de Istentől kapott szolgálatunknak tartjuk, hogy a bármely hátránnyal küzdő gyermekeket minden szakmai és személyes kompetenciánkkal segítsük, támogassuk. Az iskola képtelen egyedül erre a feladatra, az egyház sem tudja mindig gondozni a rászoruló családokat (nem tud róla, nem tudja megszólítani stb.) ezért meggyőződésünk, hogy ezt a szolgálatot közösen kell végeznünk. Ez az egyházi iskolák lehetősége és egyben felelőssége is.

***A Kollégium blues* mint iskolaregény¹**

PERJÉSSY-HORVÁTH BARNABÁS

„Minden önképzőkörös diák a lelke mélyén Nyilas Misiként arról álmodozik, hogy egyszer majd a saját sorsában újratrathja a mindenkori kollégista kálváriáját. Az irodalomtörténet tanúsága szerint ez azonban emberöltőnként egyszer szokott sikerülni valakinek.”

(Dr. Győri L. János)

Tisztelt Hallgatóim! Hölgyeim és Uraim!

Szóbeli felelettől szorongó diákként állok most itt a Református Pedagógiai Intézet szakmai napjának előadójaként a csurgói Csokonai Vitéz Mihály Református Gimnáziumában. A felkérés szerint a kollégiumregények sorában a *Kollégium blues* című könyvemről kell beszélnem. A holnapi programban az internátusban kötelezően használt dokumentumokról, a kollégiumi alapprogram változásáról esik majd szó, valamint a rendezetlen családi háttérből érkező gyerekek neveléséről, kezeléséről. Számomra rendkívül megtisztelő, hogy a regényem reflektorfénybe kerül az internátusok vezetőinek, nevelőinek e fontos fórumán. Arról még eddig nem kaptam hivatalos értesítést, hogy szerény művem az internátusban kötelezően használt dokumentummá minősítették volna, de arra emlékszem, hogy ugyan nem rendezetlen családi háttérű családból érkeztem a Debreceni Református Kollégiumba 1980 augusztusában, elég nehezen kezelhető gyermek lehettem, aki a kicsapatást ugyan megúsza, ám egy igazgatóit bevésték az ellenőrzőjébe egy tanár-diák szóváltást követően. A regényem kapcsán itt most sok személyes élményemről, ha úgy tetszik, iskolai kálváriámról fogok mesélni. De ne rohanjunk annyira előre, hiszen nem mehetünk el szó nélkül tanácskozásunk helyszíne mellett.

Csurgó és vidéke kedves emlék nekem, a nyolcvanas évek végén pár őszi napot itt tölthettem nyelvjárásgyűjtésen a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem hallgatójaként. Akkor bejártuk a környéket, és nyelvjárásgyűjtés címén jó házi borok mellett elbeszélgettünk az emberekkel. Jómagam egy pár percre elcsent kerékpárral még a berzencei Festetics-kastélyban lévő szociális otthonban is megfordultam, ahol a szellemi fogyatékosok között szétoztottam az úti elemőzsiánkat, az ebéd után összegyűjtött, megmaradt pitét. De ez csak a helyszíni szemle volt, első ízben sokkal korábban hallottam Csurgóról, az iskolapadban, a templomban vagy talán még a parókiákon, ahol felnőttem. Debrecenben, a Csokonai-kultusz központjában echóként hallani e helységnevet még ma is. Az utolsó egyetemi évemben, 1992-ben Egerben tartott tanítási gyakorlatomon is Csokonai Vitéz Mihály volt az egyik fontos témám Brecht mellett a Gárdonyi Géza Gimnázium és Szakközépiskolában.

Csurgó, partikuláinak talán legtávolabbika földrajzilag jelzi a debreceni kollégium szellemi kisugárzásának határait. Csokonai Vitéz Mihály 1799-ben volt itt préceptor, vagyis

---

1 Elhangzott a nevelők és internátusvezetők részére a csurgói Csokonai Vitéz Mihály Református Gimnáziumban tartott szakmai hétvégén, 2010. április 16-án.

segédtanár, ezt követően került vissza Debrecenbe, ahol még öt évet kapott a sorstól. Most természetesen nem Csokonai a fő témánk, nem is az az évszázadok alatt remekül működő iskolarendszer, amelynek részei az elemi iskolák, a kollégiumok, a peregrináció intézménye, a tehetségek felfedezése és az európai kitekintés voltak többek közt. Nem is a huszadik század vagy a szocializmusnak nevezett társadalmi kísérlet hatásai életünkre, iskoláinkra.

Szerény művem, a *Kollégium blues* révén kaptam ide meghívót az intézettől. Egy könyv addig él, amíg olvassák, meg kell állnia a saját lábán. Ki látott már olyan olvasható, maradandó regényt, amelyhez kézikönyvet kell forgatni, hiszen a lábjegyzeteket is elidegenítő effektként érzékeli a befogadó? A nyelv változásai következtében előbb-utóbb persze minden mű a nyelvelmékek között köt ki, vagy a kiállítási vitrinben, vagy a könyvtári rakárban. A hordozó anyagnak is van élete, a könyvek sorsáról már az óvodások is tudnak, párat szétértptek vagy összefirkáltak még a bölcsődében.

Előadásom mottója utólag kapott magyarázat arra, mi indított a tetre, hogy megírom a gimnáziumi éveim krónikáját. Egy írói szentenciát is idézhetek egy tollforgatótól, talán Máraitól: „*csak a legfontosabb témáidat írd meg*”. Slavomir Mrozek pedig azt írja valahol, hogy az irodalmat az különbözteti meg a többi művészeti ágtól, hogy a szerző szavakkal írja le a világot olyannak, amilyennek ő látta. A szemlélet tehát, a világszemlélet, amilyennek az író látja és ábrázolja a dolgokat, ahogy felidézi, mások számára is átélhető módon. Az olvasó behelyezkedik egy ábrázolt világba, ott tartózkodik, és immár megváltozva távozik, és jó esetben visszaemlékszik az ott töltött időre, esetleg később visszalátogat. Természetesen nem vágyom esztétai babérokra, ezt meghagyom a szakma tiszteletre méltó művelőinek, inkább csak jelezni szeretném, hogy milyen mankót használ óhatatlanul az ember, ha arra vállalkozik, hogy az élményeit – szép magyar szavakkal élve – fikcióvá stilizálja.

A kollégiumregényeket most nem tisztelné elemezni, még csak felsorolni sem fogom őket, ismerjük, olvassuk őket Törlesstől a Holt költők társaságáig, Móricztól Ottlikig, Szabó Magdától Végh Antalig, a nemrég elhunyt Fekete Gyuláig vagy Tóth-Máthé Miklósig. Ezek a művek sok mindenben különböznek, egy valamiben azonban hasonlóak: egy intézmény belső életét rajzolják meg, egyetlen iskola kulisszái közé vezetnek, ahol áramlik az élet, ahol történik valami, aminek részesei lehetünk. Ezeknek a kollégiumkönyveknek a hatására olyan otthonosságérzet tölt el bennünket, hogy elolvasásuk után úgy érezzük, hogy mi is oda jártunk, csak nem találjuk az ott kapott bizonyítványt, vagy az évszám nem stimmel. Lehet szó teljesen fiktív térről vagy létező iskoláról, mint a kőszegi katonai alreál (*Iskola a határon*), meglepődve tapasztaljuk, hogy fogságba estünk, az idő és a szövegvilág fogságába.

A *Kollégium blues* az utóbbi úton jár, pontosan megnevezve az intézményt s az időt: az 1987–88-as tanév, a rendszerváltozás hajnalának ideje a Debreceni Református Kollégiumban. A szerző a könyvterjesztés számára írt összefoglalójakor szembesült a mű egyik sajátosságával, miszerint „*szociografikus alapossággal rajzolja meg egy igazi alma mater miliőjét*”. Ez a felismerés kellemes rezgéseket keltett lelkében, ha véletlenül nem remekművet írt volna, ami a szabály, hiszen a maradandóság a kivétel, akkor sincs nagy baj, mert mint kordokumentum a nyolcvanas évek kollégiumi életének ábrázolása később is érdekes lehet, ha másnak nem, a művelődéstörténésznek, ha lesz még akkor művelődés...

A *Kollégium blues* a nyolcvanas évek ábrázolására tesz kísérletet. A terep a debreceni kollégium gimnáziuma, amely egyetlen református középiskolaként élte túl a fordulat évét, a '48-as ámokfutást, amely mint tudjuk, el kívánta törölni a múltat. S a kedvelt nietzschés graffitiszöveg parafrázisaként kicsit erőltetetten ma már leírhatjuk: az egyházi iskoláknak vége, mondta a kommunizmus kísértete, a kommunizmus kísérletének vége, tanítják az egyházi iskolákban. A refi Kelet-Közép-Európa egyetlen református gimnáziumaként tengette napjait a hetvenes évek végén, egyetlen épületbe zsúfolódott a gimnázium, az internátus, a teológiai akadémia, a gyűjtemények, a múzeumok és még sok egyéb. Ha az özönvizet és más körülményeket leszámítjuk, és romantikus váteszi szerepbe bújunk, Noé bárkáját látjuk szemeink előtt, ahol nem csak a galambok megjelenése emlékeztet helyzetünkre.

Itt egy személyes kitérőt kell tennem. Az általános iskola vége felé, Sajószentpéteren merült fel a gondolat, hogy a refiben folytatom tanulmányaimat. Tekintve, hogy néhány gyerekkori barátom oda készült, valamint mai fejjel érthetetlen módon a ma már méltatlanul elfeledett debreceni Color együttes is motiválta az embert mint egyik akkori kedvenc együttesem. Az utolsó pillanatban azonban meggondoltuk magunkat, és a miskolci Herman Ottó Gimnáziumba adtuk be a jelentkezést, talán, mert csak 13 kilométert kellett utazni, és így közelebb maradtam a családi tűzhelyhez.

Az általános iskola első négy osztályát még Igriciben, ebben a bájos dél-borsodi zsákfaluban, jeles eredménnyel végeztem, de a felső tagozatban és utána kiderült, hogy ez a diadalút megszakad, már a másodfokú egyenletek környékén, nem beszélve a logaritmusról (akkor még nem a Logaritmus együttesről).

A gimnázium kapujában tehát kissé megtépzott öntudattal álltam, talán már ott tudtam szívem mélyén, hogy ez az egyik legfontosabb témám lesz... Anyai nagyapám, Perjéssy László felmenői között rimaszombati asztalosok is voltak, és a családban őrizték azt a szép hagyományt, hogy akármi lesz az emberből (belőle lelkész lett), egy kétkezi mesterséget – esetükben az asztalosságot – mellette ki kell tanulni. A nagybátyám (fül-orr-gégész osztályvezető főorvos lett) még megismerhette e mesterség alapjait. Ha jól tudom, a Habsburg családban is dívott ez a szokás. Nagyapa véleménye az volt, ha nem megy a tanulás csak négyesre, inkább tanuljak egy szakmát. Ha akkor megfogadom tanácsát, ma milliomos vagyok, annyira kevés a jó szakmunkás, és aranyárban dolgoznak...

A per négyes osztályba nyertem felvételt, egy kísérleti osztályba, melynek az volt a lényege, hogy két intézményben, nálunk, illetve a Zalka Máté Gépipari Műszaki Szakközépiskolában indítottak három osztályt, egy gimnáziumit, egy szakmunkásképzőset és egy szakközépiskolait minimális közös tantervvel, s két év után eldönthette az ember, hogy hol fejezi be. Vagyis ki akarták tolni a pályaválasztási döntés határidejét. Hetente egyszer be kellett járnunk munkavédelmi és műszaki alapismereteket tanulni és kalapácsot reszelni a Zalkába. Az utóbbi még mindig megvan, még nem sikerült befejezni. A fárasztó bejárás, az új fizika és matematika, valamint a kötelező orosz megtette hatását: a kísérlet nem sikerült. Mellesleg az egész program megbukott, mert két év után talán egy tanuló ment át a gimnáziumba a szakközépből, fordított irányú mozgás nem volt. A Hermanban azt mondták, ha maradok, átengednek a pótvizsgán oroszból és matematikából, ha elmegyek, megbuktatnak. Nagyapa egy társasházban lakott a matektanárnőmmel, és állítólag megbeszélték, hogy jobb lesz nekem, ha Debrecenben újrakezdem az életet.

Némi szervezés után aztán Debrecenbe átvettek, így kerültem refibe – a 2. A helyett az 1. B-be. Mint később kiderült, nagy szerencsém volt, mert a 2. A-ból a fél osztályt kiszórták, végül 14-en érettségiztek, ebből három fiú... Az volt az első évfolyam, ahol három osztályt indítottak a megnövekedett jelentkezői szám miatt. Ekkor kezdett megerősödni az intézmény. A refi szó szerint az ország iskolája volt. Győri János tanár úr végzett szociológiai elemzést az iskolai anyagkönyv alapján a könyvbemutatóra írt előadása előtt a mi évfolyamunkról. A nálunk négy év alatt megfordult 129 tanuló 101 településről érkezett, elsősorban Hajdú-Biharból, Szabolcs-Szatmárból, Borsod-Abaúj-Zemplénből, Budapestről, a Dunántúlról. Ebből 85-en érettségiztek ott, a többiek vagy elmentek, vagy „el kellett” menniük. Külön tanulmányt érdemel a jelenség: a hatalmas fluktuáció. Általában elmondható, hogy nem volt tömeges túljelentkezés, majdnem mindenkit felvettek, utána azonban sokan nem tudtak beilleszkedni, részben az eltérő neveltetés vagy háttér miatt, illetve a szekértáboroszerű lét, amibe az intézmény kényszerült, katonás rendet követelt mindenkitől. A kollégium nem engedhette meg magának a túlzottan liberális életvitelt, egyesek szerint Csokonai kicsapatása is hasonló okokra vezethető vissza. A kirúgás vagy finomabban mondva eltanácsolás, vagy a 'ha nem megy el, fiam, magadtól, akkor kénytelenek leszünk megválni tőled' kezdetű helyzetek minden gyerekben nyomot hagytak, manapság is, sokadszor is szó esik ezekről a fájdalmakról a ma már meglelt korú társainkkal folytatott beszélgetések alkalmával, akik örökre hordozzák ezt a sebet. S nem mindenki tudja olyan szép versekbe önteni fájdalmát, mint Csokonai. A tanulók egyharmada lelkészgyerek volt. Mindenki egy sajátos színfoltot hozott az intézetbe. Elhozta magával a szülőfaluját, -városát, családi körülményeit, kultúráját. Ha a titkot keressük, hogy mitől volt ez az iskola egyedi, miért tudott ilyen mély nyomokat hagyni a gyermeki lélekben, akkor már meg is leltük az egyik tényezőt. A *Kollégium blues* ennek a sokszínű diákcsapatnak az ábrázolására tesz kísérletet.

Az eseményeket egy kissé titokzatos fiatalember, egy Blue nevezetű írópalánta meséli egy tanév folyamán vezetett naplója alapján. Az elbeszélő azonban kiemeli egy vezéregyéniséget a csapatból, Centaurt, aki karizmatikusabb a többieknél, ő a szobafőnök, oszlopos tagja a kórusnak, a gimnáziumi rockegyüttes, a Logaritmus énekese, szövegírója, ezenkívül pesti lévén belekeveredik a rendszerváltozást megelőző politikai megmozdulásokba. A mintegy száz kisebb-nagyobb szereplő között kiemelt szerep jut szűkebb közösségük, a 23-as szoba lakóinak: Dagainak, Sovinak, Kvarcnak, Csövesnek és társaiknak. A regény egy teljes tanéven át kíséri az olvasót, bemutatva az egyetlen, őrálló református középiskola mindennapjait. Győri János írta le azt is, hogy a könyvben kétféle világ keveredik, a nyolcvanas évek eleje, illetve vége. A késő kádári idők mozdulatlansága, amit gimnazistaként valójában átélt az író, illetve a rendszerváltozás (ha volt ilyen egyáltalán) világa, amit már az egyetemen tapasztalhatott. Úgy véli, hogy ezzel érzékelhetővé válik a nyolcvanas évek sajátos kétarcúsága, az a furcsa elegy, ami lehetővé tette a továbblépést, bárminek is nevezzük azt, ami következett. A könyv 2005-ös bemutatójakor pedig olyan folyamatok zajlottak le az oktatásügyben, amelyek egy letűnt korszak emlékművévé teszik a *Kollégium blues*-t, s mintha a gondviselés akarta volna, hogy épp abban az évben jelenjen meg. A regény ugyanis annak a nemzedéknek állít emléket, amelyik az ötvenhat utáni reformkorszakban látta meg a napvilágot, egy napról napra szélesedő szabadságú világban

tanulhatott ideológiák és rendszerek határán. Ez a nemzedék, az úgynevezett kisgeneráció fontos szerepet játszik a társadalmi változásokban, így bár sok negatív tapasztalatot szerzett, nem tekinthető elveszettnek.

Másik fontos aspektus a kultúrák találkozása. Mint az elemzés kimutatta, a gyermekek harmada lelkészcsaládból jött, harmada polgári-tisztviselői-munkás, harmada mezőgazdasági dolgozó háttérű volt. Ezen társadalmi rétegek szubkultúrája természetesen keveredett a tanulók attitűdjében. Aztán a korban zajlott az a furcsa forradalom, a tömegkultúra elterjedése, ami némi fáziskéséssel megjelent régióinkban is, és egy emberöltőn belül szinte teljesen átformálta az életet, „ideológiájával” utolsó szegeket verve a totalitárius állam- és világrendszer koporsójába. A harmadik ezzel egyenértékű, sőt talán számunkra még fontosabb tényező a szakrális dimenzió, keresztyén református hitéletünk az összes elemével. Győri János a regény egyik legfőbb üzenetének éppen azt tartja, hogy ez a három elem természetesen keveredik: *„a különböző kultúrák egymás mellett élése elképzelhető, s [...] a szakralitás korunkban is képes élni világot teremteni, még a tizenévesek számára is”*.

Ez a generáció nem a tanulmányi eredményeiről híres. Tévedünk azonban a megítélést tekintve, ha csak ezt tartjuk szem előtt. A vasfüggönnyel, illetve a szovjet birodalomba való betagozással elszigetelt világ, a megfagyott társadalmi mobilitás, a feudális gépszíjjal hajtott szocialista társadalmi rendszer nem kívánt vonzó életperspektívát az egyszerű halandónak, főleg a nyelvtanulás terén. Az egyházi iskola a továbbtanulást nehezítette meg, sok esetben tette a vágyak megvalósítását lehetetlenné. A fokról fokra engedő ideológiai szorítás azonban szabadabb szellemi és társadalmi életet tett lehetővé, de azt mindenki érezte a korabeli mondás nyomán, hogy ha ez sokáig így marad, úszóhárttyák fognak nőni ujjaink közé. A *Kollégium blues* hősei nem kifejezetten jó tanulók, ellenben kreatív, az önkifejezés sokféle módját gyakorló fiatalok, akik még megelégszenek a klasszikus módszerekkel, értsd: nem szenvedélybetegségekbe menekülve élik meg kilátástalanságukat, hanem olvasnak, írnak, rajzolgatnak, énekelnek, megalakítják a 450 éves intézményben az első rockzenekart, újrarendítik az önképzőkört, ahol felteszik az őket izgató kérdéseket, és választ is keresnek rájuk, színjátszó kört működtetnek. Élő Folyóirat elnevezésű sorozatukban felolvassák egymásnak írásaikat. Akkoriban a gimnáziumnak három-négyszáz diákja volt, és egy-egy ilyen esten legalább húsz-harminc kezdő költő műve szerepelt, ezenkívül ott volt a faliújság, ahová szintén kikerültek a szárnypróbálgatások. E sorok írója saját bőrén tapasztalta mind az önképzőkör nagyszerűségét (negyedikben elnökként), mind a színjátszó kör élményét. (Két darabját is előadták, elsőként a Szabó Magda által kiírt Borzán Gáspár-émlékversenyen győztes *Árkádiában éltem én is!* című, Csokonai kicsapatásáról szóló iskoladramát.) Ez a közösség egyben szellemi fórum is volt a tehetségüket keresgélő gyerekeknek. Közönség is volt. Csokonai Vitéz Mihály odisszeáját, eposzba illő bolyongásának drámáját akkor értettem meg, amikor a ballagás és az érettségi után magam is kikerültem a világot jelentő falak közül. A védett közegből egy pillanat alatt csöppentünk egy ismeretlen, sokat ígérő, de keveset adó világba, ahol – ahogy Fibó Béla kellékes a debreceni Csokonai Színházban tanított a tájelőadáson várható körülményekre –, nem hogy segítséget nem remélhetünk, de még egy fenékbe rúgásra sem méltatnak. Visszajelzések nélkül elsorvadhat az alkotókedv. Csokonai korának feudalizmusa idején még fontosabb szerepe volt a kollégiumnak mint szellemi háterszágnak. A

*Kollégium blues*ban egyébként lépten-nyomon találkozunk a nagy költő emlékével. Nem elsősorban a műveivel, hanem azzal a szabad szellemiséggel, szabadságvágygal, ami jó esetben az ifjúság sajátja. Ez a szabadságszeretet persze kissé beszűkített szemlélettel jár együtt, az életmegoldások sokféleségét figyelmen kívül hagyó lelkesültség mondatja Petőfivel is: „Szabadság, szerelem! / E kettő kell nekem.” Érdekességként említem, hogy Petőfi Kínában ma is rendkívül népszerű, s éppen e versével álltak ki a tankok elé a Tienanmen téren azok az egyetemisták, akik életüket áldozták a szabadságért. Ami azt illeti, ez a két dolog, mármint a szabadság és a szerelem eléggé korlátozott módon érvényesülhetett a kollégiumban, mint ahogy a regényben is látszik. A kimaradások ad hoc jellege, a katonás fegyelem, másfelől a diákszerelem ártatlansága és a többi, szóval tényleg más világ volt, persze szerencsére az elengedhetetlen normákat többé-kevésbé sikerült megőrizni, ma már nyilván nehezebb. A könyvben a klasszikus plátói modellek nyerne teret. Külön kutatásra érdemes, későbbi osztálytalálkozók mutatják meg, ki mit kezdett, ért el akkori kísérleteivel, többnyire szép emlék marad mindez.

A pályaválasztás, illetve a további tanulmányok kérdése is fontos eldönténivalókat hozott. Nekünk még volt időnk egyéni stratégiák kidolgozására olyan tanárok segítségével, akik a gyerekeket mentorként segítették. Ma már nincs erre idő, a gyerekek agyonterheltek, óriási a verseny, nem engedhetik meg maguknak azt a luxust, hogy ilyesmire pazarolják az energiáikat. Mai szemmel olvasva némelyik szereplő fölött szinte glóriát lát az olvasó, annyira különös anyagból van gyúrva.

Egy jelenet jut eszembe a könyv keletkezéstörténete kapcsán. Egy alkalommal az Unió Áruház előtt lógattuk a lábunkat egy utcabútoron ülve úgy '82 körül. Jómagam egy akkor vásárolt keményfedelű, bőrgerinccű, vonalas füzetet szorongattam, amikor odalépett hozzánk Pongó Zsuzsa orosz tanárnőnk, akit nemcsak azért szerettünk, mert még az orosznyelvórákat is élvezetessé tudta tenni, hanem mert a *Kollégium blues* című szám első változatát is lefordította angolra. Megkérdezte, hogy hol vettem ezt a szép füzetet. S valami olyasfélét válaszoltam, hogy ebbe fogom a refiről szóló regényemet írni. Ezen kissé meglepődött, ám mosolyából nem a hitetlenség áradt. Később úgy adódott, hogy a színházi dolgozói élményeim naplójává vált a füzet, ebbe került az Fibó Bélának tulajdonítható gondolat is a világ és az ülep viszonyáról. A gondolat azonban megfogant, és körülbelül húsz évvel később megvalósult. Addig hordoztam magamban a témát. Azt mindig is tudtam, hogy a friss élményből nem születik semmi jó, de egy idő után bele lehet vágni. Azt is éreztem, hogy ez meghatározó élményem, és a világ annyit változott, hogy e meghatározó élményünk érdekes lehet, mert volt, nincs. Valakinek ezt el kell mesélnie. Akkor már sejtettem, hogy én leszek az egyik, azt persze nem gondoltam, hogy ez ennyi időbe telik, de megérte. A *Blue irományai*ban, a válogatott diákkori írásokban olvashatók íráskezdemények ebből az időből, de nyilvánvalóan látszik, hogy ezekből nem állítható összes komplex kép, amit egy regény megkíván.

Ehhez kapcsolódik egy másik korai elképzelés. Akkoriban több avantgárd ötletem egyike egy kórusregény volt. Egy meglehetősen kialakulatlan szemléletű elbeszélést dédelgettem, ám csak egy biztos volt benne: az eredeti látásmódú történetmesélés. Hamvába holt kísérletnek bizonyult, mint az a dráma, amelynek minden szereplője a tudatalattijával együtt szerepelne megkettőzve. De az is lehet, hogy már valaki írt ilyet. A kórusregény

ötlete pedig beleolvadt a *Kollégium blues*ba. Csak nem avantgárd módon. A regényben az egyik meghatározó vonulat a Kántus felkészülése a middlesbrough-i nemzetközi kórusversenyre, amit meg is nyernek.

A Kántussal elsöben találkoztam, év elején Berkesi Sándor tanár úr mindenkit meghallgatott, alkalmas-e az éneklésre. Egy dalt kellett elénekelni a capella. A legtöbben népdalt vagy zoltárt választottak, én egy saját számot, a Gonosz sasokat, egy korabeli lírai rockszerzeményemet adtam elő. Nemrég tudtam meg édesapámról, hogy ő diákként egy hasonló, de prózai meghallgatáson a Tüzes ló című elbeszélését mondta el. Ezek szerint nem estem messze a fától... Egy-két év zongoratanulástól eltekintve a kottát nem ismerem túlságosan. Az improvizáció és a dalszerzés viszont elég jól ment gitáron, de főleg zongorán. A *Kollégium blues* című szám is így született. Négyest kaptam az említett produkcióra, a Kántusba viszont felvettek, s azon vettem észre magam a sok próba és fellépés után, hogy egy évvel később kineveztek szólamvezető-helyettesnek Pásztor Gyula teológus társunk mellé, s bár bariton volt az énekhangom, basszust kellett énekelni a sok kamaszhang között. Életem sok szép pillanata kötődik a Kántushoz, a falusi kiszállásoktól kezdve a nagy szakmai megmérettetésekig. Mivel nem memoárírára kértek fel, nem folytatom, szorítkozunk a regény világára.

Ebben szintén nagy szerepet kap a Logaritmus együttes. A könyvben nagyjából a valóságot írtam meg vele kapcsolatban. Érdekes, hogy már a mi időnk előtt is voltak kísérletek egy együttes létrehozatalára, ez nekünk sikerült először. Kellett ugyanis egy ember, aki közelébe került a legnehezebben elérhető hangszernek, vagyis látott már közelről dobfelszerelést, sőt már volt is neki. Ezenkívül már rengeteg „szerzeményen” voltam túl, tekintve, hogy zenészek készültem. A csapat elég hamar kialakult, elkezdtünk próbálni, és pár hónappal később elő is álltunk a műsorunkkal, eleinte ismert számokat koppintottuk le, aztán hangszereltük a sajátokat. A regényben élethűen próbáltam ábrázolni az együttest, amely szinte jelképpé vált az iskolában, a nemzedéki szubkultúránk szimbólumává, pedig csupán egy évig üzemelt. A Blue irományaiban a legtöbb számunkban olvashatók ezek a dalszövegek, egy részük a huszonöt éves jubileumi koncertünkön volt hallható 2006-ban, és a YouTube-on² megtekinthető.

A *Kollégium blues* című regénnyel tudományos igénnyel Györi Jánoson kívül Horváth Futó Hargita, az újvidéki egyetem tanára foglalkozott. Magiszteri dolgozatában az iskolaregények tereit, azok ábrázolásait hasonlítja össze. *Iskola-narratívák* címen megjelent könyve ezt a kérdést járja körül. Többek között Jókai Mór, Mikszáth Kálmán, Móricz Zsigmond, Kaffka Margit, Karácsony Sándor, Kosztolányi Dezső, Németh László, Ottlik Géza és Szabó Magda műveit hasonlítja össze több tanulmányban, szót ejtve a *Kollégium blues*ról is. Amikor a dolgozatot megírta, akkor elmondása szerint még nem járt Debrecenben, csak sokat olvasott a városról, ahová később látogatott el. Az intézmény szociografikus leírása az emlékezeten alapul, tekintve, hogy sokat változott azóta, a természetben sem állandóak a dolgok.

Pár éve a szülőfalum határában szerettem volna egy erdőben körülnézni, de az oda vezető utak azóta megszűntek, kerekérdővé, megközelíthetetlen helyé vált az egykor

---

2 <http://www.youtube.com/user/bguszi>

nyitott hely, még inkább így van ez egy intézményben, amely alkalmazkodik a folyton változó igényekhez. E vonatkozásban érdekes a regényben az iskola akkori állapotának leírása.

Ha az egyedi jellemzőket nézzük, ki kell emelni az oratóriumot, amely kétszer is főszerepet kapott történelmünkben, 1849-ben és 1944-ben, az országgyűlés, illetve az ideiglenes nemzetgyűlés működésekor. A másik a Nagykönyvtár, egyik leggazdagabb régi gyűjteménye az országnak, valamint a múzeum, nem mindegyik oktatási intézmény mellett van. A Noé bárkája ügyből adódóan ezek a terek egymást áthatják, és inspirálhatják a diákokat a jobb megismerésre. Ez a magunkkal hurcolt hagyomány lehet teher is, de táptalajt is adhat. Igyekeztem megmutatni, hogy a tradíció elevenné tehető a mai viszonyok közt is, illetve fordítva hagyománnyá válhatnak mai kezdeményezések. A Csokonai-drámám bemutatója után például a diákok elzarándokoltak a költő síremlékéhez, s ezt azóta is megisméltik minden esztendőben, ott szavakat mondanak, énekelnek és imádkoznak. Egy kézenfekvő ötlet, egy kitartó, jó szervező tanár, és élményszerűen találkozik a tanuló a hagyománnyal, a művészettel, amely segít élni. Erre aztán újabb programokat lehet építeni, egy idő után már nem is kell ösztönözni a diákokat, maguk jönnek a jobbnál jobb ötletekkel. A mi időnkben legalábbis így volt. Az iskola múzeummá válásának veszélye egy nagy múltú intézményben nagyobbak tűnik, de ez csak a látszat. A múlttal való állandó diskurzus vagy csupán szembesülés megtermékenyíti a képzeletet.

A legérdekesebb olvasói reakciók azok voltak, amikor olyanok nyilatkoztak a könyvről, akik – mint Horváth Futó Hargita is – nem ismerik az iskolát, talán még Debrecenben sem jártak, s élvezték az olvasást. Egyszer Esterházy Péter kérdezte, hogy megy a könyv. Mondtam, hogy természetesen Debrecenben a leginkább. Erre azt mondta, ott persze, hogy nagyon érdekelheti az embereket. Hát az *Iskola a határon* vajon csak a kőszegi katonai iskolában végzeteket érdekelheti? – gondoltam később lépcsőházi gondolatként. Eddig azt láttam, hogy nem refs körökben is elég jól fogadták a könyvet mint nemzedéki iskolaregényt, amely felidézi a nyolcvanas évek miliójét, divatos szóval retro könyvet. Ugyanezt elmondhatom az olvasói korfa alapján. A tizenévesektől a korosabb olvasókig terjed a kör, amennyire ezt látni lehet.

A regény nyelvéről is ejtsünk pár szót. A szerzői szándék az volt, hogy itt egy fiatalember, egy diák beszéljen jelen időben, a lehető legolvasóbarátabb módon, de nem sült realistán. Tehát diák szemével, lehetőleg az akkori szófordulatokat használva. Ez egy borzasztóan nehéz feladat, az egységes, hiteles nyelv, hangütés megtalálása és következetes végigvitele. Ha valamit bánok, akkor ez az, hogy ezen még lehetett volna dolgozni. Egy kicsit túlságosan is jólfésültek a párbeszédék, erre Csete Örs barátom, volt évfolyamtársam hívta fel a figyelmem, de akkor már késő volt. Olyan szempontból megfelelő, hogy állítólag ez a nyelvi állapot áll közel hozzám, vagy nem elég jó a fülem. Ezért nagyon fontos, hogy csak a saját témáinkat írjuk meg, amit ismerünk, mert így kisebb a balesetveszély. Az ember persze mindig tanul valamit. Élő párbeszédet írni nem könnyű, azt szokták tanácsolni, hogy hangosan olvassuk fel, s ha jól szól, nem idegenül, akkor megfelelő. Ha valaki, akkor Flaubert nagyon tudta ezt, de a környezete is, nem véletlenül tartjuk őt a legnagyobb mesterek közül valónak. A szleng használata mindig kockázatos, talán elsősre jó megoldásnak tűnik, de a legtöbb esetben hamar elavulnak a széles körben elterjedt kifejezések is. A nyelv élő teste sokszor kidobja magából ezeket az elemeket, megromlanak,

később már csak lábjegyzetekkel érthetők, vagy egyszerűen elkopnak, gyenge prózát eredményeznek. Sok esetben viszont segítenek a korhangulat megjelenítésében, figurák egyénítésében – főleg ezekben. A közhelyek Szküllái és Kharübdisei között azonban sokan hajótörést szenvedtek már, úgyhogy ha húzni kell a szöveget, akkor ezeket ki kell dobni. Igazság szerint a szövegben semmi olyan nem maradhat, ami nem mutat valamire, amit nem szerves része az egésznek. Sajnos az első könyveknek nagy hibája a terjengős elbeszélés, a sok fölösleges elem, a szerző túl sok mindent akar közölni a szereplőiről, ráadásul kissé megszokott módon.

A másik probléma az önéletrajziség, amit a szerzőn és az édesanyján kívül senki más nem kultivál eléggé. Ha már regényírára adtuk a fejünket, nem memoárt kell írunk, az egyes szám első személyben írt műveknél fennáll a veszély, hogy az olvasó azt hiszi, hogy a könyvet publikáló figura maga az elbeszélő, a főszereplő meg az alteregója. Megvallom őszintén rosszul esett, amikor egy volt iskolatársam, miután nagy élvezettel olvasta a könyvet, arra bátorított, hogy írjam meg a folytatást, mert kíváncsi, hogy mi történt velem (!) azután. A fájdalmat némileg enyhítette, hogy hölgy volt az illető.

Az író legnagyobb öröme a kitalált részlet vagy figura. Nyilván ezek az alakok nem a semmiből keletkeznek, van valóságalapjuk, kiben több, kiben kevesebb, de jó esetben ezek a vonások a felismerhetetlenségig össze vannak keveredve. Kivétel persze van, amikor nem megkerülhető az illető. Az iskolaregények vidékén például elég sok a tényregény, amely annál érdekesebbé válik, minél több figurát lehet azonosítani benne. A regénybe sok minden belefér, s annak az ellenkezője is, én arra törekedtem, hogy minél kevésbé lehessenek felismerhetők a mintaadók, már csak a felesleges perек elkerülése végett is. El kell ismerni, hogy ez a könyv tényregény is, hiszen tárgya egy létező iskola egy konkrét korban.

De nemcsak tényregény, hanem fejlődésregény is, Blue ifjúvá érésének „dokumentuma” és rajta keresztül „tettestársai” is. Egy klasszikus értelemben vett fejlődésregény. A „fejlődést” a vallomáosság nyelvi rétege hordozza. A kisebb-nagyobb, epizodikus történeteket látszólag a tanév eseményei határozzák meg, de kódolva vannak benne azok a motívumok, amelyek a változást hordozzák. Nincs mese a történetben el kell jutni ából bébe, mert ezt várjuk a regényektől, a pillanatot megkapjuk a médiából. A különböző történetek nyomán kibontakozik a cselekmény s a hozzá való viszonyból a jellemek. Ezek a folyamatok tudat alatt zajlanak, a későbbi munkálatok során rájuk lehet erősíteni, ki lehet dolgozni a motívumok rendszerét stb. Ezért hálás műfaj az iskolaregény, mert iskolába legtöbbször járunk életünk folyamán, és az egyedfejlődésünk is hasonlít némileg, a történelmi közeg, illetve esetünkben az egyházi iskola az átlagolvasó számára egzotikum. Sokszor mi is egzotikusnak látjuk önmagunkat, de ez nem baj, sőt ebből fakad sok erősségünk.

Végezetül álljon itt egy másik idézet Győri Jánostól, aki ezekkel a szavakkal fejezte be a könyvbemutatón tartott előadását a budai Várban, 2005 májusában:

„Ajánlom ezt a regényt mindazoknak, akik szeretik az »olvasható« könyveket. Különösen ajánlom azoknak, akiknek kevés idejük van az olvasásra, mert a regény rövidke fejezetei önmagukban is élvezetes olvasmányok. Az idősebb generáció tagjainak azért ajánlom, hogy könnyebben megérthessék az utánuk jövők gondolkodásmódját. A mai középiskolásoknak meg azért, hogy rádöbbenjenek: a rájuk szakadt nagyobb külső szabadság önmagában még nem

jelent színesebb diákéletet is, azért minden nemzedéknek újra meg újra meg kell küzdenie, ahogy a regény hősei teszik. A tanári hivatást gyakorlóknak koruktól függetlenül azért ajánlom, hogy szembesüljenek a titokkal: a pedagógusi terheket még a mainál erősebb külső kényszerek közepette is méltósággal el lehet viselni, ha az ember hisz a munkájában. Végül a mai középnevezdeknek azért ajánlom, mert feltétlenül magukra fognak ismerni a regény lapjain; s ki ne szeretné újraélni, legalább képzeletben, diákéveinek édesen nehéz történéseit.”

Jó gyakorlat

A gyülekezeti énektanításról – szubjektíven

DR. KIS MÉDEA

„...akinek szép a lelkében az ének, az hallja a mások énekét is szépnak...”

Amit a Kedves Olvasó az alábbiakban talál, megméretett a kivitelezhetőség és megvalósíthatóság mérlegén. E gondolatok évek sora alatt sok és sokféle ember reakcióját és tapasztalatát egybeolvasztva a gyakorlatból összegződtek „elméletté”.

Mint e sorok írója hiszem, hogy a mai magyar református gyülekezetet s benne az ifjabb nemzedéket is meg lehet tanítani énekelni. A gyülekezeti énekeket lehetséges úgy tanítani, hogy lelki testvéreink egyúttal meg is szeretik az énekeket, magát az éneklést és a saját hangjukat.

TANÍTSUK ÉNEKELNI A GYÜLEKEZETET!

Gyülekezetnek tekintem egészen egyszerűen a vasárnapi istentiszteletre több-kevesebb rendszerességgel egybegyülekező embertársaink ilyen módon mindig alkalmi közösségét. Az életkor, nem, lakóhely, iskolázottság és egyháziasság tekintetében teljesen különböző emberek e csoportjában mindig feltételezek egy magot, amelyet az ahhoz az egyházközséghez tartozó, nyilvántartott egyháztagnak alkotnak, akik a legnagyobb természetességgel veszik tudomásul, hogy templomuk, gyülekezeti házuk, lakásuk ideiglenesen lelki otthont nyújt a spirituálisan még hajléktalanoknak.

Magától értődő, hogy az énektanítás helye az istentiszteleti hely, s időpontja, -tartama a gyülekezeti istentisztelet kereteibe ágyazódik. Legideálisabban annak első tizenöt perce. A kezdést megelőző negyedóra a maga jövés-menésével zaklatottá tenné e befelé fordulást és figyelmet igénylő tevékenységet. S elvonné speciális lehetőségét a gyülekezet megérkezésében rejlő növekvő közvetlenségnek: újra-találkozások, bemutatkozások, kézfogások, testvéri ölelés, információ kérése-adása, helykeresés, kisebb csoportok összetartozásának finom alakulása, ünnepélyes csend, várakozás. Ha ennél rövidebb időt szánunk, az pedig

nem visz előbbre érdemben, csak jelentéktelenné, sietőssé teszi ügyködésünket; egyébként is gyakran rövidül le aktuális mozzanatok miatt ez a negyedórácska. Mindez már sejteti, hogy igen fegyelmezett, de nem szigorú kézbentartása szükséges ennek a kivételes időnek. Értékes percek, mert az érkezők rákészültek, belső várakozással jöttek, s ez felelős vezetést kíván attól, akinek megadatik, hogy együttes lelki előkészületre segítse-nevelje az igehallgatók és igeélők közösségét.

AZ ÉNEKLÉS MAGA IS: ISTENTISZTELET.

A LEGSZEBBET ÉS A LEGJOBBAT ADJUK AZ ÚRNAK!

Az énektanítás kezdete egyben tehát az istentisztelet kezdete. Ha nem verba solemnial, akkor igen barátságos és nyíltszívű üdvözlő szavakkal lép elő az énekelt ige szolgája: énekevezér, kántor, lelkész, hitoktató vagy a helyi énekkar, énekegyüttes tagja, vezetője. Egyértelművé is teszi, hogy „ebben a gyülekezetben így szokott kezdődni” a vasárnap délelőtti alkalom. Lehetséges, hogy vagy csak a nyári, vagy éppen csak a téli időszakban, de mindig a legnagyobb létszámú gyülekezeti jelenlét mellett. Ez kínálja annak esélyét, hogy a bátrak megszólaljanak, a még félénkek mellettük megbújjanak; személyes személytelenségben lassan magukra s egymásra találjanak.

A magukkal hozott vagy a bejáratnál kézhez kapott énekeskönyvből megnevezett éneket először kikerestetjük, és egymagunk bemutatjuk, úgy, ahogyan azt majd visszahallani szeretnénk. Adott énekhez bevezetőül mindig a legkézenfekvőbb vagy legidősebb tudnivalókat hozzuk. Indíthatunk egy szembetűnően nehezen érthető kifejezés frappáns magyarázatával, s akkor ez az akadály már leküzdött. Történelmi kapcsolódás, adott éneknek az egyházi évben szokásos helye, az aznapi igehirdetés alapigéjéhez társítható szerepe (pl. személyessé teszi, új összefüggésbe helyezi, elmélyíti), nemzetünk, országunk aktuális gondjai, a gyülekezeti élet ismert, jelentős eseményei mind kínálhatnak olyan kontextust, amitől az ének elég sokak számára hirtelen jelentőségre tesz szert, funkciót nyer. Ezek közül emeljünk ki, és jól érthetően, de röviden fogalmazzunk meg bizonyos, az ének befogadását elősegítő ismeretanyagot.

Ezt a frissen ébredt motivációt kihasználva azonnal szakaszokra osztva (zoltároknál nemegyszer másfél- vagy kétsoronként) ismét bemutatjuk az éneket s rögtön ismételtetjük. Egyszeri végigtekintés után kiderül a gyülekezet számára – de már előre is jelezhetjük, – hol vannak kritikus hangközök, szokatlan ritmusképletek, külön kigyakorlást kívánó részletek, amelyekkel mihamarabb segítünk megbirkózni, megindokolva azok célját, kiemelve szépségét, és többszörre már egy hosszabb szakaszba illesztve szólaltatjuk meg. A teljes versszak egyszeri összefoglalása után az elmélyítés is legyen minél változatosabb: nemenként, korosztályonként, gyülekezeti csoportonként vagy templomhajónként felelgetve akár több – a későbbiekben biztosan használt versszakával is megszólalhat az ének. Ezután, ha van valamilyen feldolgozott változata, bejátsszuk vagy bemutatjuk. (Ezzel már felhasználtunk kb. nyolc-tíz percet.)

A továbbiakban egy vagy két, az előző hetekben tanult ének átismétlésére kerül sor. Ezúttal is magunk elevenítjük fel, hiszen lehet, hogy némelyek először hallják, mások elfelejtették vagy nem így ismerték eredetileg. Ezután – mind gyorsabb léptekkel – nagyobb

szakaszokra bontva pontosítjuk, s valami jól megfogható üzenetet kiemelve belőle, közel visszük az éneklők szívéhez.

TÉGYÜNK MEG MINDENT ANNAK ÉRDEKÉBEN, HOGY A GYÜLEKEZET SAJÁTJÁNAK ÉREZZE, AMIT CSINÁL!

A legnagyobb természetességgel kezeljük a tényt, hogy valószínűleg sokan csak hallgatnak énektanulás közben, ahogyan az istentisztelet alkalmával is, némán az énekeskönyvükbe vagy maguk elé merednek. Ezt nyílttá is tesszük, hogy ti. szabadsága van erre mindenkinek, pillanatnyi hangulatától, egészségétől, vagy korábbi éneklési szokásaitól függően. Egy-egy alkalommal szóba is kerülhetnek azok a közegek, ahol eddig énekeltek, vagy énekelhettek volna a jelenlévők, s amelyekhez azóta kellemes vagy kellemetlen élmények fűzik őket – hosszútávra meghatározóan a gyülekezeti énekléshez való viszonyukat is. Ezek az előzmények nem lehetnek tabuk, mert valaki úgyis hivatkozni fog rájuk, esetleg álcázott formában fejtik ki bénító hatásukat. Olyan egyéni vagy közös komplexusok ezek, melyeket csak föloldani lehet, figyelmen kívül hagyni semmiképp: minden frissen ébredő nyitottságot bátorítva, minden szép megoldást elismerve, minden előrehaladást tudatosítva.

E ponton válik fontossá az énekválasztás szempontja. Abból az énekeskönyvből választunk, amit a gyülekezet használ, vagy amit szeretnénk, ha hosszabb távon használatba venne. Ezért nem lebegtetünk lapokat, hanem elegendő mennyiségben bocsátjuk rendelkezésre az énekeskönyveket. Miként jöhet létre a gyülekezetnek egy saját énekeskönyve? E szándéknak az elérhető színvonalas és gazdag gyűjteményekre tekintettel nem feltétlenül indokolt helyt adni, de lehet járható út az egyes rétegalkalmakon megismert és megkedvelt vagy éppen ott született darabokból hosszabb idő alatt értékesnek mutatózó, és később az egész gyülekezet kegyességét arányosan tükröző gyűjtemény összeállítása (külső szakemberek bevonásával) és sokszorosítása.

Az egyszer megismert éneket tehát még legalább egy, de inkább két következő vasárnapon átismételjük az énektanulás keretében, (s hamarosan be is iktatjuk mint istentiszteleti éneket,) törekedve, hogy akik mindig jelen vannak s együtténekelnek, maguk is érzékeljék a fejlődést: mindinkább hűen a leírtakhoz, egyre egyöntetűbb hangzást, közös hangszínt találva, mind felszabadultabban, mind több tudatosan megragadott üzenetet énekelve ki belőle. A gyülekezeti éneknek azt az alapvető sajátosságát nem felejtve, hogy az Isten igéje az élő, lélegző-mozgó ember által szólal meg, és a választ is ugyanaz az ember, vagy ugyanaz a gyülekezet adja rá, tehetjük nyilvánvalóvá funkcióját, ami nem más, mint: a hit táplálása annak megvallása által.

ÉNEKEINK SAJÁT LELKI ANYANYELVÉRE TANÍTJÁK MEG A REFORMÁTUS KERESZTYÉN EMBERT

Az istentisztelet érthetősége nagyban múlik a liturgikus nyelv elsajátíttatásán. Ebben pedig az énekeknek jelentős szerepe van. Az énekek megtanításának, a szövegek értelmezésének, a dallamok szívbe ivódásának legális tere van; illetve létre lehet hozni – s ez

éppen az istentiszteleti közeg. Egyidejűleg imádkozni is tanul a református gyülekezeti tag, mert a saját belső lelki mozgásainak nevet és értelmet adnak az értékes és tartalmas szövegek. Érzelmi folyamatai az énekelt szöveg dinamikájába simulnak, lelki sóhajai a dallamok ívét követhetik, ha sikerül azt a fentebb leírt közvetlenséggel és hozzáértéssel közel vinni hozzájuk. Mivel „a jó” énekek magva bibliai nyelvezet, így a református lelki anyanyelvet is tanulja az éneklő. Mélyen-hatóan, éppen mert alig-tudatosan, akárcsak a beszélni tanuló kicsiny gyermek a családja körében. És mert ez is egy nyelv, sokak számára már idegen nyelv, ugyanúgy a praktikusság szempontja kell vezesse az oktatót; ami pedig ez esetben a „praxis pietatis” szempontja. Tanítsuk olyan hitelesen, intenzitással és természetességgel, hogy az ott és akkor hallott üzenet az állandósult szövegben megelevenedjen és viszont: a kötött szöveg révén az aktuálisan hirdetett evangélium örök, isteni hangja erősödhessen fel!

Igen sok zsolnárhoz és hungarikához több, az énekeskönyvben rendelkezésre álló szöveg is társítható. Ezeket már a második, harmadik ismétlődő alkalommal vonjuk be a gyülekezet figyelmének körébe. Hadd kamatozzon mind jobban a befektetett energia! Ilyen munkamóddal három év alatt két-háromszáz éneket sajátíthat el a gyülekezet egésze, ami már elég tág merítést tesz lehetővé: mindenkor választható az alapigéhez bensőségesen illeszkedő ének, maga a vasárnapi istentisztelet pedig egyre inkább egységessé és ezáltal spirituálisan elmélyültebbé válhat. Textus, ima, ének, szemléltetés – kép, tárgy, dramatikus megjelenítés, egyéni bizonyoságtétel, gyülekezeti csoport aktivitása – egyaránt egy kiemelt üzenet, adott missziói cél irányába sorakozhat.

AKI ÉNEKET TANÍT, A KÖZÖSSÉGET NEVELI ÉS NÖVELI

Igen, lehet mondani: a katechézis bevonul az istentiszteletbe. De nem ez-e az ősi keresztyén állapot? És lehet-e ma ideálisabbat megvalósítani? Legfeljebb idealisztikusabbat: homokba dugni a fejünket, s úgy tenni, mintha gyülekezetünk énekelne. Fog énekelni, ha addig kezdjük el tanítani a hétről-hétre egybegyülekezőket, amíg vannak közöttük, akik tudnak s akarnak énekelni. Minden korosztályból fog csatlakozni valaki, mert a családtagja, barátja, vagy mert a többség énekel. Főként, ha a maguk gyülekezeti kics csoportjában is énekelnek. A közösség ereje segít megszólalni az egyes embernek, a közösen zengő hang pedig erősíti a közös identitást, benne az egyes hívekét.

Ha sokat éneklünk a bibliaórán vagy az ifjúsági csoportban, akkor ezt a bátran éneklők a kegyességük részének tekintik majd. S mind többen lesznek a bátrak, illetve akiket nem kötöz meg az a régi reflexük, hogy 'nem tudok énekelni', 'mit számít egyetlen ember hangja', vagy 'a lényeg úgyis csak a prédikáció'. A hitben ekképp megbátorodókból szerveződhet énekkar, énekegyüttes, akik az istentisztelet alkalmával is úgy foglalnak helyet, hogy elő tudják segíteni az énekek élvezhető megszólalását. Ők lesznek később a gyülekezet bátorítói a betegségynál vagy gyász idején. Természetesnek tekintik majd (vagy újra), hogy utolsó útjára is kísérik lelki testvérüket. Ezért az éneklő gyülekezet jelenlétében nem fordulhat elő, hogy lelkészük egyedül zengedezik egy (olykor teljesen ismeretlen) református lélek ravatalánál. Az éneklő gyülekezet ifjai és öregjei tisztában lesznek azzal,

hogy bármely szakaszán az életnek, amikor kevés vagy fogytán az emberi szó, az énekek új megfogalmazásokat kínálnak; spontán, akaratlan.

A gyülekezet éneklése a gyülekezet hangja abban a párbeszédben, amit Isten megszólító szava és az ember válaszával tesz ki. Az énekelt ige a nagykorú keresztyének által tud megszólalni: akik hozzá vannak szoktatva a részvételhez, vállalják egyéni jellegüket, erősségeiket és gyengéiket egyaránt. Ha valami vonzóvá és érdemessé teheti az európai civilizációra nevelődő ifjú nemzedékek számára a református gyülekezeti életet s éneket, akkor az a részvétel szabadsága, karakteressége, dialógusjellege. Ehhez pedig annak is fel kell nőnie hitben, aki az énektanítást felvállalja, valamint aki a gyülekezet élén áll.

CSISZOLJUK KI TEHÁT A RÁNK BÍZOTT GYÜLEKEZET SAJÁT, EGYEDI HANGJÁT!

Ellentmondások közepette kénytelen munkálkodni, aki rászánta magát e szolgálatra. Sokan szüntelen fejcsóválás közepette teszik. S csakugyan: ha egyik oldalra pillant a gyülekezeti énekügy felelőse, újra meg újra fellángoló szakmai viták ütnek meg a fülét – ami pedig nagyon is pozitív, hiszen azok készek a vitára, akik felkészültek, akiknek érveik vannak, akiknek fontos az egyházi ének és zene ügye; ha tehát odafülemel, tanulhat belőle. Ha a másik oldalra tekint, akkor viszont idilli képet láthat: nyári kántorképző tanfolyamok, főiskolai kántor-szak, egyházzene-mesterszak, egyházi zeneiskolák s nem utolsósorban a hittudományi egyetemek egyházi ének-zene órái mind-mind az ígéretes jövőt munkálják. E két véglet között a saját nézőpontot megtalálni, hitet tenni a gyülekezeti színtereken megvalósításra érdemes jó gyakorlat mellett, korántsem egyszerű. És megtörténik, hogy az ellenlábás ott ül a sorok között, s szüntelen morgolódásával akarja eltántorítani azt, aki az individuális kegyességnél láthatólag tágasabban meri hitét gyakorolni.

A gyülekezeti ének ügye mindenekelőtt az adott gyülekezet saját, de korántsem belső ügye. Az „egyháznak” kell megtöltött lámpással, felkészített menyasszonyként az Úr előtt megállnia, ez pedig – református felfogásunk szerint – mindig az egyes önálló gyülekezeteket is jelenti. Ha a tagok mindegyikének hangja bele tud simulni az egészbe, ha az énekválasztás és az éneklési stílus arányosan jeleníti meg a gyülekezet kegyességének árnyalatait, akkor az istentiszteletről hazainduló gyermek, ifjú vagy idős, nő és férfi, kétkezi munkából vagy szellemi erőfeszítésből élő, újonnan ébredő vagy olykor elbágyadó hitű egyaránt a Szentlélek erejétől hajtva tud belefogni hétköznapi kötelezettségeinek végzésébe. Az elevenséggel éneklő gyülekezetek hangja pedig az Úr megelőző szeretetének messze-zengő bizonyossága. Végül is annak vonzásába szeretnénk belemádkozni ifjainkat is, nem?

Álljunk mellé gyülekezeti tagokként is annak a szolgálattevőnek, aki zenei tudását és hitbeli jártasságát ötvözve a hangzó ige kétélű kardját csiszolja, és adja kezünkbe eszközül és ékességül az új ember felöltéséhez!

„Tessék mondani, tegezhetlek?”¹

MONCZ ANIKÓ

Amikor kiléptem az utcára, egy óriásplakát fogadott, amelyen egy káromkodás volt olvasható – egy szerencsejátékkal foglalkozó cég hirdette ekképp magát. Elgondolkodtam azon, hogy ez az illetlen és visszautasításra szoruló viselkedés hogyan kerülhet ki nyíltan az utcára? A válaszhoz azonban érdemes előbb egy kicsit viselkedésünk megváltozásáról néhány szót ejteni, illetve megvizsgálni, mindez miért működött régebben és hogyan lehetne ismételten elfogadhatóvá tenni a helyes megszólítás alapjait.

EGY KIS TÖRTÉNELEM

Úgy tudjuk, a rómaiak tegezték egymást (Cicero Catilina elleni vádbeszéde is erről tanúskodik), melynek nyomait az olasz fasizmus vitte tovább (még a hivatalokban is tegezést írtak elő).

Egy XII. századi görög történetíró, Kinnamon kutatásai alapján a magyar *uram* megszólítás, méltóságnév az uralkodásra következőt jelentette. Más megközelítések szerint a királyi leszármazottat illette e cím. A XIV. századtól már használta a nemesség, sőt az uralkodói udvarok udvari tisztviselőinek összefoglaló, közös neve is az „uramék” volt. 1848-tól már általános társadalmi megszólítássá nővi ki magát. Az uram női megfelelője, az asszonyom a XVI. században terjedt el és kezdetben szintén a főrangú hölgyeket illették vele, a későbbiekben viszont már a középosztály is előszeretettel használta. Az úrfi és a kisasszony formula szintén az előkelő családok gyermekeire vonatkozott, használatuk története az előbb említett két megszólításhoz hasonló utat járt be. Érdekes viszont, míg a kisasszony egy ma is használatos megszólítás, az úrfi a XX. században teljesen kikopott a szóhasználatunkból.

A nyugat-európai kultúrák a magyarhoz hasonló megszólításokat használták: tekintetes (*spectabilis*) és nagyságos (*magnificus*), ám az 1940-es években bekövetkezett változások hatására nemcsak nyugaton, hanem hazánkban is kiveszett ez a forma. Sajátosan a magyar nemzethez fűződő megszólítási mód: vitélő (gondoljunk Balassi Bálintra), a tiszteletes asszony (a XVIII. században a főrangú hölgyeket illették e szóval, majd a tiszteletes egyházi címmé válik), nemzeti (főnemesi), kegyelmes (későbbre datált, főleg az államigazgatásban dolgozókat hívták így). Szemere Bertalannak köszönhetjük a „kegyed”, Tánácsics Mihálynak a „kend” szót. Sajnos, napjainkra szinte elfelejtettük mindkettőt (kivéve, ha újságot vásárolunk, egy népszerű hetilap gondoskodik a kegyed szó megmaradásáról). A szocializmus létrehozta az ún. elvtelen tegeződést, vagyis mindenki-mindenkivel „per-tuban volt”, csak a vezérigazgató elvtársat illett egy kicsit másképp tegezni.

A rendszerváltást követően a cél továbbra is a másik ember tisztelete, s az elvárt illem-szabályok betartása lenne, de ez nem működik túl jól, az illemszegéshez nem kell messzire mennünk, elég, ha kilépünk az utcára és figyelünk a körülöttünk haladókat.

---

1 Fabinyi Tamás Pertu című versének első sora.

EGY KIS „SZÓTÖRTÉNELEM”

Szervusz: a latin „servus humillimus sum” kifejezésből (legalázatosabb szolgája) alakult ki, de napjainkban már nem emiatt használjuk, bár köztes változatként az „alászolgája” formulát még elvétve használják

Pertu: a német „per du” tegezve, tegeződően szerkezet hatására jött létre. Elemei a latinhoz igazodnak: „tu” a latinban „te”. Németország „Brudert iszik” (Bruder: báty, fivér).

Maga: alapvető udvariasság, köznapi formula.

Ön: udvariasabb, megkülönböztetett figyelmet mutató megszólítás.

KI, KIT, HOGYAN?

A témában sokhelyütt sokfélét olvashatunk akár a tegeződés kezdeményezéséről, akár annak formai megjelenéséről. Sajnos, még ebben sem egyeznek a vélemények, mégis úgy érzem, tegyük félre a hirtelen jött emancipációs vágyat, nyúljunk vissza a tegeződés-magázódás gyökereihez és abból induljunk ki.

A magázás a XVI. századtól alakult ki folyamatosan, napjainkra viszont egyre inkább eltűnik. A tegezést kizárólag a nő, azonos neműek esetén pedig az idősebb ajánlhatja fel a fiatalabbnak (természetesen, nem kötelező). Még a nagyon eltérő rangkülönbség SEM engedi, hogy a férfi ajánljon pertut egy hölgynek. Viszont a felajánlott tegezés elutasítása sértés, illik elfogadni és visszategezni. Kivételek természetesen akadnak, hiszen visszatetsző és nevetséges lenne, ha egy általános iskolai diáklány visszategezné férfi tanárát. A szülők magázása napjainkra már a feledés homályába merült, lassan csak a nagyszülők és dédszülők mesélhetnek erről (emlékszem, én is magáztam a dédszüleimet).

A tegezés felajánlásakor mérlegelnünk kell a viszony újraértelmezése utáni megszólítást. Ha valakit már korábról ismerve kell tegeznünk, célszerű a „néni-bácsi” – formulát megtartani (Szervusz, Juliska néni). Hasonló korúak tegeződése – a szabályok betartásával – egyszerűsítheti a beszélgetést, de 25 év felett komoly sértésnek számíthat. Furcsa lenne, ha a diákok magázódnának, mert természetes és elfogadható, ha az iskolatársak, egyetemi hallgatótársak tegeződnek, hiszen egy közösség tagjai, egyenrangúak. Ha viszont ez utóbbi hiányzik – vagyis kizárólag a kor azonos – modortalanná válik a tegeződés.

A főnök és titkárnő tegező viszonya érthető, hiszen sok esetben többet vannak együtt, mint családtagjaikkal, a magázódás csupán nehezítené a közös munkát. Viszont a főnök részéről történő – a másik fél megkérdezése nélküli – tegeződés illetlen és sértő, a főnök demagóg törekvéseit hivatott tükrözni.

Vannak ún. magázódó emberek, esetükben ne erőltessük a tegeződést. Ha a tegezést mégsem fogadja el a másik személy, vissza kell térni a magázódásra.

A tegeződés nem jelenthet megkülönböztetést, viszont hivatalos találkozók, tárgyalásokon illik az adott társaságnak megfelelő megszólítást alkalmazni. Ez esetben a hivatalos megszólítás célravezető (pl. igazgató úr – még akkor is, ha a hétköznapiakban tegeződnek a felek).

MEGSZÓLÍTÁS NAPJAINKBAN

a) hivatalos érintkezés esetén:

- név és udvariassági kitétel (Kocsis Úr),
- rang és udvariassági kitétel (Püspök Úr).

Magas rangúak megszólításakor a rangot és nem a nevet használjuk: Püspök Úr, Miniszter Úr (és nem Csiha Úr vagy Balázs Úr)! A magasabb rangon történő szólítás – **kizárólag szóban** – már nemcsak a diplomáciában, hanem a mindennapokban is szokássá vált. Így a miniszterhelyettest miniszter úrnak illik szólítani, vagyis kerüljük a beosztott jelzőket.

b) általános megszólítás:

A nők megszólítása külön figyelmet érdemel. Mivel a hölgyek korát nem illik firtatni, a szem alapján történő becslés alapján nagyjából 20-22 éves kortól *asszonyom*nak illik és kell szólítani a partnert (családi állapottól függetlenül). Az *úrasszony* kissé erőltetett forma. A *kisasszony* formulát kizárólag fiatalabb hölgyek esetén alkalmazzuk. Hogyan szólítsam meg? Személytelen és udvariatlan használat a Kovácsné, helyette a Kovácsné asszony vagy Kovács asszony vagy a teljes név elmondása használandó (Kovács Jánosné).

A női nem megnevezése felesleges, így például miniszter-asszony hivatalosan nem létező forma, hiszen nem egyértelmű, hogy a pozíciót betöltő női miniszterről vagy a férfi miniszter feleségéről van-e szó.

A férfiak esetében egyértelműbb a megszólítási forma: *úr*, *uram* a közéletben és általánosan, de a kolléga is megállja a helyét, ha tartalmának valóban megfelel (társadalmunk gyorsan tudta feledni az elvtársat).

NEMZETKÖZI KITEKINTÉS

Bárhova utazunk, érdemes tájékozódni az adott ország szokásairól akár a hétköznapi, akár a hivatalos élet területén.

- **Skandináviában** törvényerőre emelték a tegezést, leginkább Finnország él ezzel a hagyománnyal, ahol akár ismeretlenül is tegeznek a másik felet.
- **Németországban** szinte elképzelhetetlen az üzletfelek egymás közti tegező viszonya, kivéve, ha régóta állnak kapcsolatban. Viszont gyakran a férfi ajánl tegeződést a hölgynek.
- **Nagy-Britanniában** a megszólítások előtt érdemes a partner címeit áttekinteni, hiszen magasabb körben elvárják a megfelelő cím használatát.
- **Írországban** messze menőkig betartják az udvariassági szokásokat, ugyanakkor közvetlenek és barátságosak.
- **Franciaország** adta a mindennapi etikettünk alapját, a rangok, címek tiszteletben tartása elengedhetetlen!
- **Spanyolország** Franciaországhoz hasonlóan történelmi múlttal rendelkezik az udvariassági szokások terén. Ma is szigorú szabályok jellemzik.

- Az **olaszok** hiába tűnnek hangosnak és közvetlennek, kínosan ügyelnek a tisztelet kellő megadására.
- **Törökország** és **Görögország** különleges jellemzője az időséssel szemben tanúsított fokozott figyelem, viszont Törökországban már érezhető az arab hatás, így a nőkkel való kapcsolatuk is inkább arab mintát követ.
- **Oroszország** nagyon udvarias nemzet, az illemszabályok betartása a hétköznapi életben is kötelező.
- **Izraelben** a vallási szabályok és követelmények határozzák meg a mindennapokat. Nagyon fontos, hogy ortodox zsidó vallású asszonytól ne várjuk kéznyújtást és ne is erőltessük saját kezünket, ők ugyanis nem üdvözölhetnek és ismerkedhetnek senkivel ily módon.
- **Indiában** a megszólítás alkalmával a nemzetközileg elfogadott formákat kell alkalmazni, de tiszteletben kell tartani az ő szokásaikat is.
- **Kínában** szigorúan ragaszkodnak és követik a protokolláris szokásokat. A tárgyalás nyelve általában az angol, a kézfogást azonban legtöbb esetben meghajlással helyettesítik.
- A **japánok** türelmesek, udvariasak és nemcsak maguktól, hanem az idegenektől is elvárják. Itt is a tisztelet kifejezéseként alkalmazzák a meghajlást.
- **Afrikában** a nemzetközi hatás erős, bár a különböző népcsoportok szokásai eltérőek. Nem ritka, hogy nemzetközi tárgyalásokon az alábbi megszólítási formát alkalmazzák: „Hölgyeim, Uram, Főnökök!”
- Az **Amerikai Egyesült Államok** lakói segítőkészek, udvariasak, tárgyyszerűek, közvetlenek és BÜSZKÉK. A köszönés angol mintát követ, csak puritánabb változatban (pl. a rangoknak egyáltalán nincs jelentőségük). Az ország nagyságából és történelméből adódóan az északi és déli területek közti különbség. Míg északon kevésbé merev és szabályozott, addig délen sokkal inkább élnek a formalitások.
- **Latin-Amerikában** spanyol örökségként kedvelik a címeket, rangokat, a megszólítás tekintetében érdekes, hogy *señorita*-nak kell szólítani minden hölgyet, akinek férjezett állapotáról nem vagyunk meggyőződve. Uram (*señior*) és asszonyom (*señora*) megszólítás általános.
- Az **ausztrálok** udvariasságuk személyes közvetlenségükkel párosul, megismerkedés után szinte azonnal tegeződnek, keresztnévet használnak.

Digitális taneszközök használata az oktatásban

LÉVAI DÓRA

A digitális taneszközök fogalmával első alkalommal egyetemi hallgatóként találkoztam. A tanárképzésben meghirdették az *Informatikai alapú oktatási környezetek* című tanegységet, ahol fél éven keresztül egy tanulási és tanítási folyamatot kiegészítő rendszerrel ismerkedtünk. Az itt használt webes környezetben digitális tananyagok fejlesztését tanultuk meg, és kipróbáltuk a csoport által fejlesztett tananyagokat, megoldottuk a tesztek, kitöltöttük

a kérdőíveket, fórumoztunk, bemutatókat és szöveges dokumentumokat készítettünk, amelyeket egy közös felületre (online kurzusba) feltöltve megosztottunk társainkkal.

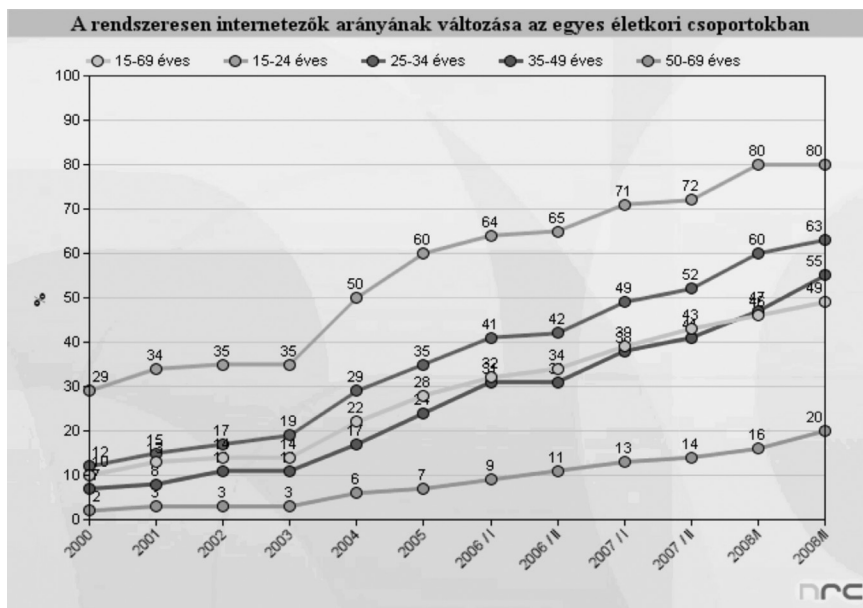
A tanegység elvégzése óta eltelt négy év, ez idő alatt számos új digitális taneszközzel ismerkedtem meg. Egy éve tanársegédként tanítok az ELTE Oktatás-Informatikai Szakcsoportban, így ma már a mindennapos feladataim része, hogy ismerjem, használjam és tanítsam az informatikai és kommunikációs technológiák (a továbbiakban: IKT) által kínált lehetőségeket.

Jelen tanulmány célja, hogy bemutassa a tanulási és tanítási folyamatot kiegészítő IKT-s alkalmazásokat és szolgáltatásokat, amelyek használatát az egyetemen fontosnak tartjuk megtanítani a tanárképzésben és a pedagógia szakon tanuló hallgatóknak.

Kitérek a különböző adminisztrációt segítő programok használatára, a számítógépes és webes alkalmazásokra, amelyeket közoktatásban és felsőoktatásban egyaránt használhatnak a pedagógusok és a tanulók.

INTERNETHASZNÁLAT MAGYARORSZÁGON

Ha megkérdeznénk száz szülőt, hogy általános vagy középiskolás gyermeke mivel tölti a szabadidejét, akkor minden bizonnyal magas százalékban jelenne meg a válaszok között a „számítógép előtt ül” tartalmú válaszok aránya. A számítógép és az internet egyre nagyobb mértékben jelenik meg a magyar családok otthonában, a legfrissebb felmérések alapján 2008. második felében a 15-24 évesek 80%-a rendszeresen internetezik.¹ (ld. 1. ábra)

1. ábra: internethasználat Magyarországon (2000-2008)

1 Forrás: http://www.nrc.hu/kutatas/internet_penetracio?page=details&oldal=1&news_id=531&parentID=924, letöltés ideje: 2009. május 9. 18:50

De vajon mire használják a tanulók az internetet? A válaszok között az alábbi lehetőségek jelennek meg:

- információszerzésre;
- tanulásra;
- kommunikációra;
- szórakozásra, kikapcsolódásra;
- online szolgáltatások igénybevételére.

A TANULÓK IGÉNYEI

Pedagógusként és szülőként is be kell látni, hogy a számítógép és az internet világában egyre több inger éri a tanulókat, ezért a tanulási és tanítási folyamatokat célszerű úgy alakítani, hogy a gyermekek igényeihez a legjobban alkalmazkodjanak, és emellett hatékonyan egészítsék ki az oktatási és nevelési folyamatokat.

Az egyetemi tanulmányok során a tanárképzésben kiemelt figyelmet kell fordítanunk a módszertanilag megfelelő számítógép- és internethasználatra. A leendő pedagógusokban ki kell alakítani az önképzés és az élethosszig tartó tanulás igényét, hiszen az általuk tanított gyermekek *digitális bennszülött*ként az iskolába kerülve behozhatatlan előnyre tesznek szert az IKT-használat terén. A tanároknak *digitális bevándorló*ként² igazodniuk kell a megváltozott tanulói elvárásokhoz. Ha a tanulók a szabadidejüket (vagy annak egy részét) a számítógép előtt ülve töltik, akkor az alábbi elemekkel találkoznak:

- szövegek;
- színes, figyelemfelkeltő oldalak;
- képek;
- animációk;
- videók;
- hangok;
- interaktív tevékenységek, játékok;
- naponta változó tartalmak, folyamatosan frissülő, naprakész információk.

Ezzel szemben egy *hagyományos*ként jellemezhető tanórán előkerül a füzet, a munkafüzet, a tankönyv; a tanár frontális órát tart, ahol a tanulók a legnagyobb arányban információ-szerző félként jelennek meg, és csak kisebb arányban lehetnek aktív részesei a tanórának.

A TANÍTÁSI-TANULÁSI FOLYAMAT KIEGÉSZÍTÉSE AZ IKT NYÚJTOTTA LEHETŐSÉGEKKEL

Ahhoz, hogy a tanulók figyelmét lekösse a tananyag, érdeklődésüket felkeltsük és motivált, tanulni és dolgozni vágyó gyermekekkel dolgozzunk együtt, el kell gondolkodnunk a tanítási módszerek és eszközök megválasztásának szempontjain.

---

2 A „digitális bennszülött” és „digitális bevándorló” fogalmakat Marc Prensky használta 2001-ben megjelent *Digital Natives, Digital Immigrant* c. kétrészes cikkében. Forrás: On the Horizon (NCB University Press, Vol. 9 No. 5. 2001. október)

Fontosnak tartom kiemelni, hogy az IKT eszközök nem helyettesítik a hagyományos tanulási és tanítási eszközöket és módszereket, hanem a kor igényeinek és a tanulói társadalom elvárásainak megfelelően egészíthetik ki azt.

A digitális eszközök megjelenése természetesen nem csupán a tanulók munkáját teheti hatékonyabbá és eredményesebbé, hanem a pedagógusoknak is nagy segítséget jelenthet egy-egy könnyen kezelhető program használatának elsajátítása. A teljesség igénye nélkül példaként említhetőek a levelezőrendszerek, a honlapok, a digitális tankönyvek, az online lexikonok, a különböző oktatási keretrendszerek, a blogok, órarendkészítő programok, digitális tananyagok vagy virtuális osztálytermek. A felsorolt alkalmazások és szolgáltatások több változata ingyenesen is elérhető a weben keresztül, használatuk nem igényel informatikusi végzettséget.

IKT A TANTEREMBEN

A következőkben olyan magyar nyelven is elérhető oldalakat, szolgáltatásokat, alkalmazásokat és gyűjteményeket mutatok be felsorolásszerűen, amelyek a tanulói és tanári munkát élvezetessé, érdekessé, hatékonyá tehetik.

A magyar pedagógusok és tanulók által használható legnagyobb magyar tudásbázis a Sulinet Digitális Tudásbázis (SDT)³, amely egy webes felületen keresztül elérhető tananyag-gyűjtemény. Ebben a gyűjteményben a NAT műveltségterületeihez kapcsolódva kereshetünk a különböző tantárgyak szöveges, képes, videóval kiegészített tananyagai között, illetve mind a tanórán, mind pedig otthoni használat során tesztek, feladatokat, interaktív tevékenységeket végezhetünk tanulóinkkal.

Az egyetemi képzés során fontosnak tartjuk, hogy szaktárgy-specifikus tananyag-gyűjteményeket is megismertessünk a leendő pedagógusokkal. Jó, magyar nyelvű példa a Realika⁴ foglalkozásgyűjtemény, amely a természettudományos tárgyakhoz tartalmaz számos hasznos tananyagot – tanulói és tanári változatban. Az oldal vendégek számára, előzetes regisztráció nélkül is elérhető.

Az utóbbi években megjelent oldalak, alkalmazások és szolgáltatások lehetővé teszik, hogy a felhasználók egyben tartalomkészítők is legyenek, és a közösen készített tartalmakat, szócikkeket, fényképeket, videókat, tananyagokat megosszák egymással.⁵

A tartalommegosztás jó példája a különböző tárhelyek, honlapok, keretrendszerek, digitális képmegosztó oldalak, webes naplók (blogok) használata, amelyek elterjedtsége hónapról-hónapra növekszik hazánkban is.

A Moodle

A következőkben egy digitális keretrendszert mutatok be, amely az eddig ismert legelterjedtebb tanulást és tanítást támogató rendszer. Hazánkban általános iskolák, középiskolák, felsőoktatási intézmények, magáncégek és nyelviskolák egyaránt nagy számban használják.

---

3 www.sdt.sulinet.hu

4 <http://realika.educatio.hu/>

5 Web 2.0, lásd: http://hu.wikipedia.org/wiki/Web_2.0

A rendszer Moodle⁶ néven ismert külföldön és hazánkban egyaránt. Előnye, hogy alkalmazkodik a tanulói és tanári igényekhez, a tanulási és tanítási folyamatot hatékonyan kiegészítő, ingyenesen elérhető, szabadon szerkeszthető rendszert jelent.

A Moodle egy olyan tetszőlegesen válogatható, modulokból felépülő rendszer, amely alkalmas többek között

- információközlésre,
- szöveges és képes tananyagok, hangok, videók, animációk közzétételére,
- tanulói feladatok felöltésére,
- online szavazás elkészítésére,
- tanári értékelésre,
- tartalommegosztásra,
- online tesztek és kérdőívek kitöltésére.

Egy ilyen tanulási környezetben a tanár egyénre szabható feladatokat adhat a tanulóknak, majd értékelheti azokat, a felületen kommunikálhat az osztályával, ahogyan a tanulók is kommunikálhatnak egymással. Az egyetemi kurzusok alapján az az általános tapasztalat, hogy a leendő pedagógusok szívesen foglalkoznak a rendszer megismerésével, a tananyag-elemek kidolgozásával, és a tanulók is szívesen tanulnak egy jól felépített, esztétikus megjelenésű digitális tananyagból, amely segítségével a pedagógus figyelembe veheti a tanulók egyéni tanulási stílusát és haladási ütemét.

A rendszer használata a tanórai alkalmazás mellett az iskolán kívüli időre is hasznos elfoglaltságot jelenthet, ha módszertanilag jól felépített, készségeket fejlesztő és ismeretbővítő feladatokat kell megoldaniuk a tanulóknak.

Az interaktív tábla

Egyre több osztályterem falán jelenik meg a fehér színű tábla, amely az utóbbi két-három évben már nem csupán arra szolgált, hogy kréta helyett filctollal írjunk rá.

A pedagógusok és a tanulók új szavakat tanulnak: kalibrálás, kivetítő, animációk, gyűjtemények. Ezek a kifejezések az interaktív táblának köszönhetően kerültek be a pedagógiai szókincsbe. Ezzel a korszerű digitális eszközzel a tábla érintésével, vezeték nélküli egérként vezérelhetjük a számítógépet és a különböző alkalmazások minden funkcióját. A tábla hardverként jelenik meg, tartozik hozzá egy program is, amely összeköti a számítógépet és a kivetítőt. Hazánkban is sok cég foglalkozik interaktív táblák forgalmazásával, a választék is egyre nagyobb. 2001-ben egy ilyen tábla többé került 1 millió forintnál, ma egy ilyen eszköz 300 ezer forintért megvásárolható.

Az interaktív tábla a tanulók és tanárok nagy kedvence lehet, ha annak használata a pedagógiai célokhoz igazodva épül a tanórába. Az egyetemen használt interaktív táblához tartozik egy letölthető szoftver, amelynek próbaverzióját minden hallgató otthon, tábla nélkül is kipróbálhatja. A program alkalmas arra, hogy a táblán készített bemutatókat a népszerű Power Point bemutatókészítő programmal is megtekinthessük, így azokon a

---

6 www.moodle.org

gépeken is elérhetőek a tábla szoftverével készített bemutatók, amelyeken nincsen telepítve a program.

A táblához tartozó szoftverrel interaktív feladatokat végezhetünk a tanórán, animációkat, videókat adhatunk a tananyaghoz, a természettudományos órákon rövid kísérleteket mutathatunk be a tanulóknak, teszteseteket, keresztrejtvényeket oldhatunk meg közösen, és minden táblán látható tartalmat elmenthetünk, hogy az ismételni vágyók vagy a hiányzók se maradjanak le a tananyagról. Egyszerűen felkelthetjük a tanulók figyelmét és a tábla használatával növelhetjük az információátadás hatékonyságát. A bemutatott tananyagok egyszerre több érzékszervünket mozgadják meg, mert

1. látjuk a tananyagot,
2. halljuk a magyarázatot,
3. megoldhatjuk a feladatot,
4. elmenthetjük a későbbi ismétlés kedvéért a bemutatókat, így azon diákok számára is nagyobb arányban biztosított a megértés, akik az órán lemaradtak, nem tudták követni a tananyagot.

Az interaktív tábla használatával a tanulók a tanóra aktív részeseivé válnak, ezáltal motiváltabbak lesznek, bevonhatjuk őket az előadás szerkesztésébe, a feladatok és problémák megoldásába.

Az interaktív táblát hatékonyan egészíti ki az úgynevezett *szavazórendszer*. Egy osztálytermi interaktív szavazórendszer használatával a tanár bármikor visszajelzést kaphat a tananyag rögzítettségének szintjéről, a tanulók pillanatnyi tudásáról. A szavazórendszerrel a pedagógus az órai munka megszakítása nélkül tehet fel kérdéseket és értékelheti a válaszokat.

A tanulmányban igyekeztem bemutatni azoknak az oktatást kiegészítő lehetőségeknek a csoportjait, amelyekkel a mai osztálytermekben találkozhatunk. Ezek használatával a pedagógusok és a tanulók aktívabbak, motiváltabbak, érdeklődőbbek lehetnek, ha didaktikailag helyesen egészítjük ki hagyományos osztálytermi óráinkat.

AJÁNLOTT IRODALOM:

- Bedő Andrea - Schlotter Judit, *Az interaktív tábla*. Műszaki Kiadó, Budapest, 2008.
- Csapó Benő - Molnár Gyöngyvér - R. Tóth Krisztina, *A papíralapú teszteléstől a számítógépes adaptív tesztelésig. A pedagógiai mérés-értékelés technikájának fejlődési tendenciái*. Iskolakultúra, 3-4. (2008), 3-16.
- Golnhofer Erzsébet, A pedagógiai értékelés. In: Falus Iván (szerk.): *Didaktika. Elméleti alapok a tanítás tanulásához*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. 2003. 385-417.
- Hunya Márta, *Virtuális tanulási környezetek*. Iskolakultúra, 10. (2005) 53-69.
- Hunya Márta - Dancsó Tünde - Tartsayné Németh Nóra, *Informatikai eszközök használata a tanítási órákon*. Új Pedagógiai Szemle, 7-8. (2006), 163-177.

- Kelemen Rita, A szavazóegység felhasználási lehetőségei az oktatásban. In: Korom Erzsébet (szerk.): *Kihívások a XXI. század iskolájában*. TIT, Szeged. 2007. 125-142.
- Kotschy Beáta, Az iskolai oktatómunka tervezése. In: Falus Iván (szerk.): *Didaktika. Elméleti alapok a tanítás tanulásához*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. 2003. 469-487.
- Kőfalvi Tamás, *e-tanítás: Információs és kommunikációs technológiák felhasználása az oktatásban. Alapismeretek a tanári mesterségre készülők számára*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. 2006.
- Molnár Gyöngyvér, Új ICT eszközök alkalmazása az iskolai gyakorlatban. In: Korom Erzsébet (szerk.): *Kihívások a XXI. század iskolájában*. TIT, Szeged. 2007. 101-124.
- Szivák Judit, *A reflektív gondolkodás fejlesztése. Oktatás-módszertani Kiskönyvtár III*. Gondolat Kiadó, Budapest. 2003.
- Figula Erika *A tanár-diák kapcsolatban szerepet játszó személyiségtulajdonságok*, Új Pedagógiai Szemle, 50. 2. sz. (2000), 76–81.
- Gordon, Thomas, *T.E.T. Teacher effectiveness training*. Wyden, New York. 1974.
- Merényi Ádám - Szabó Vince - Takács Attila (szerk.): *101 ötlet innovatív tanárok részére*. Jedlik Oktatási Stúdió, Microsoft, Budapest. 2006.
- Tókos Katalin *Az önismeret-jelenismeret tanítója, fejlesztője: az „új arcú”, reflektív pedagógus*. Új Pedagógiai Szemle, 55. 12. sz. (2005), 65–71.

AJÁNLOTT WEBOLDALAK:

- www.google.hu
- www.groups.google.com
- www.docs.google.com
- <https://www.blogger.com/start>
- www.moodle.org
- www.tanarblog.org
- www.joomla.hu
- www.lsk.hu
- www.iot.hu
- <http://www.interaktivtabla.hu/>
- <http://interaktivtabla.lap.hu/>
- www.sulinet.hu
- <http://sdt.sulinet.hu>
- www.varazsbetu.hu
- <http://realika.educatio.hu/>

Jane Haining emlékezete

Jane Haining mártíriuma SIKRAI KISANNA

A történelemben nem ritkák a mártírok, mégis mindegyik sorsa egyedi, megismételhetetlen. A második világháborúban sok ember próbálta mások életét szebbé tenni vagy megmenteni, sokszor saját életük kockáztatásával. A Jane Haining Emlékév névadója a kevésbé ismert mártírok közé tartozik.

Jane Haining 1897. június 6-án született Thomas Haining és Jane Mathison harmadik lánygyerekeként Skóciában. Édesanyját ötévesen veszítette el húga születésénél, aki másfél év múlva meghalt, ezzel Jane maradt a család legfiatalabb tagja.

Tizenkét éves koráig a dunscore-i iskolában tanult, majd követte testvéreit a gimnáziumba. Tizennyolc évesen fejezte be dumfries-i tanulmányait az iskola egyik legjobb diákjaként, 1915-ben. Ebben az időben még kereskedelmi karrierről álmodott. Jelentkezett egy kurzusra az Athenaeumnál, majd mikor elvégezte, Paisley-ben kezdett dolgozni. Lelkiismeretes munkája hozta az előléptetéseket és az elismerést. Istenről sem feledkezett meg: rendszeresen járt templomba és később tanított a vasárnapi iskolában is.

Egyre jobban foglalkoztatta az idegen missziós munka. Alapított egy misszionárius könyvtárat, amit sikerrel működtetett. Mikor találkozott a Skót Misszió bizottságával, rögtön felajánlotta szolgálatait. A kívánt munkára azonban várnia kellett. A hirdetést a budapesti állásra a leányotthonba a *Life and Work* című magazinban, a Skót egyház rendszeresen megjelenő lapjában látta meg. Jól tudott németül és játszott zongorán, ami hozzásegítette az állás elnyeréséhez. Beiktatása 1932. június 19-én történt az edinburghi Szent István Templomban. A következő napon útnak indult Budapestre.

Már az első pillanatban megszerette a várost. Az első pár napot városnézéssel töltötte. Az iskolában szünet volt, ezért csak néhány gyerek maradt az otthonban, de Jane hajlandó volt már akkor megismerkedni velük. Ekkor került először közelebbi kapcsolatba zsidókkal. A gyerekeknek ő egyaránt volt felügyelő és külföldi, ilyen tekintetben vizsgálták: egy alacsony, kék szemű nőt láttak szívélyes mosollyal. És bár békés természetű volt, már az első pillanattól kezdve nyilvánvalónak érezték, hogy a felügyelete alá tartoznak. A magyar nyelvet Roda Edit, az általános iskola igazgatónöje tanította Jane-nek. Egy-két év múlva már úgy beszélt, mintha mindig is magyar lett volna. A munkáját közben is végezte. A 400 tanulóból körülbelül 30-40-re felügyelt, nagy részük zsidó volt.

1933-ban Hitlert kancellárrá választották. A faji különbségek nőttek és az 1935-ös nürnbergi faji törvények csak szították a gyűlöletet a zsidók és a többi ember között.

A zsidók elleni gyűlölet már Magyarországon is nőtt. Jane erről így nyilatkozott: „Szörnyű érzés tudni, hogy senkinek sem kellesz és érezni, hogy a szomszédok szó szerint sajnálják tőled a mindennapi kenyeredet.”

1939 nyarán hazalátogatott Prém Margit kíséretében. A második világháború kitörése hírére azonban a két nő a lehető leggyorsabban visszatért a magyar fővárosba. A hazaút viszontagságai után az otthonban is meglepetés várt Jane-re: a személyzet egy része fel akart mondani.

A romló helyzetre való tekintettel a Bizottság hazatérésre utasította a skót misszionáriusokat. Volt, aki hazavitte családját, de mikor vissza akart térni Budapestre, már nem tudott. Jane Haining úgy döntött, hogy marad. Vállalta a felelősséget ezért, úgy gondolta, Budapesten nagyobb biztonságban van, mint saját hazájában lenne. De nem a biztonság játszotta a legnagyobb szerepet a döntésében: nem akarta otthagyni a lányokat. A döntését Jane ezzel a mondattal magyarázta: *„Ha ezeknek a gyermekeknek szükségük volt rám a napsütésben, mennyivel inkább szükségük lesz rám a sötétségben!”*

Magyarország német megszállásával a zsidók helyzete egyre kétségbe ejtőbb lett. A halálra dolgoztatás gyakorivá vált a németek részéről, és már Magyarországon is rendelet írta alá a Dávid-csillag viselését.

1944. április elején (4-e és 7-e között) két gestapós tiszt jelent meg a Missziónál. 15 percet adtak Jane-nek arra, hogy elkészüljön. Letartóztatása után a budai-hegységi 'Gestapó Villák'-ba került, majd a kezdeti kihallgatás után a budai Fő utcai börtönbe vitték. Az őt érő vádak közül csak a politikai tevékenységre vonatkozót tagadta, ugyanis az az egy nem volt igaz rá. Barátai és kollégái mindent megtettek, hogy megtalálják, aztán kiszabadítsák, de a kísérleteknek nem lett számottevő eredménye.

Április végén áthelyezték Kistarcsára, majd május 12-e körül 90 másik fogollyal egy vagonba került. Pár nappal később a vonat Auschwitzban állt meg. Fogságának harmadik hetében barátai megérkeztek a Fő utcai börtönhöz, de már nem találták ott. Végül Jane leveléből tudták meg, hogy életben van, és jelenleg Auschwitzban tartózkodik.

A táborba érkezésekor nem mérgezték meg rögtön, így munkára fogták. Az egyik gázkamrában halt meg még abban az évben július 17-én.

Bár Jane Haining nem mentett embereket, mint Oskar Schindler vagy Raoul Wallenberg, mégsem szabad lebecsülni. Önfeláldozása példa mindenki számára.

Mi meg mernénk úgy halni másokért, ahogy ő tette?

A Jane Haining és a Vörösmarty Utcai Általános Iskola TAKÁCS ORSOLYA

Takács Orsolya vagyok. 29 éven keresztül dolgoztam ebben az iskolában: pedagógusként, majd igazgatóként. A Jane Haining Angol Nyelvi Emlékverseny Alapítvány egyik alapítója, jelenleg a kuratórium tagja vagyok, így engem ért az a megtiszteltetés, hogy röviden ismertessem Önökkel az Alapítvány megálmodását, életre hívását, célkitűzését.

20 évet kell visszarepülnünk az időben, hogy az Alapítvány létrehozásának körülményeire, miértjére és mikéntjére választ kaphassunk.

1989 Magyarország politikai életében nagy változást hozott, ami természetesen nem csak az országgyűlés összetételére, a parlamenti döntésekre korlátozódott, hanem az élet sok más területén is gyökeres változást eredményezett.

A Vörösmarty Utcai Általános Iskola élére pályázat útján kiválasztott igazgató került. Lassan felszabadultak a lelkek is, lehetett nyitni az iskolai hitoktatás felé. Beszélni lehetett az iskolaépület harmadik – addig mindannyiunk által ismeretlen – kapujáról. Vajon hová vezet? Mi lehet mögötte? Kik használják? Ilyen kérdések ezrei foglalkoztatták az akkori iskola vezetőségét, dolgozóit és a kb. 800 fős diákságot.

Tamás Bertalan Nagytiszteletű Úr, aki akkoriban itt szolgált az Imaházban és Minár Lajosné, az iskola tanára, majd igazgatóhelyettese segítségével lassan választ kaptunk kérdéseinkre. Megtudtuk, hogy iskolánkat a Skót Misszió alapította, s hogy skót nevelőnőket biztosított az itt tanuló, internátusban élő diáklányoknak. Így ismerkedtünk meg Miss Jane Haining névvel, életével, sorsával. Tantestületünk tagjait egyre nagyobb büszkeség töltötte el, hogy ilyen nagy múltú, híres, keresett, megbecsült, ugyanakkor megrázó történelmi múltú intézményben taníthatunk.

Igaz, még csak röviden, de megismertük Miss Jane Haining életét, megtudtuk róla, hogy milyen csodálatos ember volt: nem csupán a tanítványai körében végzett pedagógiai munkája alapján, hanem emberi helytállása, a kegyetlen, embertelen hatalommal való szembeállása miatt is.

A háború kezdetekor hazahívták, de nem ment. *„Ha ezeknek a gyermekeknek szükségük volt rám a napsütésben, mennyivel inkább szükségük lesz rám a sötétség napjaiban!”* – mondta, s itt maradt. Amikor már zsidók ezreit elhurcolták, Miss Jane Haining menedéket nyújtott üldözött családoknak az épületben. Tanítványait, a rábízottakat szeretettel, gondosan védte, s mikor eljött érte a Gestapo, így búcsúzott: *„Ne félj, csak higgy!”*

45 év elteltével hallottunk erről először. Az akkori tantestület azonnal elhatározta: megőrizzük Miss Jane Haining emlékét, s minden tőlünk telhetőt megteszünk azért, hogy minél többen megismerjék Őt. De mit tehet egy állami általános iskola?

Használjuk ki az adottságainkat – gondoltuk –, s mivel angol tagozatot működtetünk, kézenfekvőnek tűnt egy budapesti szintű angol nyelvi verseny meghirdetése, megszervezése. A név már megvolt, a versenyt Jane Hainingről nevezzük el. De kik vegyenek részt a versenyen? Mi legyen a jutalom? Sorra bővült a kérdések köre, s az egyik ötlet hozta a másikat. Így alakult ki, hogy minden budapesti általános iskola 8. osztályos tanulója benevezhetett a versenybe. A színvonalas jutalmazás elősegítése érdekében létrehoztuk a Jane Haining Angol Nyelvi Emlékverseny Alapítványt, melynek alaptökéje a tantestület önkéntes adakozásából keletkezett. Később a személyi jövedelemadók 1 %-ának felajánlásával tudtuk növelni anyagi lehetőségünket.

Tamás Bertalan Skóciában járva egyengette az Alapítvány sorsát. Glasgow-ban, Edinburgh-ban, valamint Dunscore-ban és Dumfriesben is lelkes támogatókra talált. Ők nem az Alapítványt támogatták, hanem vállalták a nyertesek fogadását, ellátását. Mert hogy a verseny jutalma nem kevesebb, mint évente 2 tanuló és egy pedagógus 10-12 napos skóciai körutazása, amelynek során megismerkedhetnek Miss Jane Haining gyermek- és fiatalkorának helyszíneivel, körülményeivel, megláthatják, hol született, élt,

tanult, nevelkedett és megismerkedhetnek azokkal a skóciai közösségekkel, akik szintén törekszenek Jane Haining emlékének megőrzésére.

Mikor Anett Lantos, mint régi Skótos diáklány és férje, Tom Lantos iskolánkba látogattak, meghatódva hallgatták az Alapítvány létrejöttének hírét, feladatát, további terveit. Így indult el az 1990/91-es tanévben a verseny, s azóta is egyre színvonalasabb körülmények között, egyre felkészültebb, tehetségesebb gyermekek részvételével kerül megrendezésre.

2006-ban megreformálásra került az alapítvány, újrafogalmaztuk célunkat, s kiterjesztettük a versenyzők körét: azóta az ország összes református iskolája is meghívást kap a megmérettetésre. Így évről-évre egyre többen szereznek tudomást a versenyről és ennek kapcsán Miss Jane Hainingről. Most már a versenyfeladatok közé is beemeltük, a tanulóknak számot kell adniuk arról, mit tudnak Jane Hainingről. Az utazók körét pedig 4 főre emeltük.

A mindenkori tantestület nem csupán az Alapítvány létrehozásával, működtetésével, a verseny szervezésével kívánja Jane Haining emlékét életben tartani. Kovács Ilona történelem szakos pedagógus, jelenlegi igazgatóhelyettes 1997-ben, egyetemi szakdolgozatában a Skót Misszió magyarországi történetét tárta fel, így még több ismeretet szereztünk Jane Haining nevelőnőről, az iskola akkori életéről, gondjairól, eredményeiről. Munkáját sokan, sokszor olvasták, többször tartott vetített képes előadást gyermekeknek, felnőtteknek egyaránt.

Iskolatörténeti kiállítás keretében megismertettük iskolánk múltját az érdeklődőkkel. Sok fénykép, dokumentum került elő, felkerestünk régi tanítványokat, híres embereket. Minden iskolai kiadványunkban szerepel a Skót múltunk, s Jane Haining személyes példamutatása.

Az iskola tantestülete pedagógiai munkájában is hű maradt a hainingi örökséghez, hisz a szociálisan vagy a tanulásban hátrányos helyzetű tanulók felkarolásával, a számukra megalkotott pedagógiai programmal olyan feladatot vállaltunk fel, amelyet önként nem sok tantestület tett volna meg. Az elért eredményekkel széles rétegek elismerését vívtuk ki, s e nehéz, megfeszített munkával tiszteltük Jane Haining emlékének.

Hálás vagyok, hogy megismerhettem Jane Haining életét, emberi nagyságát, kitartását, önfeláldozását, emberi méltóságát, s hálás vagyok, hogy részt vehettem az Alapítvány megálmodásában, életre hívásában és működtetésében.

Tanévnyitó

Tanévnyitó beszéd SZÁSZFALVI LÁSZLÓ

Főtiszteletű Püspök Urak!
Igen tisztelt Igazgató, Tanár, Lelkipásztor Asszonyok és Urak!
Kedves Diákok! Tisztelt Ünneplő Gyülekezet! (Kedves Testvéreim!)

A 126. zoltár néhány versével köszöntöm a Kárpát-medencéből összesereglett magyar református iskolák küldötteit, az Ünneplő Gyülekezetet e felemelő, csodálatos ünnepen: „Mikor jóra fordította Sion sorsát az Úr, olyanok voltunk, mint az álmodók. Akkor megtelt a szánk nevetéssel, és örömkialtás volt nyelvünkön. Ezt mondták akkor a népek: Hatalmas dolgot tett ezekkel az Úr! Hatalmas dolgot tett velünk az Úr, ezért örvendezünk!” (Zsolt. 126, 1-3.)

Ezzel az őszinte, zoltáros örömmel köszönöm meg a meghívást erre a jeles ünnepségre és köszöntöm kedves mindannyiójukat a Magyar Kormány nevében. Ez az örömteli, felemelő ünnepi együttlét lehetőséget teremt arra, hogy kifejezzem munkájuk iránti elismerésemet és biztosítsam Önöket az általam vezetett államtitkárság és a magam személyes együttműködési készségéről és elkötelezettségéről.

A genius loci, a 450 éves múltra visszatekintő Lévay József Református Gimnázium és Diákotthon szellemisége már önmagában is tiszteletet parancsol és egyúttal reménységet inspirál. E 450 esztendő szépen példázza a református iskolák áldott és áldó nemzetépítő fontosságát, az alkalmatlan idők próbatételeinek kiállítását és az Isten kegyelmének azt a jelenlétét, amely újra és újra „ajtókat nyit” a hűséges, tehetséges és elkötelezett szolgák előtt.

Itt és most ebben a különleges ünnepi órában helyén mondott Ige lehet mindannyiók számára a Jelenések könyvének 3. része 8. versének biztatása: „Tudok cselekedeteidről. Íme nyitott ajtót adtam eléd, amelyet senki sem zárhat be, mert bár kevés erőd van, mégis megtartottad az én Igémet, és nem tagadtad meg az én nevemet!”

Kedves Gyülekezet!
Kedves Testvéreim!

Most egy ilyen *nyitott ajtó* (Jel. 3,8) előtt állunk, amely ebben az esztendőben a tanév megnyitásakor egyértelműen még tágabbra nyílt. Ezt fejezi ki az évtizedes ünnepségnek idén először használt, megváltozott neve is: *Kárpát-medencei Református Tanévnyitó!!!*

E mögött a névváltozás mögött mindenekelőtt a Magyar Református Egyház tavaly május 22-i egyesülése, megalakulása áll. A kárpát-medencei református egyháztestek „családegyesítési” nagy eseményének számos nagyszerű, felemelő áldásai között ünnepeljük ma azt, hogy Miskolctól Csurgóig, Rimaszombattól Hódmezővásárhelyig, Nagyberegtről

Székelyudvarhelyig sok-sok református iskola „családi” köteléke is immáron szorosabbra fűződött. Hogy hitbeli és nemzeti evidencia az együttlétünk!

A 2010-es magyarországi politikai viszonyok radikális megváltozásához volt szükség ahhoz, hogy ez a határokon átívelő nemzeti elkötelezettség újra megjelenjen a törvényhozásban, többek között a nemzeti összetartozásról szóló törvény formájában. Ennek a törvénynek a természetes következménye a kettős állampolgárság megteremtése is, amely azt üzeni, hogy a magyar nemzet közjogi értelemben is újraegyesült, hogy a 2004. december 5-i lelki Trianon traumáját igyekeztünk meggyógyítani, a szörnyű gyalázatot lemosni! Meggyőződés, hogy túl vagyunk a „nyolc szűk esztendőn”, ez év tavaszán a magyar emberek új korszakot nyitottak! A nemzeti együttműködésnek, az egymás kölcsönös építésének új kárpát-medencei távlatai nyíltak meg, amelyben az oktatási intézmények általában is, de a református oktatási intézmények – mint lelki-szellemi bázisok – különösen is fontos szerepet töltenek be. Őszinte bizalommal mondhatom, hogy a Nemzeti Együttműködés Kormánya Orbán Viktor miniszterelnök úr vezetésével támogató segítséggel igyekszik megbecsülni a kárpát-medencei református iskoláknak az együttműködési és nemzetünket gazdagító elkötelezettségét, küldetését, spirituális misszióját.

Tisztelettel tekintünk a „nemzet napszámosaira”, iskoláink tanáira. Hisszük, hogy felkészültek, bölcsek és elkötelezettek. Ennek jegyében a Parlament eltörölte a pedagógusok munkáját korlátozó évismétlés tilalmát és a szöveges értékelés kötelezettségét. Az óvodai nevelés alapprogramjából töröltük azt a sokak számára megbotránkoztató passzust, amely tiltaná a gyermek nemi meghatározottságának tudatosítását az óvodai nevelésben. Új közoktatási törvényt és egy új nemzeti alaptantervet tartunk szükségesnek, amely nem csak a készségek és képességek fejlesztését hangsúlyozza, hanem – miközben a nemzeti műveltség minimumának ismeretanyagát igyekszik átadni – hangsúlyt fektet a felnövekvő generációk értékkezpontú nevelésére is. Azaz újra magyar iskolákat akarunk, ahonnan magyarságukra büszke, hazaszerető, kiválóan képzett és lélekben egészséges magyar fiatalok kerülnek ki!

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!
Ünneplő Gyülekezet!

A politikai és erkölcsi támogatás mellett biztosítom Önöket arról is, hogy – országunk teherbíró képességének megfelelően – határokon innen és túl a kormányzati intézkedéseink, döntéseink a nemzeti keresztyén értékrend melletti elkötelezettségünkkel összhangban lesznek. Mindent megteszünk annak érdekében, hogy minél hamarabb „akadálymentesítsük” az egyházainkat és egyházi intézményeinket. Azaz a lehető leggyorsabban meg kell szüntetnünk az elmúlt nyolc évben, a szocialista kormányok által megvalósított egyházellenes, rendkívül káros, romboló intézkedéseket, biztosítanunk kell az egyházak és intézményeik számára az egyenlő bánásmódot és lehetőséget minden területen. Megemlítem a Nemzeti Civil Alapprogram működésének gyökeres átalakítását, a Szülőföld Alap megerősítését és kiterjesztését. Mindent megteszünk például annak érdekében, hogy Kárpátalján az állami finanszírozás nélkül maradt református líceumok működését biztosítsuk. Rendkívüli feladattal állunk szemben, de hittel, reménységgel, összefogással

és nemzeti elkötelezettséggel bizonyára sikerülni fog. Újjáépítjük az országot, a nemzetet, iskoláinkat, családjainkat, ám ezt csak Isten előtti alázattal, Isten gondviselő szeretetében bízva és az Ő áldásával végezhetjük el.

Mindezek mögött kormányunk részéről természetesen ott van az az elismerő tisztelet is, amelyet a magyar reformátusság iránt a nemzeti megmaradás és ennek fontos területe, az anyanyelvi közoktatás, valamint közösségépítés területén végzett szolgálata jelentett és jelent. Évszázados hagyománnyal és tapasztalattal bír a református egyház ezen a téren. Sok-sok próba ellenére – „Teher alatt nő a pálma!” – mégis mindig volt magyar református újrakezdés és református nemzetépítés hitben, szeretetben és reménységben. Hisszük, hogy újra eljött annak az ideje, hogy a református egyháznak ez a hagyománya – a közel és a távolabbi múlttal ellentétben – olyan alap és erőforrás legyen, amelyet a kormány, a társadalom és az egész nemzet őszinte partnerként igényelni, befogadni és támogatni fog. Olyan alapról és erőforrásról beszélünk tehát, mely által a közjót együtt munkálhatjuk, a nemzeti megmaradást, jövőt és építést együtt szolgálhatjuk!

Tisztelt Ünneplő Gyülekezet!

E tanévnyitó ünnepségen néhány példával azt kívántam megerősíteni, hogy nem csak egyszerűen a 2010-2011-es tanévet nyitjuk meg itt ma a kárpát-medencei református iskolák számára, hanem népünk jövőjére figyelő felelősséggel vesszük tudomásul azokat az egyházi és kormányzati nyitásokat, szándékokat és együttműködéseket is, amelyek a kárpát-medencei összmagyar távlatokban is rendkívül reményteljes ígéretek hordoznak.

Végül engedjék meg, hogy Bethlen Gábor erdélyi fejedelmünk felejthetetlen figyelmeztető gondolataival kívánjak imádkozva és munkálkodva végzett szolgálatukhoz tüzet, reményt és „lelkességet”: *„Úgy cselekedjünk, hogy megmaradjunk: magyarokul, ősi nyelvünkben és vallásunkban, gyermekeink fényes tekintetében és a szülőföldhöz való ragaszkodásunkban!”*

A 2010-2011-es tanévhez a Kárpát-medence összes református iskolájának a magyar Kormány és a magam nevében sok erőt és örömet, áldást és békességet kívánok.

„Honnan jössz és hová mész?”

TÖKÉS ZSOLT

Tisztelt Résztevői a Kárpát-medencei Református Középiskolák Közös Tanévnyitójának!
Tisztelt Ünneplő Gyülekezet!

Őseink saját akaratukból választották hazául ezt a földet. Hiszem, miként a zsidókat Kánaán földjére, úgy vezérelte Isten a magyar népet e tájakra. Ezer éven keresztül, vérzivataros időköt átélve, a hit és az ezzel társuló keresztyénség volt a magyarság legfőbb megtartó ereje. Jogos örökség ez, mi szerint minden magyar hazája a Kárpát-medence.

Megértük azt, hogy az immár 90 éve, Trianonban nyolc részre szétszaggatott nemzet fő gondja, létének pusztta megtartása lett.

Ha a hazát határokkal szabdalták fel, új hazát kell építenünk, Ilyés Gyula szavaival „hazát a magasban”.

Az április 11-ikével berobbant kétharmados „forradalom” és ez, már az egész Kárpát-medencére kiterjesztett közös tanévnyitó, feljogosít bennünket arra, hogy bízzunk a sikerben.

A magyarság sorsa attól függ, hogyan fogalmazza meg önmagát.

Oda jutottunk az előző időszakban, hogy fiataljaink, de felnőtteinknek is egyre nagyobb hányada mindent, ami szent, ami szép, összetapos. Ők a falak összefirkálói, a facsemeték kettétörői, az életadás szent erőit az intimszférából ők viszik az utca sarába, tévéképernyőkre.

Ők nem a jövő életét szolgálják, hanem az önző ösztönt, a felelőtlenséget.

A jövő életét a közösségeink –mint család, egyház, nemzet – menthetik meg. Olyan ifjakra van szükség, akiknek nem mindegy, hogy mi történik a családdal, az egyházzal, a nemzettel, a hazával.

Hágártól, a felelősség elől menekülőtől kérdi az Úrnak angyala (1Mózes 16:18): „Honnan jössz és hová mégy?”

Az első részre könnyű a válasz, mert tudjátok honnan és milyen körülmények közül jöttetek. A második részre már nehezebb válaszolni, hiszen a jövőre utal, eredeténél fogva hordozza a bizonytalanság, a kétség érzését. Ha ezen kérdéseket, közéjük ékelve megtoldom egy harmadikkal, azzal hogy „hogyan?”, tisztulhat a homály.

A *keresztyén* iskola adhatja meg a választ. A keresztyén szót hangsúlyosan mondtam, mert csak az ilyen iskola célja a szellemiek mellett egy olyan lelki többletet nyújtani ifjainknak, hogy ne csak testileg és szellemileg legyenek immunisak, hanem lelkileg is ebben a samaritánus-hiányban szenvedő, segítségért kiáltó világban. Aki kisgyermek korától a Szentírás, zsoltárok, népdalok, családja, nemzete történelmén nő fel, jobban ellent tud állni a világunkat elárasztó szennyáradatnak, sokat tud tenni azért, hogy ez a megbomlott világ visszanyerje lelki egyensúlyát.

Tanuljunk a természettől, Isten csodálatos művétől. Tudjunk elcsendesedni, várakozni, erőt gyűjteni, majd újraéledni. Ne a napraforgó lehervadt szirmán búsulva fogadjuk az őszt, hanem az érett mag megújító ígéretének örömeivel. Tanuljunk honszerelmet, tanuljunk lelkesedni. S bár a hit Isten ajándéka, az iskola segíthet az ismeretek, tapasztalatok, élmények biztosításával, hogy minél többen hitre jussanak.

Ismerjük a kenyérszaporítás történetét: öt kenyérből ötezer embernek eleséget adni. A történet arra figyelmeztet, hogy emberfiaként a *semmiből* nem teremthetünk *valamit*, ez a Teremtő előjoga, de kevesünkből azonban, hit által lehet több, sőt nagyon sok is.

„Hány kenyéreket van?” – kérdi a Mester tőlünk, tanítóktól és diákoktól, és csendesen várja, hogy megtegyük az első lépést.

Induljunk hát, nyissuk ki a 2010-2011-es tanév kapuját. Bízzunk abban, hogy Ő megsohasítja, ami kevesünk van, ebben a tanévben is.

A református oktatás helyzete a 2010/11. tanév küszöbén

PAPP KORNÉL

Főtiszteletű Püspök Urak!
Tisztelt Főgondnok Urak!
Államtitkár Úr!
Kedves Vendégeink!

Egy esztendővel ezelőtt Tatán a következő gondolatokkal fejeztem be a tanév teendőinek összefoglalását: „a 2009/10. tanévben megkezdődik a kárfelmérés és a helyreállítás. Folytatnunk kell a közösségépítő keresztyén nevelés továbbfejlesztésének stratégia-szerű kidolgozását, mivel nem adhatjuk fel azon reményünket, hogy egyszer programjaink összhangba kerülnek a kormányzat közoktatás-politikájával. Mindezt olyan körülmények között kell biztosítanunk, hogy az állami források a működtetés legalapvetőbb feltételeit sem biztosítják.”

Ma immár az összefogás időszakát éljük. Napjainkban egyesült újra magyar nemzetünk az állampolgársági törvény hatályba lépésével, melyhez a példát a Magyar Református Egyház újraegyesülése jelentette 2009. május 22-én. A mai napon – először itt, Miskolcon – a magyar nemzet **református** oktatási intézményei tartják közös tanévnyitójukat, majd pár órával később követi ezt a hódmezővásárhelyi I. Nemzeti Tanévnyitó. Mi most itt egy másik újrakezdésre is **emlékezünk**.

Pontosan 20 esztendővel ezelőtt, 1990 szeptemberében éledt újjá a református egyház iskolarendszere. A köz javára, közpénzek felhasználásával, tartalmában és szervezetében közmegegyezés alapján végzi egyházunk az oktatás területén szolgálatát. S ez nemcsak Magyarországra nézve igaz – legfeljebb a közpénzek biztosításának aránya jelent különbséget! Szoros kapcsolatrendszer tartja össze a felvidéki, kárpátaljai, erdélyi, partiumi – s reménységünk szerint hamarosan a délvidéki – intézményeket és a bel-magyarországi református iskolákat.

1990-ben kezdte meg működését a Budapesti Református Gimnázium néven a Baár-Madas, valamint a kecskeméti és a sárospataki református kollégium gimnáziuma, tehát Debrecennel együtt 4 intézmény működött. A rendszer újraindulása utáni tizedik tanévben már 70, a huszadik tanévben pedig 119 közoktatási intézményünk tevékenykedett, 2000-ben 105, 2009/10-ben pedig már 180 feladat ellátásával. Az óvodáink száma az első évtizedben 16-ra, a következőben 36-ra emelkedett. Ugyanez az adat az általános iskolák esetében 36 majd 66, a gimnáziumok esetében 19 és 27, a szakközépiskolák esetében 2 és 5 (majd az új tanévtől 6), a szakiskolák esetében 2 és 3, a művészetoktató intézmények esetében 4 és 12. Egyedül az internátusok száma csökkent a második évtizedben kettővel.

Az országos református tanévnyitó istentiszteleteken az elmúlt 15 esztendőben a Zsinati Oktatásügyi Iroda vezetőjének adatott az a hálás feladat, hogy köszönthesse az új intézményeket. A református oktatási rendszer újraindulása utáni 21. tanév kezdetén ezt nem, illetve csak részben tudom megtenni. Új intézményt nem köszönhetünk

körünkben, viszont köszönhetjük a Pécsi Református Kollégium nagyharsányi tagintézményének küldöttségét.

Jelentem ugyanakkor, hogy nem a reformátusok kifáradása okozta ezen helyzetet, hogy ti. az intézmények száma kettővel csökken a feladatellátási helyek eggyel történő gyarapodása mellett. Az egyházi oktatás diszkriminációjának elmúlt 8 esztendejében is évről évre 5-8 intézménnyel gyarapodtunk. Mára azonban beérett az a tudatos rombolás, mely jogi kodifikációs és finanszírozási területen az egyházi oktatást kívánta ellehetetleníteni. Az önkormányzatok és az egyházi fenntartók közötti közös gondolkozás is csak ez év júniusától éledhet újjá.

Jelentős változásokról tudunk viszont beszámolni belső szervezettségünket illetően. Pápán, a Pápai Református Kollégium Gimnáziuma 2010-től már művészeti szakközépiskolai feladatokat is ellát. A Tatai Református Egyházközség átvette az immár Tatai Református Gimnázium néven működő középiskola fenntartását. Fenntartóváltás történt Tiszáninnen a hevesi Tündérváros Református Óvoda valamint az Átányi Református Általános Iskola és Művészetoktatási Intézmény esetében, ahol az egyházközségtől illetve az egyházmegyétől az egyházkerület vette át a fenntartói jogokat. Tiszántúlon a hódmezővásárhelyi Bethlen Gábor Református Gimnázium és Szatmári Kollégium fenntartója immár az egyházkerület. Sajnálatos, hogy ezen ünnepi alkalommal az elmúlt esztendőket átgondolatlan állami oktatáspolitikájának áldozatáról is be kell számolnom: megszűnt egy intézményünk önállósága. A jó hír azonban az, hogy a megszűnő bugyi Belezna János Általános Iskola diákjai ugyanott folytathatják tanulmányaikat, hisz az intézmény a halásztelki Bocskai tagintézménye lett. Mezőtúron összeolvadt a középiskola és az általános iskola, ami összességében csökkenti az intézmények számát.

Összességében Magyarországon a 2010/11. tanévben **181** közoktatási feladatot lát el **117** intézmény keretei között a református közoktatás. **36** óvoda, **67** általános iskola, **27** gimnázium, **6** szakközépiskola, **3** szakiskola, **12** művészetoktatási, **6** gyógypedagógiai intézmény, **21** diákotthon, valamint **2** pedagógiai szakszolgálat és **1** pedagógiai szakmai szolgáltató intézmény látja el a közfeladatot. A többcélú intézmények száma 38. A fenntartók száma 80-ról 77-re csökkent

A **határon túl**, a Felvidéken 2 gimnáziumot és 5 általános iskolát, Erdélyben 6 gimnáziumot, 1 általános iskolát és 2 óvodát, a Partiumban 3 gimnáziumot és 1 óvodát, Kárpátalján pedig 4 líceumot tart fenn a református egyház.

A felsőoktatási intézmények száma a Kárpát-medencében 6, közülük a Károli Gáspár Református Egyetem 4 karral rendelkezik, s Debrecenben is immár – a Debreceni Református Hittudományi Egyetem és a Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola egyesülésével – 2 kar működik.

Végezetül az intézmények és a fenntartók nevében is szeretném megköszönni a Tiszáninnen Református Egyházkerület és a 450 esztendőes Lévy József Református Gimnázium vendégszeretetét, melyet 1997 után immár másodszer élvezhetünk.

Isten segítse munkánkat a 2010/11. tanévben is!

2010. évi református pedagógus kitüntetések

„A Magyarországi Református Egyház Zsinata – az Oktatásügyi Szakbizottság javaslatára – 2010-ben a Makkai Sándor-díjat Hagymási Gyuláné óvodavezetőnek, Dr. P. Tóth Béláné ny. igazgatónőnek és Tőkés Zsolt igazgató úrnak [az Imre Sándor-díjat pedig dr. Hoppál Péter főigazgató úrnak] adományozza szakmai munkájuk és példamutató emberihitbeli magatartásuk érdekéért.”

HAGYMÁSI GYULÁNÉ

Biharban 41 éve végzi óvónőként a gyermeknevelés szép feladatát, hivatásában mindvégig szem előtt tartva a gyermekek nyugodt, szeretetteljes, élménygazdag, harmonikus személyiségfejlesztését. A vezetői feladatokat ugyanazon intézmény élén 32 évig látta el. Határozott, őszinte szókimondása, irányító, vezető szerepe, szervezőkészsége mindvégig garantálta az egyértelmű, magas színvonalú pedagógiai munkát. Biharban egyedülként az általa vezetett óvodában került bevezetésre alternatív programként a keresztyén szellemű nevelés 1991-ben. Ebben támogatást az önkormányzat, az egyház és a nevelőtestület részéről.

1993-ban hitoktatói oklevelet szerzett a Debreceni Református Hittudományi Egyetemen.

Az óvoda 1997-ben felvette a Szivárvány nevet, majd a nevelőtestület és a szülői szervezet támogatásával 1999-től a Tiszántúli Református Egyházkerület fenntartásában működött tovább az intézmény. Az óvoda külső-belső képe, berendezése tükrözi azt a harmonikus belső igényességet, amely e törekvésének szemléletes példája. Az intézmény életét, működését mindig szívén viselte. Munkájának, hitének eredménye, hogy mára az óvoda egyházunk egyik meghatározó intézményeként működik, a városban elismertségét igazolja az évről évre emelkedő gyermeklétszám.

DR. P. TÓTH BÉLÁNÉ

Dr. P. Tóth Béláné orosz-német szakos középiskolai tanárként 1972-től tanított Budapesten és Szentendrén állami középiskolákban, majd 1983-tól a Szentendrei Ferences Gimnáziumban, 1994-től pedig a budapesti Lónyay Utcai Református Gimnáziumban. 1999-ben kapta a felkérést a Szentendrei Református Egyházközségtől, hogy szervezze meg és igazgassa az újonnan, felmenő rendszerben létrehozandó Szentendrei Református

Gimnáziumot. Ezt követően nyugalomba vonulásáig teljes odaadással, időt, fáradságot nem ismerve, kimagasló eredményességgel végezte nemes feladatát: a semmiből egy korszerű középiskola megteremtését.

Áldozatos munkája eredményeként a természettudományos szaktanterem felszereltsége minden előírásnak és igénynek megfelel, amit a gimnáziumban érkező külföldi vendégek sem mulasztanak el megcsodálni. A számítástechnika oktatást a legmagasabb szintre fejlesztette: a gimnáziumban működik a környezet egyetlen akkreditált ECDL oktató- és vizsgaközpontja.

A 2008/2009. tanév végén, elvégezve a gimnáziumalapítás legnehezebb első tíz évének embert próbáló feladatát, sok évtizedes, minden tiszteletet megérdemlő, magas színvonalon végzett pedagógusi szolgálat után nyugállományba vonult, átadva a feladatot fiatalabb pályatársainak.

TÖKÉS ZSOLT

Nyolcgyermekes család legifjabb fia, három gyermek atyja, a Székelyudvarhelyi Református Egyházmegye főgondnoka, az Erdélyi Református Egyházkerület Igazgatótanácsának és a Zsinat Nevelésügyi Bizottságának tagja.

Az Erdélyi Református Egyházkerület 2001-ben kérte fel a fizika tanári képesítéssel rendelkező Tökés Zsoltot, hogy vállalja el a székelyudvarhelyi református iskola igazgatói munkáját és pedagógusi gyakorlatával szervezze meg az újraindult iskola életét. Az iskolát Gróf Bethlen János kancellár alapította 1670-ben; a gimnázium az államosítás 46 esztendeje után 1994-ben alakult újra, de 2002 őszéig mostoha körülmények között működött a saját tulajdonában. Tökés Zsolt elvállalta az iskola igazgatására néző egyházkerületi felkérést, és kihívásnak tekintette, hogy a református tanintézményt Isten segítségével Erdély működő iskolái sorába emelhesse. Az egyházi tanintézet mai formája Tökés Zsolt kitartó iskolaszervező munkájának eredménye, személye, élete és munkássága összeforrott az általa vezetett iskola életével.

A hagyományos erdélyi iskolarendszert megszüntette az 1948-as államosítás. Az 1989-es romániai fordulattal lehetővé vált, hogy a jogi lehetőségek kihasználása révén elkezdődjön az elkobzott egyházi tulajdon visszaszolgáltatása. A jog által biztosított keretek gyakorlatba ültetése mögött mindenütt olyan személyeket kell látni, akiknek önzetlen és kitartó munkájának köszönhetően valósággá lesz a visszaszolgáltatás. Tökés Zsolt oroszánrészt vállalt magára az egykori Székelyudvarhelyi Református Kollégium javainak visszaigénylése érdekében folytatott küzdelemben. Kitartó és fáradhatatlan munkája, valamint az egyházkerülettel és állami intézményekkel folytatott egyeztetései által, a gyakorlatban is lehetővé vált a református kollégium épületének és elkobzott tulajdonának visszaszerzése. Erdélyi viszonylatban a székelyudvarhelyi egyházi iskola esetében példaértékűen előrehaladt a restitúció, mely folyamatban Tökés Zsolt igazgató kulcsszerepet vállalt magára.

E számunk szerzői

DR. BARANYI KÁROLY

a Nemzeti Pedagógus Műhely és a Magyar Pedagógus Szövetség elnöke, Budapest

FODORNÉ ABLONCZY MARGIT

ifjúsági lelkész, Dunamelléki Református Egyházkerület, Budapest

DR. KIS MÉDEA

református lelkész, mentálhigiénés szakember, Debrecen

LÉVAI DÓRA

egyetemi tanársegéd, ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Budapest

MÁRKUS GÁBOR

igazgató, Református Pedagógiai Intézet, Tata

MONCZ ANIKÓ

pedagógiai szakértő, Református Pedagógiai Intézet, Budapest

PAPP KORNÉL

osztályvezető, az MRE Oktatásügyi Irodája, Budapest

PERJÉSSY-HORVÁTH BARNABÁS

olvasószerkesztő, Magyar Nemzet, Budapest

DR. POMPOR ZOLTÁN

pedagógiai szakértő, Református Pedagógiai Intézet, Budapest

SIKRAI KISANNA

tanuló, Pápai Református Kollégium Tatai Gimnáziuma, Tata

SÜMEGI PÉTERNÉ

internátusvezető, Pécsi Református Kollégium, Pécs

SZÁSZFALVI LÁSZLÓ

államtitkár, Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium, Csurgó

TAKÁCS ORSOLYA

alapító tag, Jane Haining Angol Nyelvi Emlékverseny Alapítvány, Budapest

TÖKÉS ZSOLT

igazgató, Székelyudvarhelyi Református Gimnázium, Székelyudvarhely

Közlési feltételek a Magyar Református Nevelésben

A Magyar Református Nevelést negyedévente közel 80 oldal terjedelemben jelentetjük meg, a korábbi évek gyakorlatát követve tematikus számokban egy-egy átfogóbb témát járunk körül, tanulmányok írására igyekszünk olyan szerzőket felkérni, akik amellet, hogy a maguk szakterületén kiváló szakemberek egyszersmind a keresztyén szellemiséget is fontosnak tartják. A tematikus tanulmánygyűjtemény mellett minden lapszámban helyet adunk a református nevelés aktuális kérdéseinek, keressük és várjuk intézményeink híradásait belső életükről, innovációikról. Természetesen szívesen veszünk minden olyan cikket, mely a keresztyén neveléshez kapcsolódik, ezeket folyamatosan publikáljuk Múltidéző, Pedagógus identitás, Pedagógiai műhely, Jó gyakorlat és Aktuális rovatainkban.

Szeretnénk, ha a Magyar Református Nevelés az elmúlt évek hagyományaihoz méltóan továbbra is az egyik legfontosabb tájékozási pontja lenne azoknak, akik a református oktatás-nevelés történetével és aktuális kérdésével közelebbről is szeretnének megismerkedni.

A PUBLIKÁCIÓK FORMAI KÖVETELMÉNYEI

- A kéziratot doc vagy rtf kiterjesztésű fájlban kérjük eljuttatni a szerkesztőségbe.
- A cikk elé kérjük feltüntetni a tanulmány címét, a szerző(k) nevét, munkahelyének pontos megnevezését, e-mail címét és levelezési címét.
- Szövegtest: 12-es betűméret, Times New Roman, minimális szövegformázással.
- Lábjegyzetek:
  - Könyv esetén:
    - Boldizsár Ildikó: *Meseapoétika. Írások mesékről, gyerekekről, könyvekről.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 2004. 13-14.
  - Gyűjteményben, periodikában megjelent tanulmány esetén:
    - Lovász Andrea: *A mesélő ember.* In: *Közelítések a meséhez.* Szerk: Bálint Péter, Didakt, Debrecen, 2003. 33.
  - Internetes hivatkozás esetén:
    - Bódis Zoltán: *Mese és szakralitás.* <http://www.jamk.hu/ujforras/040214.htm>. 2007. 09.11.
- Irodalomjegyzék a szerzők ábécérendjében készüljön a lábjegyzetnél megadott szempontok szerint.
- A képeket nagy felbontásban mellékelve kérjük, a szövegben csupán jelölve legyen a képfájl nevével (pld. pedagogus.jpg helye).

KÖVETKEZŐ SZÁMAINK TARTALMÁBÓL:

2010/3 Tehetség
2010/4 Jó gyakorlatok – reformpedagógia

ELŐFIZETÉS 2010-re

Lapunk 2010-ben is 4 számban jelenik meg. Reményeink szerint a lap könyvesbolti és egyházi iratterjesztési forgalomban is hamarosan beszerezhető lesz.

Lapunk 2010-es számai megrendelhetőek az alábbi rendelőlapon.

MEGRENDELŐLAP

Megrendelem a Magyar Református Nevelés című pedagógiai szaklap 2010. évi alábbi számait:

2010/1	505 Ft/pld	..... példány
2010/2	505 Ft/pld	..... példány
2010/3	505 Ft/pld	..... példány
2010/4	505 Ft/pld	..... példány

2010-es teljes évfolyam előfizetése   2020 Ft   .....előfizetés

A számlát átutalással – csekken való befizetéssel egyenlítem ki. (Kérjük aláhúzni).

Megrendelő neve: .....

Szállítási cím:.....

Számlakérő neve: .....

Számlakérő címe:.....

Cégszerű aláírás: .....